INSTYTUT UPRAWY NAWOŻENIA I GLEBOZNAWSTWA
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Adam Harasim

ZARYS ORGANIZACJI I DZIAŁALNOŚCI ROLNICZYCH ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH IUNG W LATACH 1950-2015

Puławy 2016

INSTYTUT UPRAWY NAWOŻENIA I GLEBOZNAWSTWA
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

ul. Czartoryskich 8, 24-100 Puławy
tel.: 81 4786 700, 81 4786 800
e-mail: iung@iung.pulawy.pl, www.iung.pulawy.pl

Dyrektor: prof. dr hab. Wiesław Oleszek

Fotografie: zasoby IUNG-PIB

Opracowanie redakcyjne i techniczne: mgr Ewa Decka-Cywińska

Nakład 300 egz., B5, zam. 10/K/17
Dział Upowszechniania i Wydawnictw IUNG-PIB w Puławach
tel. (81) 47 86 720; fax (81) 47 86 721
e-mail: iung@pulawy.pl; http://www.iung.pulawy.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW 4

WSTĘP 5

1. ZAKŁADY DOŚWIADCZALNE W STRUKTURZE INSTYTUTU 6

2. ORGANIZACJA I ZADANIA ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH 18

3. PRZYNALEŻNOŚĆ ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH DO IUNG I ICH CHARAKTERYSTYKA 21

3.1. Okres lat 1950 – 1956 22
3.2. Okres lat 1957 – 1989 27
3.3. Okres lat 1990 – 2015 31

4. POŁOŻENIE, WARUNKI SIEDLISKOWE I DZIAŁALNOŚĆ PRODUKCYJNA RZD AKTUALNIE NALEŻĄCYCH DO IUNG – PIB 47

5. STACJE DOŚWIADCZALNE WYDZIELONE Z ROLNICZYCH ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH IUNG 58

6. LITERATURA 60

7. PUBLIKACJE NAUKOWE PREZENTUJĄCE WYNIKI BADAŃ UZYSKANE W WARUNKACH PRODUKCYJNYCH I ZWIĄZANE Z ORGANIZACJĄ RZD IUNG 63

WYKAZ SPRAWOZDAŃ ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH IUNG 69

SERWIS FOTOGRAFICZNY 78

WYKAZ OPISÓW ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH 97

WYKAZY TABEL, RYSUNKÓW I FOTOGRAFII 98

WYKAZ UŻYTYCH SKRÓTÓW

CBR – Centralna Biblioteka Rolnicza
CIR – Centralny Instytut Rolniczy
COBORU – Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych
CTR – Centralne Towarzystwo Rolnicze
DAR – Dział Administracji Rolnej (IUNG)
DOD – Dzień Otwartych Drzwi
Dz.U. – Dziennik Ustaw
GO – grunty orne
IGWL – Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa
IHAR – Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin
IMUZ – Instytut Melioracji i Użytków Zielonych
IUNG – Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
I.Warz. – Instytut Warzywnictwa
I.Ziem. – Instytut Ziemniaka
I.Zoot. – Instytut Zootechniki
MP – Monitor Polski
MRiGŻ – Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
MRiRR – Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych
MRiRW – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ODR – Ośrodek Doradztwa Rolniczego
OSCh-R – Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza
PAN – Polska Akademia Nauk
PGR – Państwowe Gospodarstwo Rolne
PINGW – Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego
PR i TV – polskie radio i telewizja
PWN – Państwowe Wydawnictwo Naukowe
PWRiL – Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne
RRZD – Rolniczy Rejonowy Zakład Doświadczalny
RZD – Rolniczy Zakład Doświadczalny
SD – sztuka duża zwierząt
SGGW – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
TUZ – trwałe użytki rolne
UR – użytki rolne
WOPR – Wojewódzki Ośrodek Postępu Rolniczego
ZDHiUCh – Zakład Doświadczalny Hodowli i Uprawy Chmielu
ZDUNG – Zakład Doświadczalny Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
ZDWRTZ – Zakład Doświadczalno-Wdrożeniowy Rekultywacji Terenów Zdewastowanych
ZHZ – Zjednoczenie Hodowli Zarodowej
ZNOS – Zjednoczenie Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa

„Nauki i umiejętności
dopiero stają się użytecznymi,
gdy są w praktyce
do użytku publicznego
zastosowane”

Stanisław Staszic
„Ród ludzki”

WSTĘP

Praktyczną dziedziną badań rolniczych prowadzoną w specjalnych stacjach i zakładach jest doświadczalnictwo, które w głównej mierze zajmuje się wpływem czynników biotycznych i abiotycznych na plon roślin użytkowych. Ważnym elementem procesu badawczego w zakresie produkcji rolniczej są doświadczenia. Eksperyment polowy jest uważany za podstawowe narzędzie badawcze w dziedzinie nauk rolniczych związane z polową produkcją roślinną.

Najszerzej stosowaną grupę doświadczeń w badaniach rolniczych stanowią ścisłe doświadczenia polowe, zwane właściwymi lub poletkowymi. Wśród nich wyróżnia się doświadczenia prowadzone w warunkach naturalnych w stałych punktach, czyli zakładach (stacjach) doświadczalnych podporządkowanych różnym placówkom naukowym oraz doświadczenia terenowe, zwane dawniej masowymi, zakładane w gospodarstwach producentów rolnych (9). Doświadczenia terenowe w okresie międzywojennym, a także dłuższy czas po wojnie, stanowiły najliczniejszą sieć doświadczeń w Polsce. Ważne znaczenie dla praktyki rolniczej mają doświadczenia produkcyjne. Do ich zadań należy wprowadzanie w warunkach produkcyjnych wyników eksperymentów ścisłych lub mikropoletkowych, ocena gospodarczego znaczenia i efektów wprowadzania nowych technologii, a także oszacowanie efektów ekonomicznych dokonanej innowacji (8). Dodatkowym celem doświadczeń produkcyjnych jest też upowszechnianie nowych osiągnięć nauki.

Jako cele badań rolniczych w szerokim ujęciu wymienia się: maksymalizację i racjonalizację produkcji, efektywność ekonomiczną, ekologizację, sterowanie produkcją, przewidywanie i stabilizację produkcji oraz zachowawczość rolnictwa (20).

Polowe doświadczalnictwo na ziemiach polskich ma starą tradycję. Pierwsze pole doświadczalne założono w Instytucie Agronomicznym w Marymoncie w 1836 roku (44). Natomiast początki doświadczalnictwa rolniczego w badaniach Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Puławach można datować na lata 1877–1878 (29). W okresie międzywojennym wspieranie doświadczalnictwa rolniczego było w zakresie działania Centralnego Towarzystwa Rolniczego i Izb Rolniczych. Centralne Towarzystwo Rolnicze na owe czasy było nowoczesną organizacją rolniczą, działająca na rzecz postępu rolniczego i upowszechniania dobrych praktyk rolniczych. Izby Rolnicze, jako instytucje publiczno-prawne samorządu

gospodarczego, stanowiły ważne ogniwo między samorządem terytorialnym a administracją państwową. Do ich zadań należało między innymi organizowanie doświadczalnictwa rolniczego we wszystkich gałęziach produkcji rolniczej. W okresie międzywojennym na terenie Polski działało 26 zakładów doświadczalnych o różnej specjalności, w tym 16 było własnością izb rolniczych (21). Oprócz zakładów doświadczalnych w latach 1926 – 1938 powstały 84 koła doświadczalne, dobrowolnie zrzeszające rolników wyrażających chęć prowadzenia doświadczeń ścisłych w swoich gospodarstwach. Gospodarstwa prowadzące doświadczenia polowe w instytutach rolniczych okresu przed – i międzywojennego zwane były fermami lub folwarkami doświadczalnymi (3). W roku 1931 powstała Komisja Współpracy w Doświadczalnictwie, która była organem doradczym i opiniodawczym dla Ministerstwa Rolnictwa w zakresie doświadczalnictwa (52). Jej zasadniczym zadaniem była koordynacja prac wszystkich zakładów doświadczalnych w Polsce. Po rozwiązaniu Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w 1950 roku powstało szereg specjalistycznych instytutów rolniczych (w tym IUNG), nadzorowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych. Działalność instytutów rolniczych (powstałych z PINGW) w latach 1951 – 1954 koordynował Centralny Instytut Rolniczy.

W Polsce doświadczalnictwem rolniczym zajmują się głównie specjalne zakłady i stacje doświadczalne należące do resortowych instytutów badawczych, instytutów Polskiej Akademii Nauk, wyższych uczelni rolniczych i Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych. W zakresie realizacji zadań badawczych i wdrożeniowo-upowszechnieniowych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowego Instytutu Badawczego ważną rolę odgrywają Rolnicze Zakłady Doświadczalne, które wykonują ścisłe doświadczenia polowe, jak również prowadzą badania o charakterze organizacyjno-ekonomicznym. Aktualnie w RZD IUNG są prowadzone badania naukowe i prace rozwojowe w ramach działalności statutowej Instytutu, programów wieloletnich, projektów badawczych i innych programów.

W okresie 65 lat działalności IUNG zaszły duże zmiany w liczbie, jak i organizacji oraz zakresie działania RZD. Na ogół działalność gospodarcza i doświadczalna RZD była przedstawiana w sprawozdaniach własnych tych zakładów, jak i obejmujących cały Instytut (7, 12, 19, 23). Szerzej niektóre RZD prezentowano w opracowaniach o charakterze jubileuszowym (2, 4, 15, 28). Natomiast brak jest opracowania kompleksowego obejmującego wszystkie RZD, które występowały i będące nadal w strukturze Instytutu. Powyższe względy były inspiracją do opracowania zarysu organizacji i działalności RZD funkcjonujących w latach 1950 – 2015 w ramach struktury IUNG, od 2005 roku posiadającego status Państwowego Instytutu Badawczego.

1. ZAKŁADY DOŚWIADCZALNE W STRUKTURZE INSTYTUTU

W okresie minionego 65-lecia funkcję dyrektora Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa sprawowało kolejno pięciu profesorów, tj. Anatol Listowski, Stanisław Nawrocki, Marian Król, Seweryn Kukuła i Wiesław Oleszek (tab. 1).

Natomiast nadzór nad Rolniczymi Zakładami Doświadczalnymi z ramienia Dyrekcji Instytutu w różnych okresach sprawowali zarówno dyrektor, jak i jego zastępcy. Zmiany w strukturze organizacyjnej Instytutu i w podległości RZD odzwierciedlają schematy organizacyjne (rys. 1-6). W pionie inżynieryjno-technicznym zastępcy dyrektora mieli różne przyporządkowanie obowiązków w zakresie spraw: administracyjno-finansowych, inżynieryjno-technicznych i administracyjno-technicznych. Należy wspomnieć, że w strukturze PINGW występowało stanowisko administratora gospodarczego (odpowiednik z-cy dyrektora IUNG ds. administracyjno-technicznych), któremu ówcześnie podlegały między innymi folwarki doświadczalne (42). Statuty i struktura organizacyjna IUNG zmieniły się wiele razy. Głównym powodem były zmiany zakresu działalności Instytutu i jego dostosowywanie do pojawiających się potrzeb i uwarunkowań zewnętrznych (prawnych, ekonomicznych, itp.).

W ujęciu schematycznym nadzór nad RZD można określić jako administracyjny i naukowy (rys. 7). W zakresie administracyjnym sprawy RZD prowadził odpowiedni dział lub aktualnie pracownik zatrudniony na stanowisku specjalisty do spraw RZD (tab. 2). W wymiarze naukowym nadzór był związany z określonymi zakładami naukowymi, specjalizującymi się w badaniach organizacyjno-ekonomicznych (tab. 3).

Na początku działalności Instytutu nadzór administracyjny nad zakładami doświadczalnymi sprawował Dział Administracji Rolnej (tab. 2), który zarządzał produkcją i organizacją RZD. W późniejszym okresie do zadań DAR należały: planowanie finansowo-gospodarcze i nadzór nad jego realizacją, ewidencja i statystyka oraz analiza działalności zakładów doświadczalnych (19). Po zmianach organizacyjnych w 1970 roku utworzono Dział Zakładów Doświadczalnych (tab. 2). Do zadań tego działu należały: koordynowanie i nadzorowanie działalności RZD w celu tworzenia właściwych warunków techniczno-organizacyjnych do prowadzenia doświadczeń ścisłych oraz badań organizacyjno-ekonomicznych, stosowanie wyników badań naukowych, jak również prowadzenie intensywnej, nowoczesnej i rentownej produkcji rolnej. W 1992 roku, po zlikwidowaniu Działu ds. RZD, utworzono samodzielne stanowisko ds. RZD z zakresem działania obejmującym: analizowanie sytuacji gospodarczej RZD oraz przedstawianie wniosków i opinii w tej sprawie z-cy dyrektora Instytutu ds. administracyjno-technicznych, doskonalenie zasad współdziałania Instytutu z RZD oraz podejmowanie działań zmierzających do tworzenia wzorców produkcyjnych w RZD.

Nadzór naukowy nad działalnością RZD datuje się od 1952 roku, z przerwą w latach 1998 – 2015 (tab. 3). Na początku każdy z pracowników Zespołu Płodozmianów z siedzibą we Wrocławiu miał pod fachowa opieką 1-2 zakłady doświadczalne (25). Wówczas uważano, iż opieka dobrych fachowców pomoże zakładom doświadczalnym ulepszać organizację i osiągać lepsze wyniki produkcyjne – co rzeczywiście sprawdziło się. Od prawidłowego podziału areału gruntów ornych na pola w ramach przyjętego płodozmianu rozpoczęto wprowadzanie w życie projektów gospodarczego urządzenia poszczególnych RZD. W późniejszym okresie

opracowano metodę oceny urządzenia gospodarczego ZD IUNG przy użyciu różnych wskaźników (30).

Na skutek rozwijających się prac Pracowni Ekonomiki i Płodozmianów w czterech zakładach doświadczalnych (Baborówko, Małyszyn, Werbkowice, Żelisławki) w 1957 roku utworzono etaty asystentów – ekonomistów (25). W następnych latach w pozostałych zakładach tacy specjaliści rozpoczęli badania ekonomiczno-produkcyjne. Asystenci – ekonomiści merytorycznie podlegali pracowni/zakładowi naukowemu (tab. 3), a służbowo dyrektorowi RZD – w późniejszym okresie z-cy dyrektora ds. naukowych lub kierownikowi działu naukowego.

Do podstawowych zadań asystentów – ekonomistów, zwanych później specjalistami – ekonomistami lub ekonomistami, należało:

- bieżące prowadzenie kart dokumentacyjnych pól, księgi historii pól i kart dokumentacyjnych produkcji zwierzęcej zgodnie z wytycznymi zakładu naukowego,
- prowadzenie doświadczeń produkcyjnych i badań ekonomiczno-organizacyjnych wynikających z planu prac doświadczalnych i potrzeb RZD,
- współuczestnictwo przy opracowywaniu planów gospodarczo-finansowych oraz analiz okresowych i doraźnych z działalności produkcyjnej RZD,
- przekazywanie kierownictwu zakładu wniosków i spostrzeżeń wynikających z bieżących obserwacji procesów produkcji RZD.

Ponadto ekonomiści byli wykorzystywani do prac administracyjnych w RZD, co niekorzystnie wpływało na realizację przypisanych im zadań badawczych (25).

Zakład naukowy przekazywał ekonomiście wytyczne i instrukcje dotyczące doświadczeń produkcyjnych, badań ekonomiczno-organizacyjnych, kart dokumentacyjnych pól i produkcji zwierzęcej oraz księgi historii pól. Należy podkreślić, że karty dokumentacyjne pól i księga historii były opracowane przez pracowników Zakładu Ekonomiki IUNG w Poznaniu w 1959 roku. Dokumenty te (do wypełnienia) były wydawane zwartym drukiem jako kronika gospodarstwa oraz szczegółowa historia pól (rys. 8), a także opisane w publikacji (22). Całość prowadzonych w kronice zapisów powstawała na podstawie rejestrowania wszelkich procesów produkcji w RZD. Na podstawie kart dokumentacyjnych lub przy ich wykorzystaniu powstały prace doktorskie (34, 38) oraz wiele publikacji naukowych (wykaz w rozdziale 7).

Z chwilą likwidacji działów naukowych i stanowiska ekonomisty w RZD (rok 1992 i następne lata) znacznemu ograniczeniu uległy badania organizacyjno-ekonomiczne. Niektóre zakłady doświadczalne w części lub w całości były wydzierżawiane osobom fizycznym lub spółkom pracowniczym, a także sprzedane. Szczegółowsze informacje o zmianach przynależności i przekształceniach RZD są zawarte w dalszej części opracowania (rozdział 3).

Tabela 1

Skład osobowy Dyrekcji IUNG w latach 1950 – 2015

Dyrektor IUNG	Lata sprawowania funkcji	Zastępcy Dyrektora ds. naukowo-badawczych	Lata sprawowania funkcji	Zastępcy Dyrektora ds.inż.-technicznych lub adm.-technicznych	Lata sprawowania funkcji	Główni Księgowi	Lata sprawowania funkcji
prof.dr hab. Anatol Listowski	1950-1968	prof. dr hab. Bolesław Świętochowski mgr Tadeusz Herman mgr Marian Lachowicz doc. dr hab. Jan Siuta	1953-1954 1966-1967 1967-1968 1967-1968	mgr inż.Zbigniew Robota mgr inż.Ludwik Holnicki	1950-1954 1955-1968	Tadeusz Średniawski	1950-1968
prof.dr hab. Stanisław Nawrocki	1968-1991	mgr Marian Lachowicz doc. dr hab. Jan Siuta prof.dr Tadeusz Witek prof.dr hab. Zdzisław Gonet doc.dr hab.Henryk Terelak	1968-1970 1968-1969 1969-1982 1971-1991 1986-1991	mgr inż.Ludwik Holnicki inż. Mieczysław Kapłon mgr Ryszard Fejdyk prof.dr hab.Roman Czuba (ds. OSCh-R) dr Julian Migdal (ds. OSCh-R) dr Wacław Sroczyński	1968-1972 1972-1982 1983-1991 1976-1981 1981-1983 1983-1991	Tadeusz Średniawski mgr Edward Syroka mgr Wiktor Fabijański mgr Maria Michalak	1968-1969 1969-1978 1978-1990 1990-1991
prof.dr hab. Marian Król	1991-1995	prof.dr hab. Henryk Terelak dr Adam Harasim (sekr. nauk.)	1991-1993 1991-1995	dr Wacław Sroczyński mgr inż.Michał Polkowski	1991-1992 1991-1995	mgr Maria Michalak	1991-1995
prof.dr hab. Seweryn Kukuła	1995-2010	prof.dr hab. Mariusz Fotyma prof.dr hab. Adam Harasim (sekr.nauk.) prof.dr hab. Stanisław Krasowicz	1995-1999 1995-2010 1999-2010	mgr inż. Michał Polkowski	1995-2010	mgr Maria Michalak mgr Barbara Jóźwicka-Kozak	1995-2006 2006-2010
prof.dr hab. Wiesław Oleszek	2010-2015	prof.dr hab. Adam Harasim (sekr.nauk.) prof.dr hab. Stanisław Krasowicz prof.dr hab. Teresa Doroszewska	2010-2011 2010-2015 2010-2015	mgr inż. Mirosław Nierubca dr Grażyna Hołubowicz-Kliza	2011-2013 2013-2015	mgr Barbara Jóźwicka-Kozak	2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 2

Nadzór administracyjny nad Zakładami Doświadczalnymi IUNG

Jednostka organizacyjna	Lata	Kierownik (lata sprawowania funkcji)***
Dział Administracji Rolnej	1952-1969*	mgr inż. Leon Szymański (1952-1955) inż. Maksymilian Konarski (1956-1969)
Dział Zakładów Doświadczalnych	1970-1982**	mgr inż. Wacław Mańko (1970-1978) mgr inż. Jerzy Niedźwiedzki (1978-1982)
Dział ds. Rolniczych Zakładów Doświadczalnych	1987-1992	mgr inż. Jerzy Niedźwiedzki (1987-1992)
Stanowisko ds. Rolniczych Zakładów Doświadczalnych	1992-	mgr inż. Jerzy Niedźwiedzki (1992-2002) mgr inż. Stanisław Sułek (2003-2012) dr inż. Bogusław Podolski (2012-)

*w latach 1952-1955 siedziba w Poznaniu, zaś w latach 1955-1969 w Warszawie

**w latach 1983-1986 ZDUNG podlegały bezpośrednio pod MRiGŻ, które pełniło rolę zjednoczenia zakładów doświadczalnych wszystkich instytutów rolniczych

***w przypadku samodzielnego stanowiska – specjalista ds. RZD

Źródło: opracowanie własne na podstawie prac (19, 25, 26) i sprawozdań Instytutu.

Tabela 3

Nadzór naukowy nad Zakładami Doświadczalnymi IUNG

Zakład Naukowy	Lata	Kierownik (lata sprawowania funkcji)
Dział/Zakład Uprawy Roli i Płodozmianów we Wrocławiu/ Laskowicach Oławskich	1950-1966	prof.dr hab. Bolesław Świętochowski (1950-1966)
- Zespół Płodozmianów we Wrocławiu	1952-1955	mgr inż. Janusz Kozakiewicz (1954-1955)
- Pracownia Ekonomiki i Płodozmianów w Warszawie	1956-1964	dr inż. Janusz Kozakiewicz (1956-1964)
Zakład Ekonomiki w Poznaniu	1956-1964	dr inż. Tadeusz Plebański (1956-1964)
Zakład Ekonomiki i Płodozmianów w Warszawie	1964-1972	doc.dr hab. Janusz Kozakiewicz (1964-1972)
Zakład Organizacji Produkcji Roślinnej w Warszawie	1972-1976	doc.dr hab. Janusz Kozakiewicz (1972-1976)
Zakład Ekonomiki i Organizacji Produkcji Roślinnej w Puławach	1976-1998	doc.dr hab. Janusz Kozakiewicz (1976-1980) prof.dr hab. Kazimierz Bis (1981-1994) doc.dr hab. Stanisław Krasowicz (1994-1998)
Zakład Systemów i Ekonomiki Produkcji Roślinnej	2015-	dr hab. Mariusz Matyka, prof.nadzw. (2014-)

Źródło: opracowanie własne na podstawie prac (19, 25, 26) i sprawozdań Instytutu.

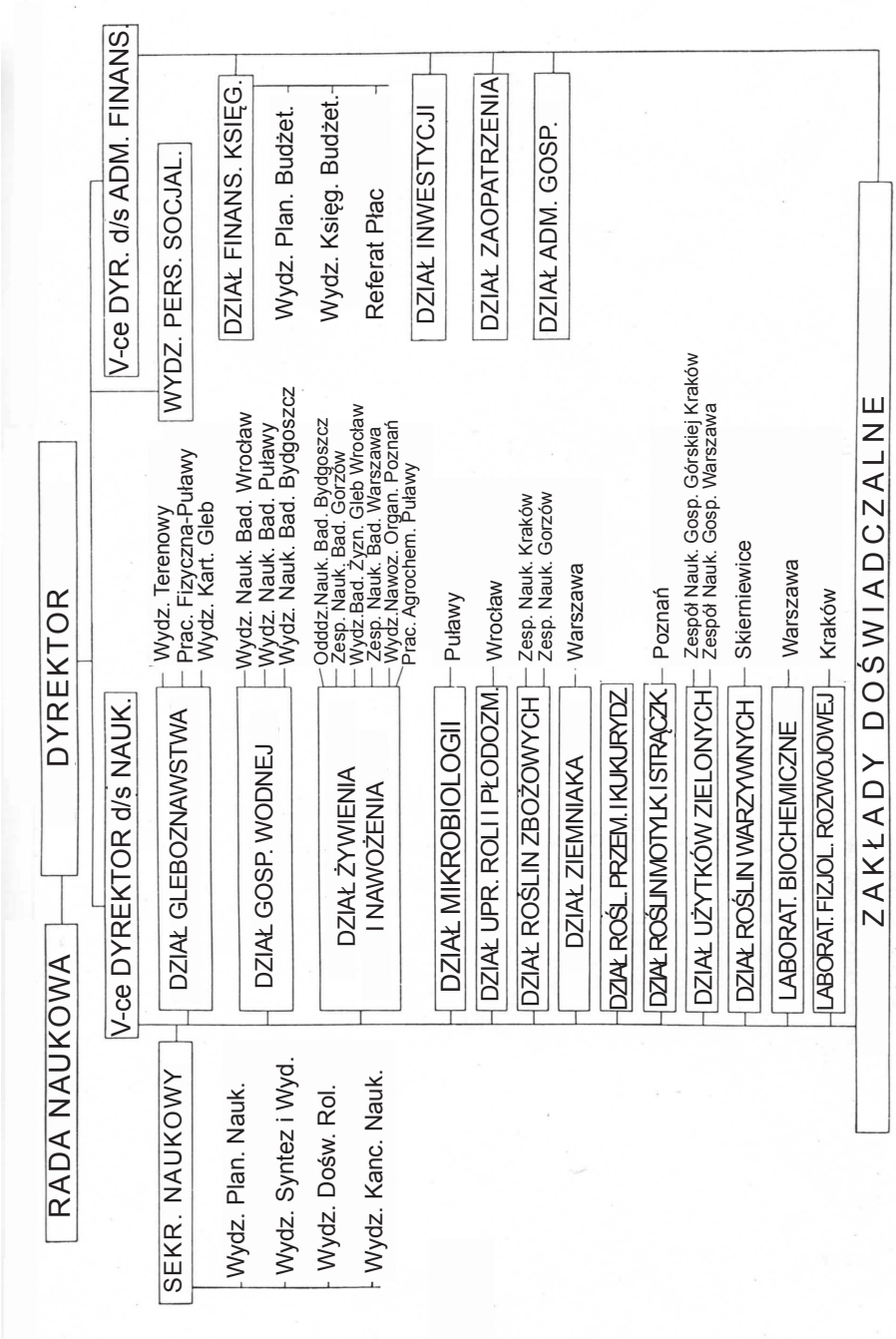

Rys. 1 Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1950 roku

Źródło: IUNG, 1950-1965 (19)

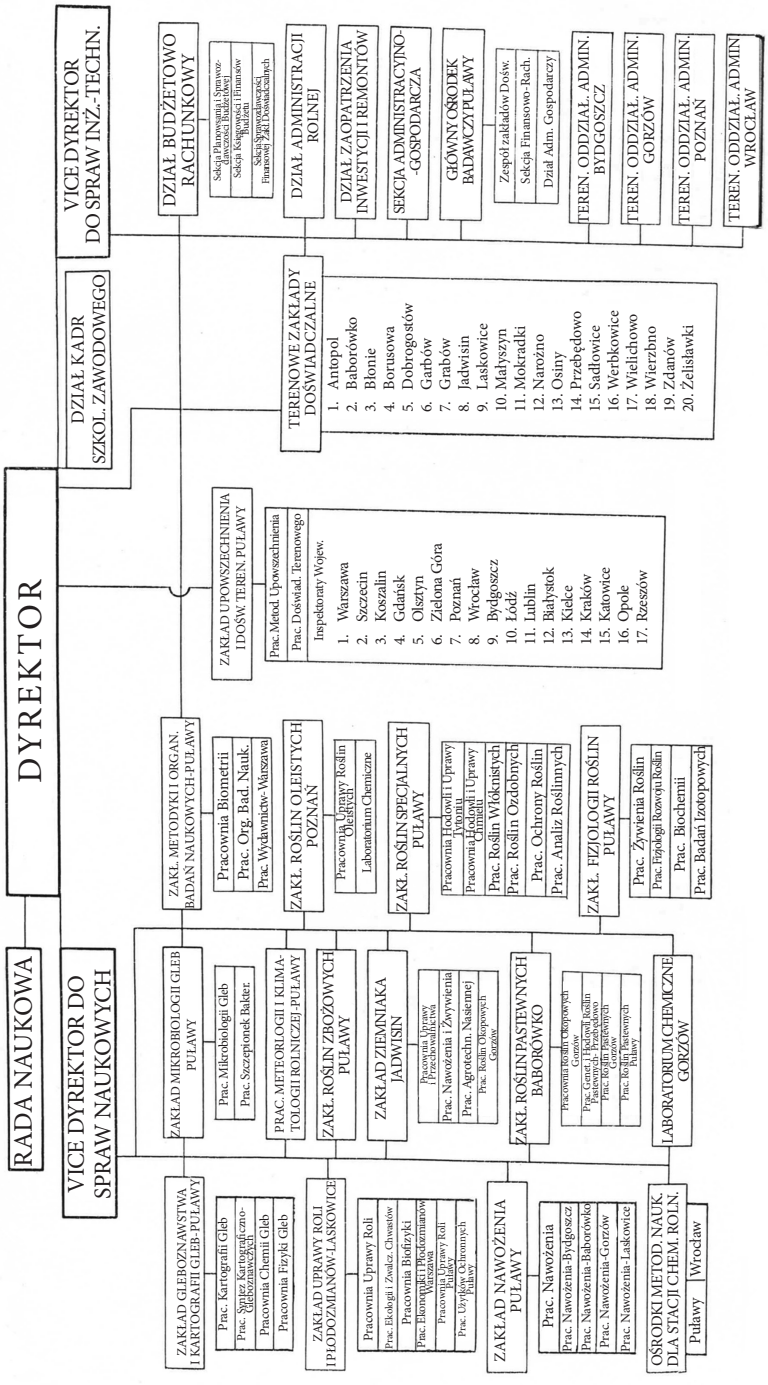

Rys. 2 Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1965 roku

Źródło: IUNG, 1950-1965 (19)

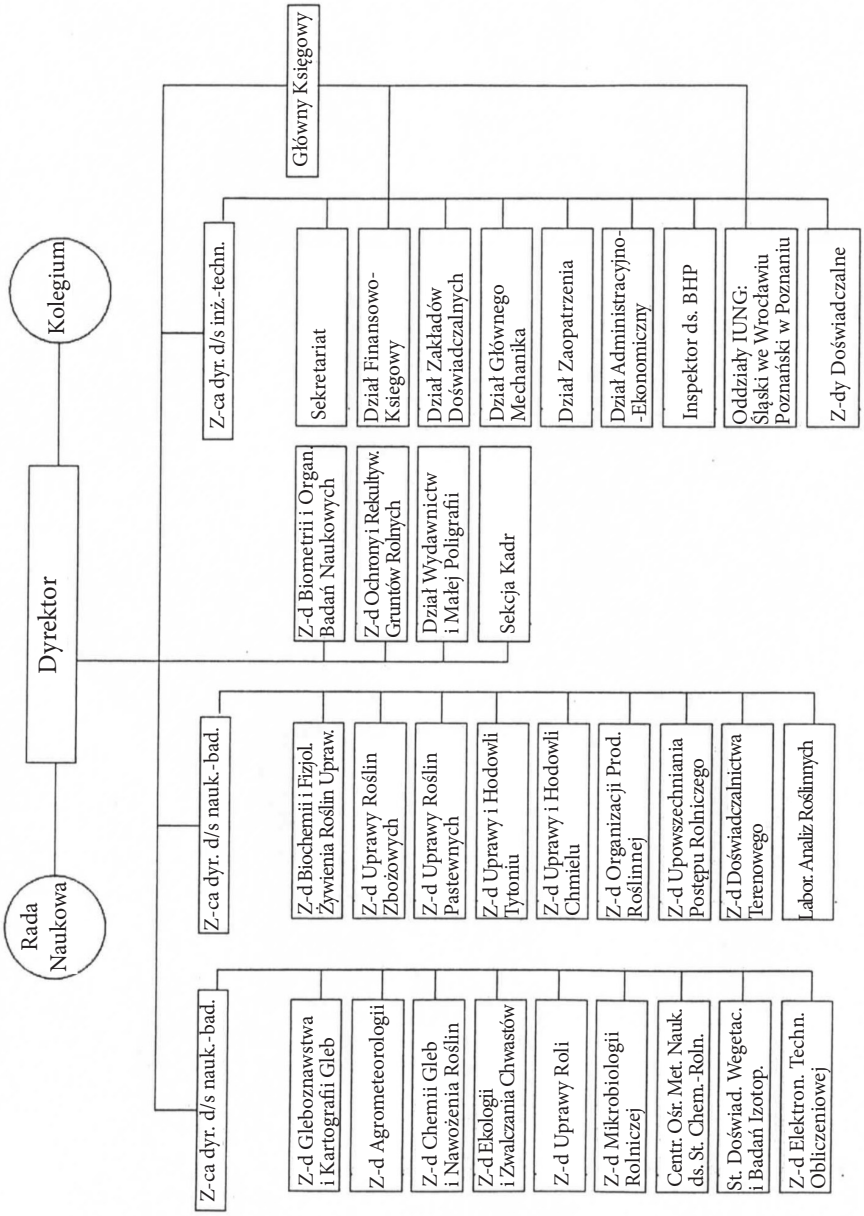

Rys. 3 Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1973 roku

Źródło: Nawrocki, 1973 (36)

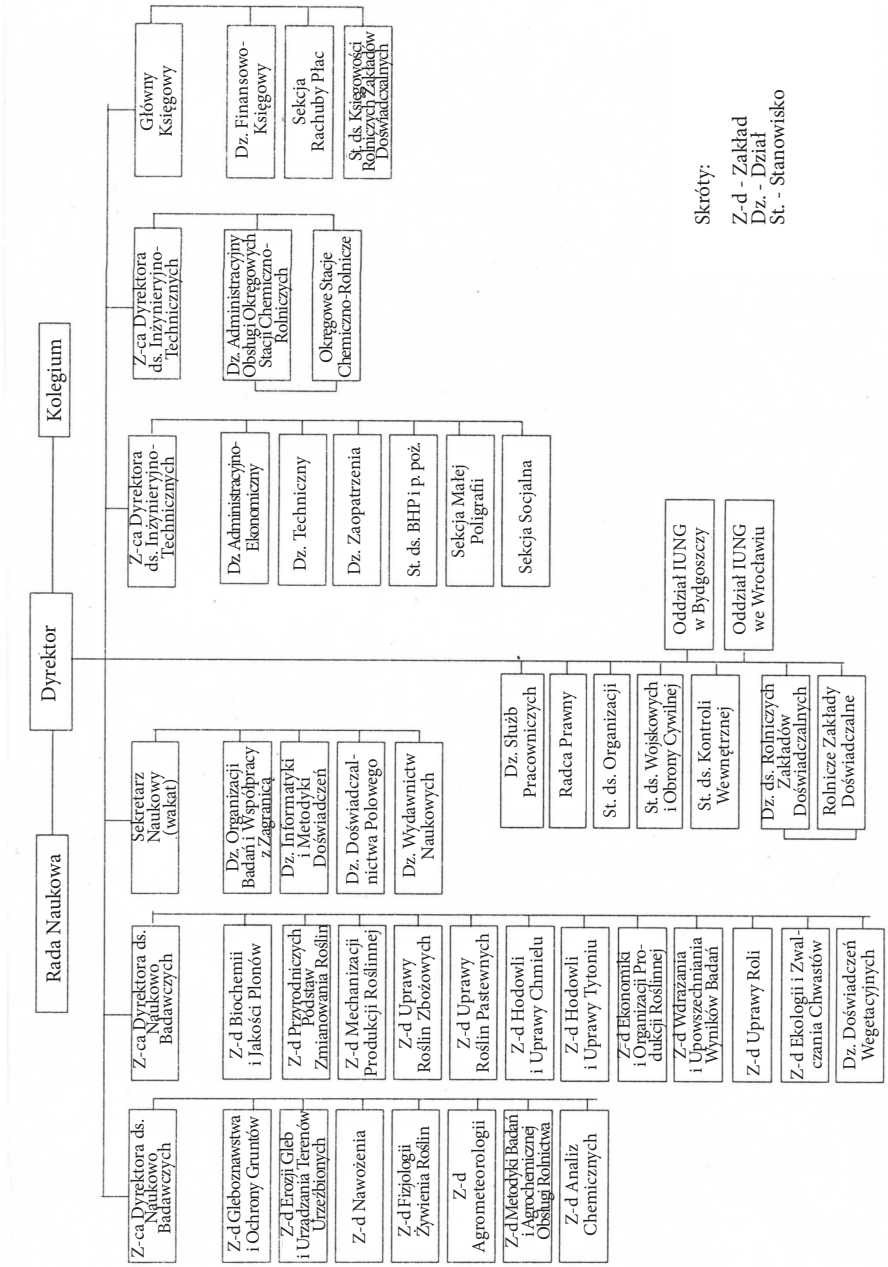

Rys. 4. Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1991 roku

Źródło: Gonet, 1992 (10).

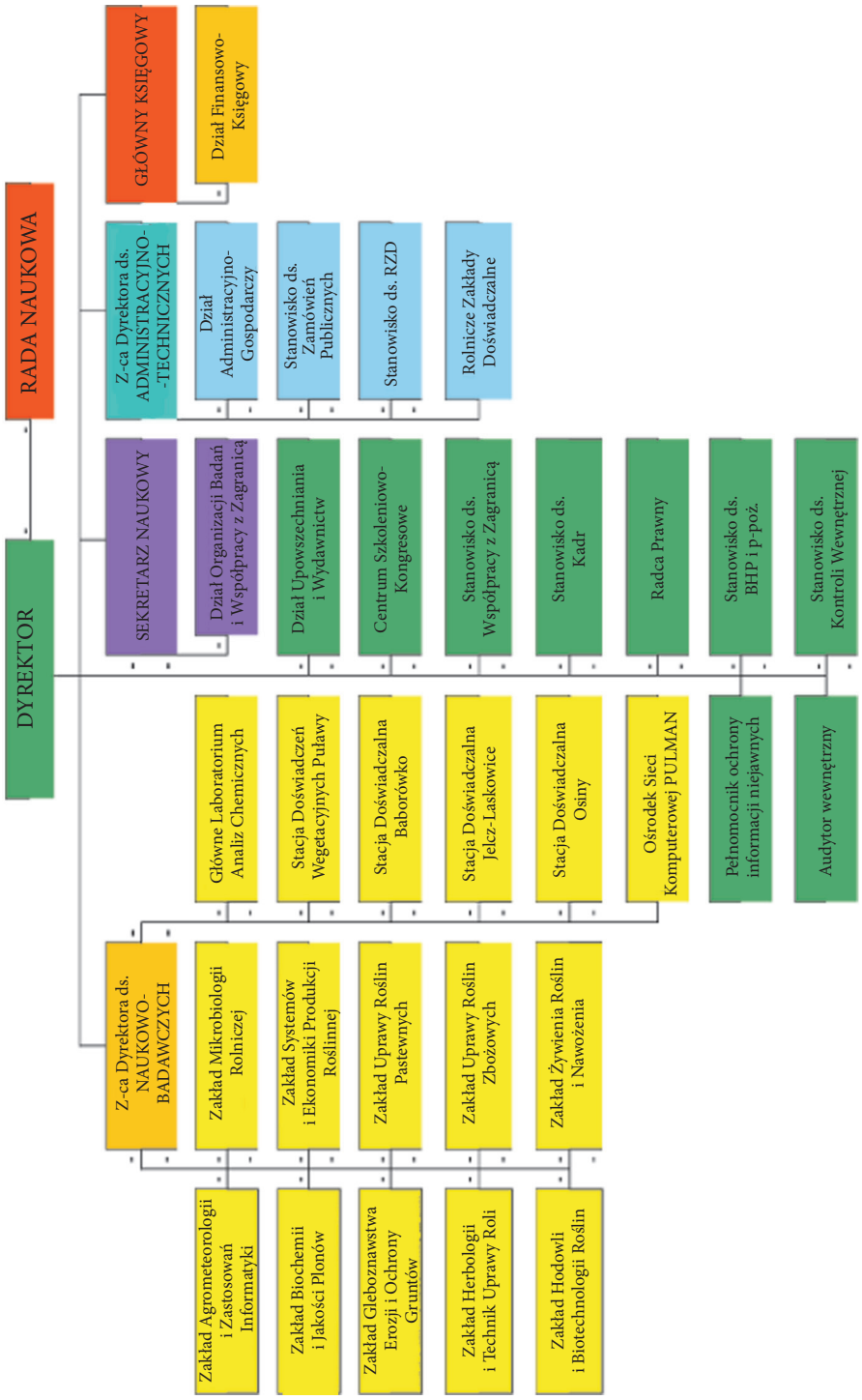

Rys. 5. Schemat struktury organizacyjnej IUNG – PIB w 2010 roku

Źródło: Kukuła i in., 2010 (27).

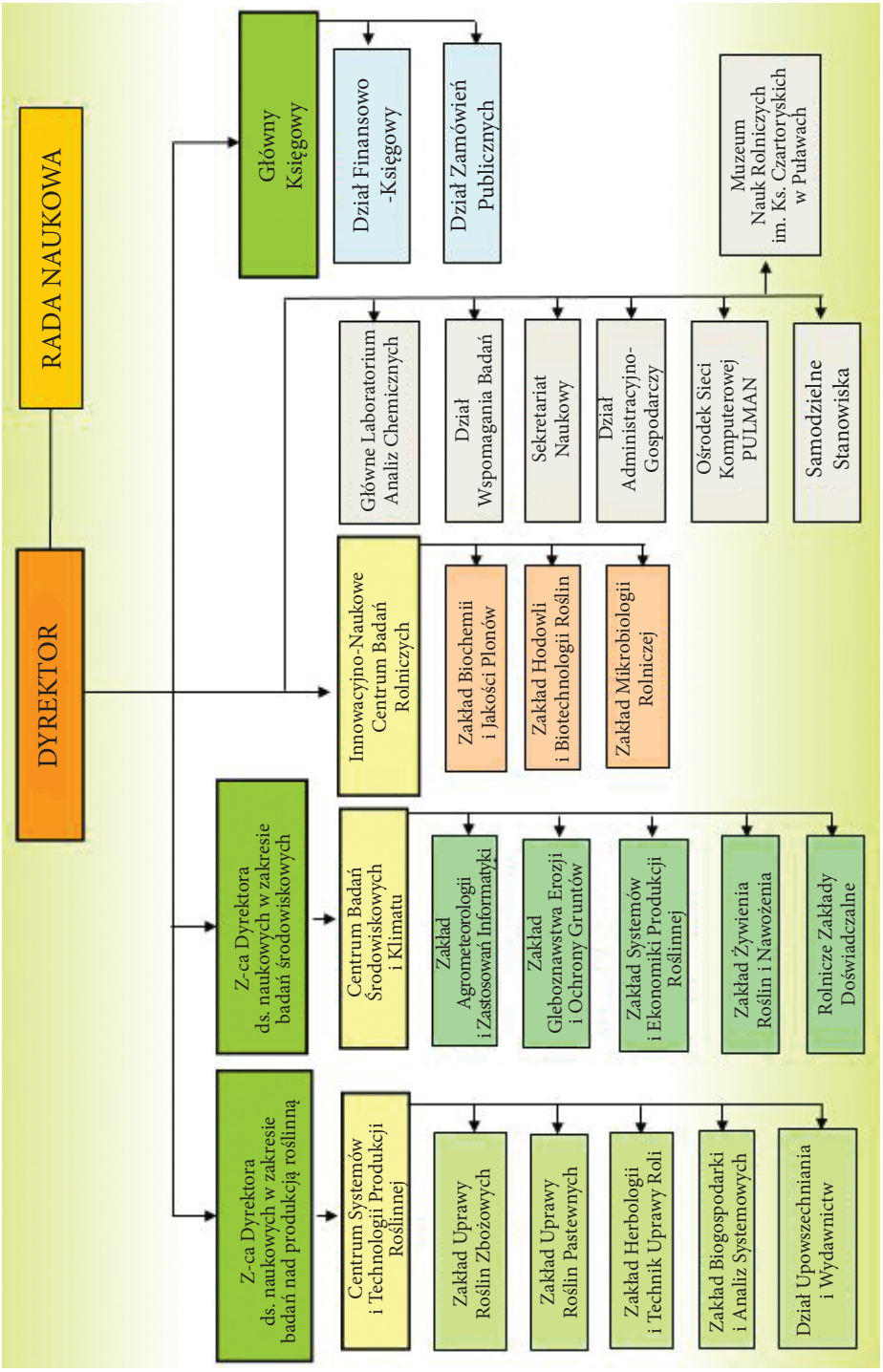

Rys. 6. Schemat struktury organizacyjnej IUNG – PIB w końcu 2015 roku

Źródło: http://www.iung.pulawy.pl

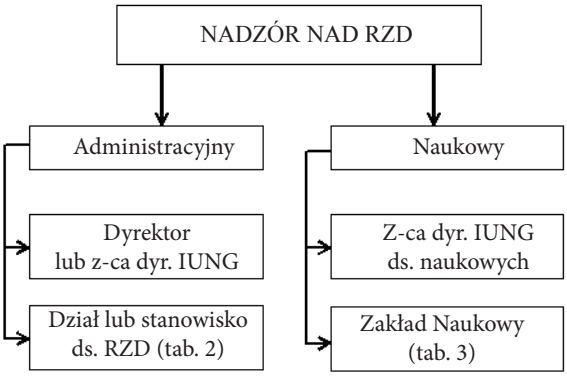

Rys. 7. Schemat nadzoru Instytutu nad Rolniczymi Zakładami Doświadczalnymi
Źródło: opracowanie własne

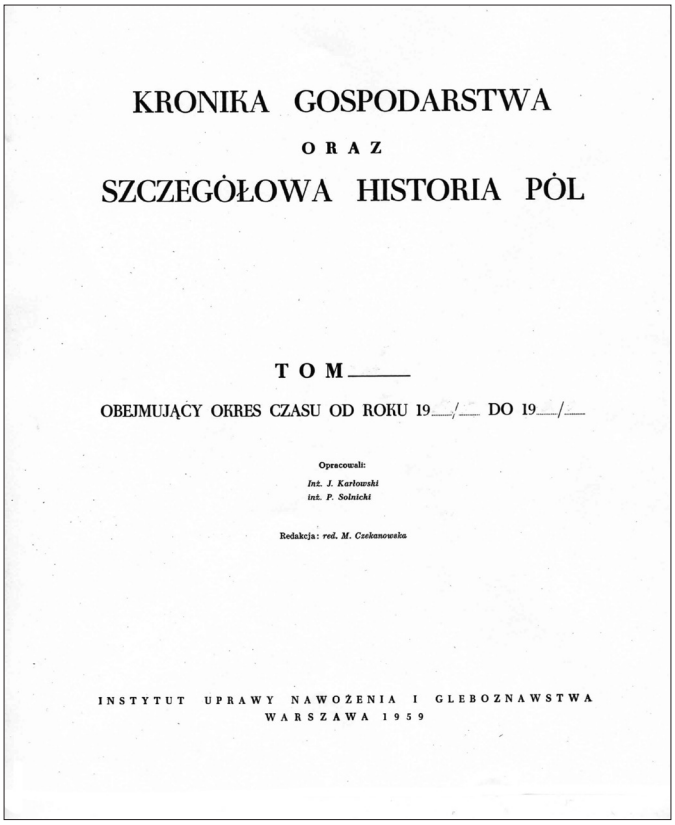

KRONIKA GOSPODARSTWA

ORAZ

SZCZEGÓŁOWA HISTORIA PÓL

TOM_____

OBEJMUJĄCY OKRES CZASU OD ROKU 19___/___ DO 19___/___

Opracowali:
Inż. J. Karłowski
inż. P. Solnicki

Redakcja: *red. M. Czekanowska*

INSTYTUT UPRAWY NAWOŻENIA I GLEBOZNAWSTWA
WARSZAWA 1959

Rys. 8. Strona tytułowa kroniki gospodarstwa oraz szczegółowej historii pól

2. ORGANIZACJA I ZADANIA ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH

Dla uzyskiwania reprezentatywnych wyników badań niezbędna jest pewna liczba punktów doświadczalnych rozmieszczonych w różnych rejonach przyrodniczo-rolniczych kraju. W związku z tym Instytutowi Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa na mocy zarządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 grudnia 1950 roku przekazano 14 zakładów doświadczalnych z byłego Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego. W późniejszym okresie następowały duże zmiany w składzie i strukturze zakładów doświadczalnych.

Każdym zakładem doświadczalnym kieruje dyrektor, któremu podlegają działy: naukowy (aktualnie tylko w nielicznych RZD), produkcyjny (gospodarstwo rolne) i księgowy. Działy naukowe funkcjonowały w każdym RZD w latach 1951 – 1992. W późniejszym okresie z powodu restrukturyzacji spowodowanej trudną sytuacją finansową (okres urynkowienia gospodarki) w wielu RZD zlikwidowano działy naukowe, a w niektórych po wydzieleniu powierzchni pod doświadczenia polowe utworzono stacje doświadczalne. W zależności od specyfiki zakładów i profilu ich produkcji w strukturze organizacyjnej RZD występowały funkcje zastępcy dyrektora ds. naukowych lub kierownika działu naukowego, kierownika gospodarstwa, głównego księgowego, a także zootechnika i kierownika gorzelni. Na niższym szczeblu zarządzania występowali brygadziści.

Pracami działu naukowego kierował z-ca dyrektora ds. naukowych lub kierownik tego działu. Na ogół każdy dział naukowy miał wydzieloną grupę pracowników inżynieryjno-technicznych, którzy wykonywali zadania przewidziane w zatwierdzanym corocznie przez Dyrekcję Instytutu planie działalności doświadczalnej. Natomiast gospodarstwo rolne prowadził kierownik gospodarstwa podlegający bezpośrednio dyrektorowi zakładu. W miarę potrzeby przy rozszerzonej (większej skali) produkcji zwierzęcej zatrudniano zootechnika, a w przypadku posiadania gorzelni również jej kierownika. Niektóre zakłady były lub są wieloobiektowe, składające się z dwóch lub więcej gospodarstw znacznie oddalonych od siebie.

Do podstawowych zadań RZD zalicza się prowadzenie produkcyjnych gospodarstw rolnych oraz wykonywanie doświadczeń polowych i badań ekonomiczno-produkcyjnych zgodnie z planem działalności naukowej i rozwojowej Instytutu. Zadaniem gospodarstw jest zapewnianie odpowiednich warunków do prac związanych z prowadzeniem badań polowych oraz sprawdzanie wyników ścisłych doświadczeń w normalnych warunkach produkcyjnych pod względem organizacyjnym i ekonomicznym (19). Ponadto RZD jako ośrodki kultury rolnej biorą udział w upowszechnianiu wiedzy rolniczej.

Z upływem lat zakres zadań RZD ulegał pewnym modyfikacjom. Zmiany zapisów pojawiały się w kolejnych wersjach statutu i regulaminu organizacyjnego Instytutu. W statucie Instytutu z 1992 roku, zatwierdzonym przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, zakładom doświadczalnym przypisano zadania obejmujące:

- prowadzenie działalności badawczej oraz wykonawstwo ścisłych doświadczeń polowych,

- prowadzenie badań na skalę produkcyjną i tworzenie wzorców produkcji rolniczej,
- wdrażanie nowych lub udoskonalonych technologii produkcji rolniczej,
- podejmowanie współpracy z ośrodkami prowadzącymi działalność upowszechnieniową,
- prowadzenie działalności produkcyjnej.

Wyniki zakończonych doświadczeń oraz osiągnięcia produkcyjne były opracowywane i dokumentowane w sprawozdaniach z działalności RZD. Należy dodać, że badanie nie jest kompletne, dopóki nie zostanie ujęte w postaci sprawozdania, w miarę możliwości opublikowanego. Sprawozdania z działalności doświadczalnej i produkcyjnej RZD były publikowane w serii „Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego… za lata …"; w latach 1955 – 1957 w PWRiL (rys. 9). W późniejszym okresie nastąpiła zmiana tytułu wydawnictwa na „Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego… z lat…"; druk w seriach „ZD" oraz „R" w wydawnictwie własnym IUNG. W latach 1976 – 1986 wyniki doświadczeń wydawano w formie powielanego maszynopisu. W warunkach gospodarki rynkowej, po 1989 roku nastąpiło duże ograniczenie zakresu działalności doświadczalnej i zaprzestano publikacji wyników doświadczeń zakończonych w RZD.

Na poziomie Instytutu wyniki doświadczeń polowych i badań organizacyjno-ekonomicznych były i są podstawą do opracowania wielu rozpraw naukowych (doktorskich, habilitacyjnych, monografii), artykułów naukowych oraz popularno-naukowych i popularnych. Przekazywanie wyników badań odbiorcom odbywa się też w formie „słowa żywego" poprzez wykłady, seminaria, szkolenia i pokazy połączone z merytorycznym komentarzem.

Ważnym elementem działalności RZD w wymiarze społecznym jest upowszechnianie wiedzy rolniczej zarówno w rejonie swojego działania, jak i w szerszym zakresie. Formy upowszechniania wiedzy są bardzo różne, związane głównie ze specyfiką danego zakładu, możliwościami kadrowymi i zapotrzebowaniem zewnętrznym (społecznym). W okresie działalności RZD upowszechnianie wiedzy rolniczej najczęściej odbywało się poprzez:

- szkolenia służby rolnej i rolników (w okresie jesienno-zimowym);
- przyjmowanie wycieczek rolników, młodzieży szkolnej, członków zrzeszeń branżowych oraz instytucji rolniczych i zapoznawanie z działalnością produkcyjną zakładu i wynikami doświadczeń polowych;
- organizowanie pokazów dla rolników i młodzieży szkolnej, propagujących dobre praktyki rolnicze;
- organizowanie konkursów orki na polach zakładu;
- udział pracowników zakładu w pracach jury gminnych i powiatowych olimpiad wiedzy rolniczej;
- organizowanie w zakładzie „Dni Otwartych Drzwi";
- konsultacje i porady indywidualne dla rolników z rejonu działania RZD;
- wydawanie ulotek (komunikatów) z zaleceniami agrotechnicznymi dla rolników;
- publikowanie artykułów popularno-naukowych i popularnych w czasopismach rolniczych.

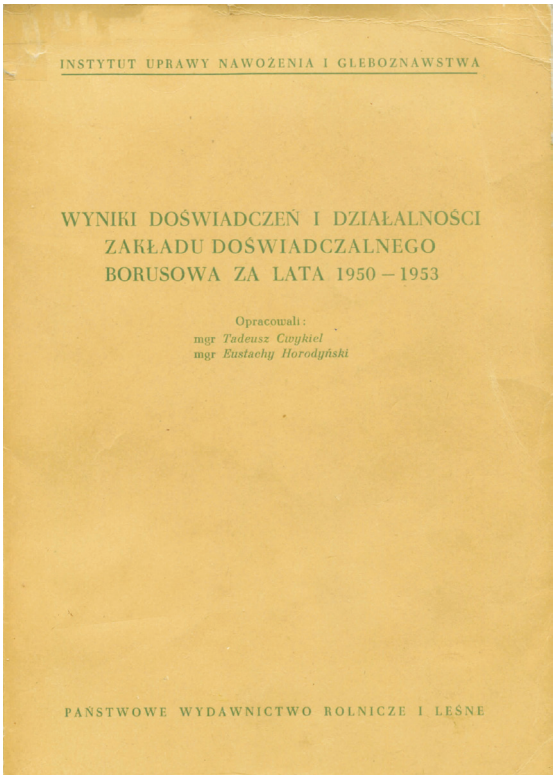
INSTYTUT UPRAWY NAWOŻENIA I GLEBOZNAWSTWA

WYNIKI DOŚWIADCZEŃ I DZIAŁALNOŚCI ZAKŁADU DOŚWIADCZALNEGO BORUSOWA ZA LATA 1950 – 1953

Opracowali:
mgr *Tadeusz Cwykiel*
mgr *Eustachy Horodyński*

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO ROLNICZE I LEŚNE

Rys. 9. Strona tytułowa sprawozdania z działalności doświadczalnej i produkcyjnej Zakładu Doświadczalnego IUNG

Jedną z form przybliżenia wyników i osiągnięć nauki rolniczej do praktyki był „Dzień Otwartych Drzwi" organizowany (na początku lipca) w rolniczych zakładach doświadczalnych w całym kraju. Akcja DOD była szeroko popularyzowana przez Redakcję „Gromada – Rolnik Polski" i inne czasopisma oraz PR i TV. W tym dniu zakłady i stacje doświadczalne oraz WOPR były szczególnie otwarte dla zwiedzających (zbiorowo lub indywidualnie), a pracownicy naukowi i specjaliści tych jednostek gotowi do udzielania wszelkich porad i informacji. Z tej okazji Centralna Biblioteka Rolnicza wydała w 1979 roku informator o rolniczych zakładach doświadczalnych w Polsce (33). Na charakterystykę każdego zakładu (stacji) składały się: warunki przyrodnicze, główne kierunki prac naukowo-badawczych, osiągnięcia naukowe i produkcyjne, obiekty zasługujące na zwiedzanie, tematyka udzielanych konsultacji dla producentów i specjalistów rolnictwa. W 1979 roku, przy podziale administracyjnym kraju na 49 województw było: 25 zakładów doświadczalnych należących do wyższych uczelni rolniczych, 77 zakładów doświadczalnych w strukturach instytutów rolniczych (w tym 16 w IUNG), 17 Stacji Oceny Odmian wchodzących w skład COBORU i 44 Wojewódzkie Ośrodki Postępu Rolniczego (33).

Obecnie, w związku z realizacją przez Instytut programu wieloletniego i projektów badawczych, w RZD są organizowane warsztaty naukowe z udziałem rolników, specjalistów ODR oraz przedstawicieli związków branżowych, instytucji rolniczych i władz lokalnych. Uczestnicy otrzymują w formie wydruku prezentacje referatów (wykładów) wygłoszonych w czasie tych spotkań. Tematyka warsztatów jest związana z zakresem i specyfiką działalności danego RZD i aktualnymi problemami badawczo-rozwojowymi Instytutu.

Aktualnie do podstawowych zadań RZD IUNG – PIB należy:

- prowadzenie działalności gospodarczej w określonych warunkach siedliskowych i organizacyjno-ekonomicznych, z uwzględnieniem postępu w zakresie technologii i ekonomiki produkcji rolniczej;
- prowadzenie działalności z zakresu doświadczalnictwa polowego i prac wdrożeniowych, sprawdzających w warunkach produkcyjnych nowe technologie produkcji i inne innowacje;
- pełnienie funkcji ośrodka kultury rolnej, propagującego zasady dobrej praktyki rolniczej i upowszechniającego osiągnięcia nauki rolniczej w rejonie swojego działania.

Należy podkreślić, że ważną rolę odgrywają prowadzone w RZD badania organizacyjno-ekonomiczne, które mają bezpośredni związek z postępem rolniczym i dobrą praktyką rolniczą. Ich znaczenie można scharakteryzować w trzech wymiarach, tj.: poznawczym, upowszechnieniowym i ekonomicznym. Wymiar poznawczy odnosi się do określania efektów ekonomicznych prowadzonej działalności produkcyjnej oraz rezultatów jej doskonalenia w zakresie organizacyjnym i technologicznym. Wymiar upowszechnieniowy obejmuje propagowanie efektywnych i dobrych wzorców rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w formie: pokazów, pogadanek i spotkań z rolnikami i młodzieżą szkół rolniczych. Natomiast wymiar ekonomiczny przejawia się w poprawie efektów działalności produkcyjnej zarówno we własnym gospodarstwie, jak i po upowszechnieniu osiągnięć w gospodarstwach rolników zainteresowanych postępem.

Należy dodać, że w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG swoje awanse naukowe rozpoczynali późniejsi profesorowie Instytutu i wyższych uczelni rolniczych, m.in.: Michał Batalin, Wacław Boguszewski, Wojciech Cwojdziński, Marian Falkowski, Ewa Fotyma, Mariusz Fotyma, Julian Gajda, Zdzisław Gonet, Adam Harasim, Anna Jelinowska, Zdzisław Klupczyński, Henryk Kern (łąkarz), Marian Król, Jerzy Księżak, Seweryn Kukuła, Stanisław Laskowski, Jan Mazurek, Jerzy Sypniewski.

3. PRZYNALEŻNOŚĆ ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH DO IUNG I ICH CHARAKTERYSTYKA

Pod względem stabilności stanu, organizacji i działalności RZD lata 1950 – 2015 można podzielić na trzy okresy, w których:

1) lata 1950 – 1956 cechowała znaczna zmienność liczby i przynależności zakładów doświadczalnych,
2) lata 1957 – 1989 znamionowała większa stabilizacja zakładów w zakresie działalności produkcyjnej i doświadczalnej,
3) lata 1990 – 2015 charakteryzowało przystosowywanie RZD do warunków gospodarki rynkowej oraz znaczne ograniczenie działalności doświadczalnej.

W dalszej części opracowania (podrozdziały 3.1 - 3.3) przedstawiono RZD według wyodrębnionych okresów działalności. Po wykazie zakładów doświadczalnych należących do Instytutu przedstawiono opisy tych RZD, które w danym okresie odeszły z IUNG. W miarę możliwości i dostępności danych w charakterystyce tych zakładów uwzględniono cechy działalności gospodarczej i doświadczalnej, a także obsadę kadry kierowniczej. Natomiast RZD należące do Instytutu w ostatnim okresie przedstawiono w szerszym zakresie (podrozdział 3.3 i rozdział 4). **Lata przynależności RZD do IUNG podano w nawiasach przy nazwie zakładu, a okres sprawowania funkcji przez osoby z kadry kierowniczej zakładu przy ich nazwiskach.** Źródłem danych o zakładach były głównie publikacje (sprawozdania RZD) przedstawione w wykazie zamieszczonym w końcowej części opracowania (s. 69-77) i inne prace (7, 12, 18, 19, 23, 33), a także sprawozdania z działalności Instytutu.

3.1. OKRES LAT 1950 – 1956

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa został utworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 roku (Dz.U. Nr 24, poz. 212), a zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 grudnia 1950 roku przekazano do Instytutu 14 zakładów doświadczalnych (Błonie – Topola, Borusowa, Kończewice, Małyszyn, Minikowo, Narożno, Poraj, Poświętne, Reguły, Sternalice, Szepietowo, Werbkowice, Wielichowo, Zdanów). Zakłady doświadczalne powstałe w okresie międzywojennym i po wyzwoleniu zmieniały swoją przynależność najczęściej według następującej kolejności: Izba Rolnicza (1945 – 1946), Wojewódzki Zarząd Związku Samopomocy Chłopskiej (1946 – 1948), PINGW (1947 – 1950) i IUNG (od 1950 roku). RZD w ramach IUNG rozpoczęły działalność praktycznie z początkiem 1951 roku.

Wykaz zakładów doświadczalnych należących do IUNG w latach 1950 – 1956 przedstawiono w tabeli 4. Spośród nich trzy zakłady, tj. Chorzelów, Czechnica i Pawłowice należały wówczas do Instytutu Zootechniki, a IUNG na ich obszarze prowadził tylko doświadczenia polowe. Prace doświadczalne były prowadzone w ustalonym okresie na wydzielonych polach, na podstawie porozumienia zawartego między instytutami. W omawianym okresie również trzy zakłady – Kluczewo, Poraj – Skarszewo i Sternalice przekazano do zasobów PGR, zaś pięć, tj. Minikowo, Poświętne, Siejnik, Stare Pole i Szepietowo, na mocy Uchwały Prezydium Rządu z 22 lutego 1956 roku (46), przekształcono w Rolnicze Rejonowe Zakłady Doświadczalne.

Tabela 4

Zakłady Doświadczalne IUNG w latach 1950 – 1956

Zakład Doświadczalny	Województwo	Powiat	Przynależność do IUNG	Zmiany
Baborówko	poznańskie	Szamotuły	1953 –	
Biebrza	białostockie	Grajewo	1955 – 1956	od 1956 r. w IMUZ
Błonie-Topola	łódzkie	Łęczyca	1951 –	
Borusowa	krakowskie	Dąbrowa Tarn.	1951 –	
Chorzelów (Dział Dośw.)	rzeszowskie	Mielec	1950 – 1952	w 1952 r. zakończenie prac IUNG
Czechnica (Dział Dośw.)	wrocławskie	Wrocław	1950 – 1953	w 1953 r. zakończenie prac IUNG
Dobrogostów	wrocławskie	Strzelin	1952 –	
Kluczewo	szczecińskie	Pyrzyce	1952 – 1955	od 1956 r. PGR
Kończewice	bydgoskie	Toruń	1951 – 1956	od 1957 r. w IHAR
Laskowice Oławskie	wrocławskie	Oława	1956 –	
Małyszyn Wielki	zielonogórskie	Gorzów Wlkp.	1951 –	
Minikowo	bydgoskie	Bydgoszcz	1951 – 1955	od 1956 r. RRZD
Narożno	wrocławskie	Kłodzko	1951 –	
Pawłowice (pole dośw.)	poznańskie	Leszno	1950 – 1955	w 1955 r. zakończenie prac IUNG
Poraj- Skarszewo	gdańskie	Lębork	1951 – 1956	od 1957 r. PGR
Poświętne	warszawskie	Płońsk	1951 – 1955	od 1956 r. RRZD
Reguły	warszawskie	Pruszków	1951 –	
Siejnik	białostockie	Olecko	1954 – 1955	od 1956 r. RRZD
Stare Pole	gdańskie	Malbork	1955	od 1956 r. RRZD
Sternalice	opolskie	Olesno	1951 – 1956	od 1956 r. PGR
Szepietowo	białostockie	Wysokie Maz.	1951 – 1955	od 1956 r. RRZD
Werbkowice	lubelskie	Hrubieszów	1951 –	
Wielichowo	poznańskie	Kościan	1951 –	
Wierzbno	zielonogórskie	Międzyrzecz	1956 –	
Zdanów	kieleckie	Sandomierz	1951 –	
Żelisławki	gdańskie	Gdańsk	1952 –	

Źródło: opracowanie własne na podstawie prac (19, 26), sprawozdań poszczególnych RZD i Instytutu

Wówczas na bazie niektórych zakładów doświadczalnych należących do instytutów rolniczych i PGR tworzono RRZD podległe Prezydiom Wojewódzkich Rad Narodowych. Powołanie RRZD miało na celu stworzenie właściwych warunków sprzyjających rozwojowi badań kompleksowych, niezbędnych do naukowego opracowania całokształtu zagadnień produkcji rolniczej w warunkach poszczególnych rejonów fizjograficznych, do zapewnienia obsługi naukowej rolnictwa tych rejonów oraz systematycznego wprowadzania do praktyki osiągnięć nauki i przodujących doświadczeń praktyki (46). W każdym województwie powołano po jednym RRZD. W 1957 roku do IHAR przekazano Zakład Doświadczalny w Kończewicach.

Zakład Doświadczalny Biebrza (1955 – 1956)

Zakład utworzony jesienią 1951 roku w centralnej części torfowiska Kuwasy. W latach 1951 – 1954 był pod nadzorem Centralnego Instytutu Rolniczego, później w strukturze IUNG (1955 – 1956), zaś od 1956 roku w składzie Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych (37). W 2010 roku IMUZ w Falentach po połączeniu z Instytutem Budownictwa Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie otrzymał nazwę Instytut Technologiczno-Przyrodniczy z siedzibą w Falentach.

Zakład Doświadczalny Chorzelów (1950 – 1952)

Zakład Doświadczalny w Chorzelowie rozpoczął działalność w 1945 roku jako zakład Wojewódzkiej Izby Rolniczej w Rzeszowie. W 1947 roku przejęty przez PINGW. Do 1950 roku, kiedy to utworzono Dział Doświadczalnictwa Roślinnego, miał charakter wyłącznie zootechniczny. W 1951 roku zakład przejęty przez Instytut Zootechniki, z zachowaniem Działu Doświadczalnictwa Roślinnego jako jednostki IUNG. W 1952 roku dział ten zlikwidowano.

Kierownikiem zakładu w tym okresie był mgr Stanisław Domański, a pracownikiem naukowym Działu Doświadczalnictwa Roślinnego (kierownikiem pola doświadczalnego) – mgr Jadwiga Leńczyk-Machnicka.

Zakład Doświadczalny Czechnica (1950 – 1953)

Zakład został utworzony w 1923 roku jako obiekt doświadczalny Wydziału Rolnego Uniwersytetu Wrocławskiego (24). W 1947 roku został przejęty przez PINGW a od 1951 roku wchodził w skład Instytutu Zootechniki. W skład Zakładu Doświadczalnego Czechnica w latach 1950 – 1953 wchodził Dział Doświadczalnictwa Roślinnego jako jednostka IUNG. Doświadczenia prowadzono na wydzielonym polu o powierzchni około 35 ha.

Kierownikami działu w tym okresie byli dr Henryk Kern (1950 – 1952) i mgr Anna Modzelewska-Jelinowska (1953).

Zakład Doświadczalny Kluczewo (1952 – 1955)

Gospodarstwo rolne Kluczewo było administrowane przez Centralny Zarząd Przemysłu Cukrowniczego, a w 1952 roku zostało przejęte na zakład doświadczalny przez IUNG. W 1956 roku – po okresie przynależności do IUNG (1952 – 1955) – przekazane do PGR.

Dyrektorzy zakładu: inż. Helena Łozińska (1952 – 1953), inż. Jan Łopatowicz (1953 – 1955) i inż. Wiktor Kmieciak (1955). Kierownikiem działu naukowego był inż. Włodzimierz Grabowski (1953 – 1955).

Zakład Doświadczalny Kończewice (1951 – 1956)

W 1945 roku gospodarstwo rolne Kończewice było przejęte przez Pomorską Izbę Rolniczą, zaś po jej likwidacji w 1946 roku – jako Rejonowy Roślinny Zakład Doświadczalny – przekazane do Związku Samopomocy Chłopskiej, następnie w 1948 roku do PINGW. Natomiast IUNG przejął Zakład Kończewice z dniem 1 stycznia 1951 roku, a w 1957 roku przekazał do IHAR.

Kierownicy/dyrektorzy zakładu: mgr Stanisław Stankiewicz (1951 – 1953), mgr Kazimierz Strzembosz (1954) i inż. Tadeusz Topolewski (1954 – 1956). Zastępcy kierownika/dyrektora zakładu ds. naukowych: mgr Halina Cybulska (1952 – 1954) i dr Antoni Studziński (1954 – 1956).

Zakład Doświadczalny Minikowo (1951 – 1955)

Minikowo do 1939 roku było gospodarstwem prywatnym. W okresie okupacji na jego bazie utworzono zakład doświadczalny przy Instytucie Paszowym w Bydgoszczy. Po wyzwoleniu w 1945 roku zakład został przejęty przez PINGW, a w końcu 1950 roku przekazany do IUNG. Administracyjnie i gospodarczo w 1951 roku Zakład Doświadczalny Minikowo połączono z ZD Mochełek, tworząc tzw. Zespół Zakładów Doświadczalnych Minikowo – Mochełek. Prace doświadczalne Zakładu Minikowo były ściśle powiązane z zespołem badawczym Działu Roślin Strączkowych IUNG w Bydgoszczy. W 1956 roku zakład został przekształcony w RRZD.

Dyrektorem Zakładu Minikowo i jednocześnie kierownikiem administracyjnym Zespołu Minikowo – Mochełek był mgr Stanisław Żmijewski (1951 – 1954), a następnie dyrektorem zakładu – inż. Marian Szomek (1954 – 1955). Kierownikami pola doświadczalnego byli: mgr Bolesław Krzywicki (1951 – 1952), mgr Antoni Kiszka (1953 – 1954), mgr Stanisław Żmijewski (1954 – 1955) i mgr Feliks Juszczak (1955).

Zakład Doświadczalny Pawłowice (1950 – 1955)

W 1945 roku majątek ziemski Pawłowice został przejęty przez Państwo i przekazany Polskiemu Towarzystwu Zootechnicznemu. W 1949 roku zakład włączono do PINGW, a w 1951 roku na jego bazie utworzono Zootechniczny Zakład Doświadczalny wchodzący w skład Instytutu Zootechniki. Prace Działu Roślinnego w ramach tego zakładu rozpoczęte wiosną 1950 roku – po zlikwidowaniu PINGW – były kontynuowane przez IUNG na podstawie porozumienia między instytutami do 1955 roku. Dział Roślinny gospodarujący na polu doświadczalnym o powierzchni 37,5 ha nazwano Terenowym Ośrodkiem Badawczym IUNG.

Dyrektorem zakładu był inż. Józef Obst (1951 – 1955), a kierownikami ośrodka mgr Miron Jabłoński (1950 – 1951) i mgr Feliks Juszczak (1952 – 1955).

Zakład Doświadczalny Poraj – Skarszewo (1951 – 1956)

Zakład posiadał dwa gospodarstwa – Poraj (gleby bagienne – torfy) i Skarszewo (gleby mineralne). W Poraju, znanym wcześniej pod nazwą Nowy Czeczotów, w 1901 roku zorganizowano Stację Badań Bagiennych. Po wojnie w 1947 roku utworzono zakład doświadczalny nadzorowany przez PINGW, a z dniem 1 stycznia 1951 roku włączono go do IUNG. W 1957 roku zakład przekazano do zasobu PGR.

Kierownikami zakładu byli: inż. Wacław Ostaszewski (1950 – 1951), inż. Józef Szwarc (1952 – 1953) i inż. Wiesław Konarzewski (1953 – 1956), a zastępcą kierownika ds. naukowych był inż. Tadeusz Teleżyński (1953 – 1956).

Zakład Doświadczalny Poświętne (1951 – 1955)

W 1923 roku Sejmik Płoński powołał do życia Ognisko Kultury Rolnej i Zakład Doświadczalny w Poświętnem (39). W latach 1931 – 1939 zakład należał do Warszawskiej Izby Rolniczej. Po wyzwoleniu w lutym 1945 roku zakład wznowił działalność początkowo pod kierunkiem Warszawskiej Izby Rolniczej, a następnie po jej rozwiązaniu był przejęty przez Związek Samopomocy Chłopskiej i w 1947 roku przez PINGW. Do IUNG zakład należał w latach 1951 – 1955, zaś w 1956 roku został przekształcony w RRZD jako ośrodek podległy Wojewódzkiej Radzie Narodowej w Warszawie.

W okresie przynależności do IUNG dyrektorem zakładu był mgr Zygmunt Noakowski (1950 – 1955), a zastępcą dyrektora ds. naukowych – inż. Jan Janiak (1951 – 1955).

Zakład Doświadczalny Siejnik (1954 – 1955)

Zakład przejęty przez IUNG w 1954 roku, a następnie w 1956 roku przekazany na Rolniczy Rejonowy Zakład Doświadczalny. W okresie przynależności do IUNG dyrektorem zakładu był Witold Pietruszewski, a kierownikiem działu naukowego – Jerzy Górski.

Zakład Doświadczalny Stare Pole (1955)

W 1952 roku na bazie gospodarstwa rolnego przejętego od Zarządu Szkolnictwa Rolniczego utworzono Zakład Naukowo-Badawczy w Starym Polu, jako jednostkę nadzorowaną przez Centralny Instytut Rolniczy. Następnie w 1955 roku zakład należał do IUNG, zaś w 1956 roku został przekształcony w RRZD. Podstawowym zadaniem zakładu było opracowywanie naukowych podstaw kompleksowego, rolniczego zagospodarowania Żuław.

Dyrektorem zakładu był mgr Franciszek Müller, a zastępcą dyrektora ds. naukowych dr Stanisław Laskowski.

Zakład Doświadczalny Sternalice (1951 – 1955)

Początek działalności zakładu datuje się od 1947 roku. Do 1950 roku należał do PINGW, w latach 1951 – 1955 do IUNG, a w 1956 roku przekazany do PGR.

Kierownicy zakładu: mgr Roman Jasiński (1950 – 1951), inż. Edmund Stuczyński (1952) i mgr Witold Machowski (1953 – 1955). Kierownikiem działu naukowego był mgr Tadeusz Zaleski (1952 – 1955).

Zakład Doświadczalny Szepietowo (1951 – 1955)

Zakład Szepietowo był przejęty w 1948 roku przez PINGW od Związku Samopomocy Chłopskiej, a w końcu 1950 roku przekazany do IUNG. Następnie w 1956 roku przekształcony w RRZD. Więcej informacji o działalności doświadczalnej w Szepietowie zawiera publikacja obejmująca okres lat 1948 – 2014 (6).

Dyrektorzy zakładu: inż. Tadeusz Teleżyński (1950 – 1953) i inż. Władysław Dobrowolski (1953 – 1955). W latach 1950 – 1952 pracami działu naukowego kierował dyrektor zakładu – inż. Tadeusz Teleżyński, a następnie zastępca dyrektora ds. naukowych mgr Maria Wierszyłłowska (1953 – 1955).

3.2. OKRES LAT 1957 – 1989

Zakłady doświadczalne w tym okresie również podlegały zmianom przynależności (tab. 5). Najpierw w 1957 roku IUNG przejął trzy zakłady (Jadwisin, Przebędowo i Skierniewice) oraz Zespół Zakładów Doświadczalnych Puławy, a później Jastków (1972) i zorganizował Zakład Doświadczalno-Wdrożeniowy Rekultywacji Terenów Zdewastowanych w Puławach (1975). Natomiast z IUNG odeszło siedem zakładów, w tym: dwa przekazano do IHAR (Małyszyn Wielki i Przebędowo, 1972), dwa do Instytutu Warzywnictwa (Reguły i Skierniewice, 1965), jeden do Instytutu Ziemniaka (Jadwisin, 1966) oraz dwa do innych jednostek (Narożno-Ławica do Zjednoczenia Hodowli Zarodowej, 1966); Zdanów do Zjednoczenia Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa, 1966). Zmiany zachodzące wówczas w składzie Zespołu Zakładów Doświadczalnych przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 5

Zakłady Doświadczalne IUNG w latach 1957 – 1989

Zakład Doświadczalny	Województwo*	Powiat	Przynależność do IUNG	Zmiany
Baborówko	poznańskie	Szamotuły	1953 –	
Błonie-Topola	płockie	Łęczyca	1951 –	
Borusowa	tarnowskie	Dąbrowa Tarn.	1951 –	
Dobrogostów	wrocławskie	Strzelin	1952 –	
Jadwisin	warszawskie	Nowy Dwór Maz.	1957 – 1965	od 1966 r. w I.Ziem.
Jastków	lubelskie	Lublin	1972 –	
Laskowice Oław. (Jelcz-Laskowice)	wrocławskie	Oława	1956 –	
Małyszyn Wielki	gorzowskie	Gorzów Wlkp.	1951 – 1971	od 1972 r. w IHAR
Narożno	wałbrzyskie	Kłodzko	1951 – 1965	od 1966 r. w ZHZ
Przebędowo	poznańskie	Oborniki	1957 – 1971	od 1972 r. w IHAR
Puławy**	lubelskie	Puławy	1957 – 1989	zmiany w tab. 6
Reguły	skierniewickie	Skierniewice	1951 – 1964	od 1965 r. w I.Warz.
Skierniewice	skierniewickie	Skierniewice	1957 – 1964	od 1965 r. w I.Warz.
Werbkowice	zamojskie	Hrubieszów	1951 –	
Wielichowo	poznańskie	Grodzisk Wlkp.	1951 –	
Wierzbno	gorzowskie	Międzyrzecz	1956 –	
Zdanów	tarnobrzeskie	Sandomierz	1951 –1965	od 1966 r. w ZNOS
ZDWRTZ***	lubelskie	Puławy	1975 –	
Żelisławki	gdańskie	Gdańsk	1952 –	

*według podziału administracyjnego z lat 1975 – 1998, **w skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych Puławy wchodziły: Kępa – Mokradki (1957-1989), Osiny (1957-1989), Sadłowice (1957-1989), Garbów (1957-1971), Grabów (1958-1986), Antopol (1959-1986, Pulki (1972-1989),
***Zakład Doświadczalno-Wdrożeniowy Rekultywacji Terenów Zdewastowanych w Puławach
Źródło: opracowanie własne na podstawie prac (19, 26), sprawozdań poszczególnych RZD i Instytutu.

Tabela 6

Skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych (ZDUNG) Puławy w latach 1957 – 1989

Zakład/ gospodarstwo*	Lata przynależności do ZD Puławy	Zmiany w następnych latach
Antopol	1959 – 1986	w latach 1987-1990 w składzie ZDHiUCh Jastków, w 1991-1994 samodzielny RZD, a od 1995 r. w dzierżawie
Garbów (gosp.)	1957 – 1971	w 1972 r. włączony do ZDHiHCh Jastków, a w 1999 r. sprzedany
Grabów	1958 – 1986	od 1987 r. samodzielny RZD
Kępa - Mokradki	1957 – 1989	od 1990r. w składzie RZD Kępa - Puławy
Osiny	1957 – 1989	w latach 1990-1997 samodzielny RZD, w 1998-1990 dzierżawiony, a od 2000 r. wchodzi w skład RZD Kępa - Puławy
Sadłowice	1957 – 1989	w latach 1990-1996 samodzielny RZD, w 1997-2003 dzierżawiony, a od 2004 r. wchodzi w skład RZD Kępa – Puławy
Pulki (gosp.)	1972 – 1989	w latach 1990-1997 wchodziło w skład RZD Osiny, w 1998-2011 dzierżawione, a od 2011 r. jest w składzie RZD Kępa – Puławy

*w 1957 r. do ZD Puławy włączono las Ruda, który od 1990 r. wchodzi w skład RZD Kępa – Puławy
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Zakład Doświadczalny Jadwisin (1957 – 1965)

Gospodarstwo rolne w Jadwisinie przejęto w 1957 roku z PGR, a w 1966 roku jako zakład doświadczalny przekazano do Instytutu Ziemniaka, który stworzył tam Ośrodek Naukowo-Badawczy. W skład zakładu wchodziły dwa gospodarstwa – Jadwisin (od 1957 r.) i Nowy Modlin (od 1962 r.), odległy od siedziby zakładu o 27 km. Tematyka badawcza obejmowała głównie zagadnienia z zakresu produkcji ziemniaka dla różnych kierunków użytkowania z uwzględnieniem przechowalnictwa.

Dyrektorzy zakładu: inż. Czesław Kończak (1957 – 1964) i mgr Zygmunt Noakowski (1965 – 1966). Kierownicy działu naukowego – mgr Sabina Kaczorek (1957 – 1962) i mgr Janusz Nuckowski (1963 – 1966).

Zakład Doświadczalny Małyszyn Wielki (1951 – 1971)

Zakład rozpoczął swą działalność w 1947 roku w ramach PINGW, a od 1 stycznia 1951 roku przeszedł do IUNG jako zaplecze doświadczalne dla Oddziału IUNG w Gorzowie Wielkopolskim. Prowadził liczne doświadczenia uprawowe i nawozowe. Następnie, zgodnie z decyzją Ministra Rolnictwa, zakład w 1972 roku przekazano do IHAR.

Dyrektorzy zakładu: mgr Wacław Boguszewski (1950), Nikodem Jahołkowski (1950 – 1952), inż. Edmund Stuczyński (1952 – 1954), mgr Edward Kozłowski (1954 – 1967) i mgr Walenty Maćkowiak (1968 – 1971). Zastępcy dyrektora zakładu ds. naukowych: mgr Aleksander Przegaliński (1951), inż. Antoni Kiszka (1952), mgr Edward Kozłowski (1952 – 1953), mgr Walenty Maćkowiak (1956 – 1967) i mgr Stanisław Nuckowski (1968 – 1971).

Zakład Doświadczalny Narożno (1951 – 1965)

Gospodarstwo rolne Narożno było przejęte w 1946 roku przez Dolnośląską Izbę Rolniczą i przeznaczone na zakład doświadczalny. W następnym roku zakład przejął Wojewódzki Zarząd Związku Samopomocy Chłopskiej, by w 1948 roku przekazać go do PINGW. Na mocy zarządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 grudnia 1950 roku zakład z dniem 1 stycznia 1951 roku został włączony do IUNG. W 1966 roku Zakład Narożno-Ławica przekazano do Zjednoczenia Hodowli Zarodowej. W skład zakładu wchodziły trzy gospodarstwa Ławica i Podtynie (od 1954 r.) oraz Boguszyn (od 1957 r.). Siedzibą zakładu była Ławica.

Kierownicy/dyrektorzy zakładu: mgr Halina Cybulska (1950-1951), mgr Eustachy Horodyński (1951 – 1952), inż. Erazm Stechman (1953 – 1960), dr Zdzisław Gonet (1961 – 1962), inż. Zdzisław Kazimierczak (1962 – 1964) i inż. Władysław Neusser (1964 – 1965). W latach 1950 – 1952 kierownicy zakładu jednocześnie kierowali pracami działu naukowego. Zastępcami dyrektora ds. naukowych byli: mgr Eustachy Horodyński (1953 – 1955) i mgr Zbigniew Zywert (1956 – 1965).

Zakład Doświadczalny Przebędowo (1957 – 1971)

Zakład Przebędowo był przejęty w 1957 roku z Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, a następnie – zgodnie z decyzją Ministra Rolnictwa – w 1972 roku przekazany do IHAR. W zakładzie prowadzono prace nad roślinami strączkowymi, głównie łubinami.

Dyrektorzy zakładu: mgr Piotr Winiarski (1957 – 1964) i dr Jan Mikołajczyk (1964 – 1972). Kierownicy działu naukowego: mgr Jan Mikołajczyk (1957 – 1964), inż. Witold Hoffman (1964 – 1965) i mgr Marian Zbirski (1966 – 1972).

Zakład Doświadczalny Reguły (1951 – 1964)

Od 1945 roku gospodarstwo Reguły było w posiadaniu Administracji Gospodarstw Rolnych i Leśnych m. st. Warszawy. W 1949 roku zakład został przejęty przez PINGW, a w 1951 roku przekazany do IUNG. W skład zakładu wchodziły dwa gospodarstwa – Reguły i Michałowice odległe od siedziby o 3 km. Głównym kierunkiem badań była agrotechnika roślin warzywnych. W 1965 roku na polecenie Ministra Rolnictwa zakład przekazano Instytutowi Warzywnictwa.

Dyrektorzy zakładu: mgr Tadeusz Skąpski (1952 – 1960) i inż. Erazm Stechman (1960 – 1965). Kierownicy działu naukowego: dr Bronisława Cholewińska (1950 – 1957), mgr Tadeusz Skąpski (1958 – 1962) i mgr Józef Duch (1963 – 1965).

Zakład Doświadczalny Skierniewice (1957 – 1964)

Zakład Skierniewice był przejęty w 1957 roku przez IUNG ze Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Główny kierunek badań obejmował zagadnienia agrotechniki roślin warzywnych w uprawie polowej i pod szkłem. W 1965 roku na polecenie Ministra Rolnictwa zakład przekazano Instytutowi Warzywnictwa.

W okresie przynależności do IUNG dyrektorem zakładu był inż. Karol Twardowski, a kierownikiem działu naukowego mgr Jan Rumpel.

Zakład Doświadczalny Zdanów (1951 – 1965)

Działalność zakładu datuje się od 1925 roku. W 1948 roku zakład był przejęty przez PINGW, a z dniem 1 stycznia 1951 roku przekazany do IUNG. Główny kierunek badań obejmował uprawę gleb lessowych na terenach falistych. W 1966 roku zakład przekazano do Zjednoczenia Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa.

Kierownicy/dyrektorzy zakładu: inż. Jan Piątkiewicz (1950 – 1953), inż. Tadeusz Rutkowski (1953 – 1958), mgr Zygmunt Hładyniuk (1958 – 1960) i mgr Julian Bujak (1961 – 1965). Kierownicy działu naukowego: inż. Tadeusz Rutkowski (1951 – 1953), mgr Franciszek Gajek (1954 – 1959) i mgr Irena Estreicher (1959 – 1965).

Zespół Zakładów Doświadczalnych Puławy (1957 – 1989)

Zespół zakładów został przejęty w 1957 roku od IHAR. Lata przynależności poszczególnych gospodarstw do zespołu i następujące po 1989 roku zmiany przedstawiono w tabeli 6. Gospodarstwa i zakłady doświadczalne wchodzące wówczas w skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych Puławy (41), zwanego Zakładem Doświadczalnym Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Puławy, przedstawiono w odrębnych opisach.

Dyrektorzy zespołu (ZDUNG): mgr Witold Stopierzyński (1957 – 1960), inż. Czesław Ścierzyński (1961 – 1964), dr Stanisław Siemion (1965 – 1969), inż. Augustyn Kołcz (1969 – 1971), mgr Bogusław Pasek (1972 – 1980) i dr Kazimierz Odziemkowski (1980 – 1989). Zastępcy dyrektora ds. naukowych: inż. Czesław Marek (1969 – 1979), dr Kazimierz Odziemkowski (1979 – 1980) i dr Zbigniew Tałałaj (1980 – 1989).

3.3. OKRES LAT 1990 – 2015

W tym okresie do IUNG należało 14 zakładów doświadczalnych (tab. 7). Spośród nich trzy sprzedano (Dobrogostów, Jelcz – Laskowice i Zakład Doświadczalno-Wdrożeniowy Rekultywacji Terenów Zdewastowanych w Puławach), jeden przekształcono w spółkę (Jastków) i trzy okresowo wydzierżawiono (Antopol, Baborówko i Wielichowo). W związku z ograniczeniem liczby doświadczeń polowych (w RZD po 1992 roku) nastąpiła likwidacja działów naukowych. Z niektórych zakładów przed sprzedażą lub wydzierżawieniem wydzielono powierzchnie z przeznaczeniem na tworzone stacje doświadczalne (Baborówko, Jelcz – Laskowice, Osiny). Natomiast działalność doświadczalną realizowano głównie w dwóch zakładach, tj. w RZD Grabów i Kępa – Puławy (łącznie z Osinami).

W latach 1990 – 2001 RZD dostosowywały się do warunków gospodarki rynkowej. W wyniku tego procesu w RZD nastąpiły zmiany charakteryzujące się (47, 48):

- zwiększeniem udziału zbóż i zmniejszeniem upraw roślin pastewnych w strukturze zasiewów,
- ograniczeniem lub likwidacją produkcji zwierzęcej,
- podejmowaniem nowych kierunków produkcji (np. sadownictwo i szkółkarstwo, produkcja warzyw, chów gęsi),
- zmniejszeniem zużycia nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin,
- zwiększeniem udziału produkcji roślinnej w strukturze produkcji towarowej,
- redukcją zatrudnienia.

Z chwilą likwidacji działów naukowych i stanowiska ekonomisty w RZD ograniczeniu uległy również badania organizacyjno-ekonomiczne. Dopiero po 2010 roku podjęto w szerszym zakresie ten typ badań, obejmując nimi całe gospodarstwa jako modelowe obiekty o zróżnicowanym (specjalistycznym) profilu produkcji.

Tabela 7

Rolnicze Zakłady Doświadczalne IUNG w latach 1990 – 2015

Zakład Doświadczalny	Województwo	Powiat	Przynależność do IUNG	Zmiany
Antopol	lubelskie	Puławy	1959 –	w dzierżawie od 1995 r.
Baborówko	wielkopolskie	Szamotuły	1953 –	w dzierżawie od 1994 r.
Błonie-Topola	łódzkie	Łęczyca	1951 –	
Borusowa	małopolskie	Dąbrowa Tarn.	1951 –	
Dobrogostów	dolnośląskie	Strzelin	1952 – 1995	sprzedany
Grabów	mazowieckie	Zwoleń	1958 –	
Jastków*	lubelskie	Lublin	1972 –	spółka z o.o. od 2001 r.
Jelcz-Laskowice	dolnośląskie	Oława	1956 – 2003	sprzedany
Kępa-Puławy**	lubelskie	Puławy	1957 –	zmiany w tab. 6
Werbkowice	lubelskie	Hrubieszów	1951 –	
Wielichowo	wielkopolskie	Grodzisk Wlkp.	1951 –	w dzierżawie w latach 1994-2009
Wierzbno	lubuskie	Międzyrzecz	1956 –	
ZDWRTZ***	lubelskie	Puławy	1975 – 1999	sprzedany
Żelisławki	pomorskie	Gdańsk (siedz.Pruszcz Gd.)	1952 –	

*w 2001 r. Zakład Doświadczalny Hodowli i Uprawy Chmielu przekształcony w Rolniczy Zakład Doświadczalny „Jastków" Spółka z o.o.

**w skład RZD Kępa – Puławy aktualnie wchodzą: Kępa – Mokradki (od 1990 r.), Osiny (od 2000 r.), Sadłowice (od 2004 r.) i Pulki (od 2011 r.),

***Zakład Doświadczalno-Wdrożeniowy Rekultywacji Terenów Zdewastowanych w Puławach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie prac (19, 26), sprawozdań poszczególnych RZD i Instytutu.

Ponadto szczegółowszymi badaniami objęto technologie produkcji głównych roślin uprawnych (zboża, rzepak ozimy, burak cukrowy). W RZD prowadzone są również badania w ramach Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej, związane z oceną występowania suszy rolniczej w Polsce.

Na koniec 2015 roku Instytut posiadał 11 RZD, w tym dwa w dzierżawie (Antopol i Baborówko) i jeden w formie spółki (Jastków). Przestrzenne rozmieszczenie RZD przedstawiono na rysunku 10.

Rys. 10. Rozmieszczenie przestrzenne Rolniczych Zakładów Doświadczalnych IUNG – PIB

Zakład Doświadczalny Antopol (1959 −)

Antopol to dawny folwark wchodzący w skład klucza dóbr bochotnickich, położony w części koloni obecnie zwanej Kolonia Bochotnica. Ostatnimi właścicielami dworu, zbudowanego w XIX wieku i otoczonego parkiem, była rodzina Śliwińskich. W wyniku reformy rolnej z 1944 roku utworzono gospodarstwo zajmujące się sadownictwem i szkółkarstwem, które weszło w skład PINGW. Następnie zostało przejęte kolejno w 1951 roku przez Instytut Sadownictwa w Skierniewicach i w 1956 roku przez Rolniczy Rejonowy Zakład Doświadczalny w Końskowoli (5). W 1959 roku gospodarstwo Antopol zostało włączone w skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych Puławy, przejętego w 1957 roku przez IUNG od IHAR. W latach 1987 – 1990 Antopol jako gospodarstwo wszedł w skład Zakładu Doświadczalnego Hodowli i Uprawy Chmielu Jastków. Natomiast w latach 1991 – 1994 funkcjonował jako samodzielny RZD IUNG, a od 1995 roku jest w dzierżawie. W Antopolu, oprócz produkcji roślinnej (głównie pszenica, rzepak), prowadzono chów bydła mlecznego i szkółkę drzewek owocowych oraz doświadczenia nawozowe i płodozmianowe. W 1992 roku zlikwidowano dział naukowy i zakończono prowadzenie ścisłych doświadczeń polowych.

Kierownicy zakładu: inż. Antoni Zawiślak, mgr Leonard Piróg, mgr Jan Nieróbca, mgr Lidia Chodulska – Filipowicz, inż. Tadeusz Jończyk, inż. Jan Wlazło, a następnie dyrektorami zakładu byli mgr Witold Boguta (1991 – 1992) i mgr Piotr Sidor (1993 – 1994). Kierownicy działu naukowego: mgr Anna Ładomirska, mgr Kazimiera Hałasa i dr Jerzy Księżak (1988 – 1991).

Zakład Doświadczalny Baborówko (1953 −)

Zakład powstał w 1953 roku z gospodarstwa przejętego przez IUNG od Dyrekcji Okręgowej PGR w Poznaniu. Siedzibą zakładu był pałac zbudowany około 1895 roku, otoczony parkiem z drugiej połowy XIX w. (obiekty sprzedane w 2015 r.). W skład zakładu wchodziły dwa gospodarstwa – Baborówko (od 1953 r.) i Gąsawy (przejęte od PGR w 1956 r.), odległe od siedziby o 3 km.

Zakład w Baborówku swoją organizacją pracy, zakresem i poziomem badań oraz dobrą współpracą ze środowiskiem rolniczym Wielkopolski znacznie wykraczał poza ramy klasycznego zakładu doświadczalnego (4). Zadania badawcze realizowano za pomocą doświadczeń polowych i laboratoryjnych (szklarnie, lizymetry) oraz pól wdrożeniowych w warunkach produkcyjnych. W początkowym okresie prace badawczo-rozwojowe były prowadzone w działach naukowych, przekształconych później w pracownie. W strukturze zakładu funkcjonowało kilka pracowni, tj.:
- Pracownia Nawożenia i Żywienia Roślin,
- Pracownia Uprawy Roślin Pastewnych,
- Pracownia Uprawy Roślin Oleistych,
- Pracownia Mikrobiologii Rolnej

oraz Laboratorium Chemiczne.
Więcej informacji o pracowniach i zakresie ich działalności zawiera publikacja wydana z okazji 50-lecia Rolniczego Zakładu Doświadczalnego i 10-lecia Stacji Doświadczalnej w Baborówku (4).

Oprócz działalności naukowo-badawczej zakład prowadził produkcję roślinną i zwierzęcą. Na polach produkcyjnych w Baborówku były uprawiane głównie zboża (pszenica, jęczmień) i ziemniak, a w Gąsawach – burak cukrowy i rzepak ozimy. W zakresie produkcji zwierzęcej zakład utrzymywał oborę hodowlano-użytkową w cyklu zamkniętym (bydło rasy ncb) z produkcją jałowizny hodowlanej i bukatów oraz prowadził chów trzody chlewnej (rasa wbp) – produkcja materiału zarodowego i bekonów.

Zmiany ustrojowo-gospodarcze w kraju, zapoczątkowane w 1989 roku, spowodowały ograniczenie wydatków na naukę. W wyniku restrukturyzacji pracę w dziale naukowym w Baborówku, w 1990 roku, straciło około 60% zatrudnionych. Następnie zmiany organizacyjne w Instytucie zachodzące w 1993 roku doprowadziły do utworzenia, na bazie działu naukowego i części gruntów zakładu, Stacji Doświadczalnej w Baborówku. Pozostałą część zakładu w 1993 roku wydzierżawiono, natomiast w 1999 roku sprzedano gospodarstwo Gąsawy,

a w 2015 roku także pałac z parkiem i częścią gruntów rolnych. Z dniem 1 stycznia 2016 roku Stacja Doświadczalna Baborówko po połączeniu z pozostałymi gruntami zakładu została przekształcona w Rolniczy Zakład Doświadczalny w Baborówku. W tej strukturze zakład prowadzi działalność produkcyjną (gospodarstwo o profilu roślinnym) i realizuje doświadczenia polowe.

Dyrektorzy zakładu: dr Władysław Misterski (1953 – 1960), mgr Witold Stopierzyński (1960 – 1968), doc. dr hab. Henryk Burczyk (1968 – 1971), dr Zdzisław Klupczyński (1971 – 1976), mgr Józef Śron (1976 – 1987), mgr Piotr Burczyk (1988 – 1989) i mgr Henryk Święcicki (1989 – 1993). W latach 1953 – 1960 nadzór nad działalnością naukowo-badawczą zakładu sprawował dr Władysław Misterski. Zastępcą dyrektora ds. naukowych był dr Jerzy Sypniewski (1961 – 1969), a kierownikami działu naukowego: dr Zdzisław Klupczyński (1969 – 1971), dr Teresa Hauska (1971 – 1975), doc. dr hab. Hieronim Kukurenda (1976 – 1980) i dr Edwin Naglik (1981 – 1993).

Zakład Doświadczalny Błonie-Topola (1951 −)

Zakład Błonie – Topola powstał w 1923 roku z inicjatywy Łęczyckiego Towarzystwa Rolniczego i w wyniku zaangażowania Sejmiku Powiatowego w Łęczycy. Wówczas na gruntach dzierżawionych z państwowego majątku w Błoniu urządzono Rolniczą Stację Doświadczalną, zwaną później Sejmikowym Zakładem Doświadczalnym w Błoniu pod Łęczycą. Nadzór nad zakładem w latach 1923 – 1939 sprawował Sejmik Powiatowy w Łęczycy, a po wyzwoleniu w 1946 roku – Łódzka Izba Rolnicza, zaś w latach 1946 – 1948 Wojewódzki Zarząd Związku Samopomocy Chłopskiej w Łodzi. Następnie w 1948 roku zakład został przejęty przez PINGW, a w 1951 roku przekazany do IUNG.

Zakład utrzymywał swoje gospodarstwo produkcyjne na wysokim poziomie, co czyniło go wzorcowym ośrodkiem kultury rolnej. Produkcja rolnicza nastawiona była głównie na uprawę roślin przemysłowych (burak cukrowy, rzepak ozimy) oraz jak najbardziej racjonalne powiązanie produkcji roślinnej z produkcją zwierzęcą. Zakład produkował duże ilości materiału nasiennego, zwłaszcza zbóż, rzepaku ozimego, grochu i cebuli. W zakresie produkcji zwierzęcej utrzymywał oborę zarodową w cyklu zamkniętym (bydło mleczne rasy ncb) i chlewnię zarodową (rasa wbp). W związku z tym prowadził chów i sprzedaż materiału hodowlanego – buhajków i jałówek cielnych oraz loszek i knurków.

W warunkach urynkowienia gospodarki w kraju zakład w latach 90. dostosowywał się do nowej sytuacji. Niekorzystne relacje między kosztami produkcji (cenami środków produkcji) a cenami zbytu produktów rolnych przyczyniły się do obniżenia poziomu nawożenia oraz ograniczenia a następnie likwidacji produkcji zwierzęcej. W pierwszej kolejności w 1999 roku zlikwidowano chów bydła, a później w 2003 roku – trzody chlewnej. W konsekwencji tych działań nastąpiła zmiana profilu gospodarstwa wielostronnego z produkcją roślinną i zwierzęcą na jednostronnie

roślinne (bezinwentarzowe). W 2001 roku zakończono działalność w zakresie wykonawstwa ścisłych doświadczeń polowych z powodu braku zleceń od Instytutu. Dotychczas prowadzono doświadczenia głównie o tematyce płodozmianowej, nawozowej i związanej z gospodarką paszową.

W latach 1989 – 2008 podejmowano działania mające na celu poprawę opłacalności produkcji rolniczej. Oprócz uprawy zbóż i buraka cukrowego podjęto produkcję owoców i warzyw. Prowadzono uprawy sadownicze drzew (śliwa, wiśnia, czereśnia) i krzewów owocowych (porzeczka czarna, malina) oraz truskawki, a także uprawiano cebulę konsumpcyjną. Aktualnie w strukturze zasiewów dominują zboża (ok. 70%), a jej dopełnieniem jest uprawa buraka cukrowego. Mimo okresowo prowadzonej gospodarki bezobornikowej nastąpiła znaczna poprawa plonowania roślin uprawnych, głownie dzięki prawidłowej agrotechnice. Poprawę wskaźników żyzności i urodzajności gleby osiągano poprzez regularne wapnowanie i głęboszowanie pól, racjonalne nawożenie, przyorywanie w celach nawozowych plonów ubocznych roślin (słomy zbóż, liści buraka cukrowego) oraz uprawę i przeorywanie poplonów ścierniskowych.

W RZD Błonie – Topola od ponad 50 lat prowadzi się badania organizacyjno-ekonomiczne wraz z kartami dokumentacyjnymi wszystkich pól produkcyjnych. Aktualnie we współpracy z Kutnowską Hodowlą Buraka Cukrowego prowadzi się również badania nowych odmian buraka cukrowego. Więcej szczegółów dotyczących historii i działalności zakładu oraz wyników badań w polach produkcyjnych zawierają odrębne publikacje (14, 15). W 2014 roku sprzedano zespół pałacowo-parkowy, a fundusze zostały przeznaczone na modernizację zakładu.

Dyrektorzy zakładu: mgr Tomasz Szpunar (1950 – 1952), inż. Tadeusz Michalski (1953 – 1958), mgr Tadeusz Ładziński (1959 – 1974), dr Eugeniusz Mieloch (1974 – 2006) i Zbysław Wardziński (2007 – nadal). Zastępcy dyrektora ds. naukowych/ kierownicy działu naukowego: mgr Tadeusz Ładziński (1953 – 1958), mgr Franciszek Gajek (1959 – 1962), mgr Józef Szulc (1962 – 1974), mgr Tadeusz Ładziński (1974 – 1976), mgr Piotr Pieniążek (p.o. 1974 – 1976), dr Adam Harasim (1976 – 1986) i inż. Elżbieta Mieloch (1986 – 1996).

Zakład Doświadczalny Borusowa (1951 −)

Zakład został zorganizowany w 1946 roku przez Wojewódzką Izbę Rolniczą w Krakowie. Po jej likwidacji z dniem 1 stycznia 1947 roku przeszedł do Związku Samopomocy Chłopskiej, następnie w lutym 1948 roku do PINGW i ostatecznie z dniem 1 stycznia 1951 roku został przekazany do IUNG. Siedzibą zakładu jest pałac otoczony parkiem dworskim z okazami wiekowych drzew. Pałac był zbudowany w połowie XIX wieku przez Jana Bzowskiego – ówczesnego właściciela majątku – dla Adama Potockiego.

Zakład jest usytuowany na Równinie Tarnobrzeskiej, na gruntach przylegających do rzeki Wisły. Mimo dobrych gleb (mady), plony roślin podlegają wahaniom,

głównie z powodu okresowego przesiąkania wałów Wisły podczas wysokich stanów wody, co prowadzi do zalewania dużych powierzchni upraw. Gleby cechują się dość dużą zmiennością, a ich wadą jest skłonność do zlewności i tworzenia skorupy. W zakładzie uprawiane są zboża (pszenica ozima i jara, jęczmień jary), rzepak ozimy i burak cukrowy. W przeszłości prowadzono chów bydła mlecznego i opasowego oraz tucz trzody chlewnej, a także podejmowano próbę tuczu gęsi. Obecnie trzoda chlewna jest utrzymywana na małą skalę. W 1992 roku zlikwidowano dział naukowy i zakończono prowadzenie ścisłych doświadczeń polowych. Aktualnie prowadzi się badania o tematyce organizacyjno-ekonomicznej i związane z oceną technologii produkcji roślinnej (burak cukrowy, pszenica ozima, jęczmień jary). Należy stwierdzić, że częste zmiany kadry kierowniczej zakładu w połączeniu z trudnymi warunkami bytowymi pracowników, bardzo niekorzystnie wpływały na rozwój zakładu.

Kierownicy/dyrektorzy zakładu: inż. Stefan Grzymek (1950 -1954), inż. Aleksander Olesiński (1954 – 1955), inż. Jan Twardowski (1955 – 1959), mgr Eustachy Horodyński (1959 – 1961), inż. Czesław Sikora (1962 – 1967), inż. Jan Wojdak (1968 – 1970), inż. Zygmunt Pytlakowski (1971 – 1974), mgr Marian Hachaj (1975 – 1979), mgr Józef Olaś (1980 – 1987), mgr Stanisław Doroz (1988) i Marian Cegielski (1989 – nadal). Zastępcy dyrektora ds. naukowych/kierownicy działu naukowego: mgr Tadeusz Cwykiel (1950 – 1953), mgr Antoni Kiszka (1953 – 1954), mgr Eustachy Horodyński (1958 – 1959), mgr Tadeusz Cwykiel (1960 – 1973), mgr Marian Hachaj (1974 – 1975), mgr Maria Kasprzykowska (1975 – 1976), mgr Ludwik Zając (1976 – 1978) i mgr Maria Kasprzykowska (1978 – 1990).

Zakład Doświadczalny Dobrogostów (1952 – 1995)

Gospodarstwo Dobrogostów zostało przejęte w 1952 roku z Cukrowni Strzelin należącej do Dolnośląskiego Zjednoczenia Przemysłu Cukrowniczego. Zakład gospodarował na glebach ciężkich, głównie czarnych ziemiach wrocławskich. W doświadczeniach polowych dominowała tematyka z zakresu uprawy gleb ciężkich, agrotechniki roślin zbożowych i pastewnych oraz walki z chwastami. Zakład specjalizował się w uprawie buraka cukrowego, pszenicy, rzepaku ozimego i bobiku. Ponadto prowadził chów bydła (rasa ncb) o kierunku mleczno-mięsnym. W związku z trudną sytuacją ekonomiczną w okresie przystosowawczym do gospodarki rynkowej, zakład w 1995 roku sprzedano.

Dyrektorzy zakładu: Jerzy Kłoda (1952 – 1953), inż. Marcin Rayzacher (1954 – 1956), inż. Jerzy Małecki (1957 – 1959), inż. Edward Frankiewicz (1959 – 1966), mgr Bogusław Pasek (1967 – 1972), mgr Tomasz Kęsy (1972 – 1974), mgr Roman Mróz (1974 – 1977) i mgr Zygmunt Kotlewicz (1977 – 1994). Zastępcy dyrektora ds. naukowych/kierownicy działu naukowego: mgr Zbigniew Adamczyk (1953 – 1956), dr Wincenty Grzegorski (1957 – 1958), mgr Józef Mękal (1958 – 1963), mgr Halina Cybulska (1964 – 1968) i mgr Aniceta Bajer (1969 – 1990).

Zakład Doświadczalny Grabów (1958 –)

Gospodarstwo Grabów w 1958 roku było przejęte przez IUNG z Wojewódzkiego Zjednoczenia PGR w Kielcach. W latach 1958 – 1985 wchodziło w skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych Puławy. Od 1986 roku funkcjonuje samodzielnie jako RZD. Głównymi kierunkami działalności zakładu są doświadczalnictwo rolnicze i chów bydła mlecznego. Oprócz doświadczeń polowych o tematyce nawozowej, płodozmianowej i z zakresu uprawy roślin pastewnych, w hali wegetacyjnej od 1977 roku są prowadzone doświadczenia wazonowe. Działalność produkcyjna jest nastawiona na uprawę roślin w systemie ekologicznym (57 ha) i konwencjonalnym (78 ha). Produkcja roślinna, poza polami zajętymi pod doświadczenia, jest znacząco ukierunkowana na zabezpieczenie potrzeb paszowych bydła mlecznego. W 2013 roku oddano do użytku nową oborę wolnostanowiskową dla 60 krów dojnych i młodzieży, wyposażoną w halę udojową i stacje paszowe. Krowy rasy holsztyno-fryzyjskiej (HF) żywione są mieszanką TMR, składającą się z mieszaniny kiszonki z kukurydzy i sianokiszonki z mieszanką roślin motylkowatych i traw. Ponadto stado krów i jałowizny włączone jest do badań w ramach doświadczeń polowych i pastwiskowych w celu określenia jakości i przydatności użytkowej mieszanek motylkowato-trawiastych.

Kierownikami gospodarstwa byli – Jan Drozd (1958 – 1969), mgr Jerzy Niedźwiedzki (1970 – 1978) i dr Janusz Chróst (1979 – 1985), a następnie kierownictwo zakładu sprawowali dyrektorzy dr Janusz Chróst (1986 – 2009) i dr Marek Sowiński (2009 – nadal). Kierownicy działu naukowego: mgr Henryk Grześkiewicz, mgr Stanisław Gradka i mgr Zofia Skrzypek (1987 – 1990). Od 1991 roku nadzór nad działalnością naukowo-badawczą sprawuje dyrektor zakładu.

Zakład Doświadczalny/Spółka z o.o. Jastków (1972 –)

Po przejęciu od PGR gospodarstwa Jastków w 1972 roku na jego bazie zorganizowano Zakład Doświadczalny Hodowli i Uprawy Chmielu. Siedzibą zakładu był pałac z 1894 roku, należący przed wojną do rodziny Budnych, a obecnie od 2002 roku będący w posiadaniu Urzędu Gminy w Jastkowie. W 1972 roku do zakładu włączono gospodarstwo Garbów z plantacją chmielu, a w latach 1987 – 1990 w jego strukturze było również gospodarstwo Antopol prowadzące wówczas produkcję szkółkarską drzew owocowych.

Na terenie zakładu doświadczalnego w latach 1972 – 1992 funkcjonował Zakład (początkowo jako Pracownia) Mechanizacji Produkcji Roślinnej zajmujący się głównie projektowaniem maszyn i urządzeń do produkcji chmielarskiej (50), którego kierownikami byli doc. dr Tadeusz Zaorski (1972 – 1990) i dr Mieczysław Stasiak (1990 – 1992). W 2001 roku RZD Jastków przekształcono w Rolniczy Zakład Doświadczalny „Jastków" Spółkę z o.o.

Zakład specjalizuje się w uprawie chmielu i ten kierunek był przedmiotem prac doświadczalnych związanych z mechanizacją uprawy i zbioru oraz suszarnictwem chmielu. Prowadzono również produkcję sadowniczą oraz chów bydła mlecznego i opasowego, który zakończono w 1999 roku. Aktualnie plantacja chmielu zajmuje obszar 21 ha, a na pozostałej części gruntów ornych uprawia się pszenicę i buraka cukrowego (16). Spółka „Jastków" jest jednym z wiodących producentów surowca chmielarskiego, z około 2% udziałem w krajowej produkcji chmielu.

Dyrektorami zakładu byli: mgr Stanisław Szczepaniuk (1972 – 1979) i mgr Zdzisław Karpeta (1979 – 2000), a od 2001 roku prezesem spółki jest mgr Hanna Hołaj. W latach 1987 – 1990 zastępcą dyrektora zakładu był mgr Witold Boguta. Natomiast działem naukowym kierowali: mgr Stanisław Wójtowicz (1973 – 1975), mgr Zdzisław Karpeta (1976 – 1979), mgr Adam Zięzio (1980 – 1983), mgr Helena Sularz (1984 – 1985) i mgr Teresa Kot (1986 – 1992).

Zakład Doświadczalny Jelcz – Laskowice (1956 – 2003)

Gospodarstwo Laskowice Oławskie, funkcjonujące jako PGR, zostało przejęte przez IUNG w 1956 roku z przeznaczeniem na zakład doświadczalny prowadzący badania z zakresu żyzności i produkcyjności gleb lekkich (32). W późniejszym okresie Laskowice Oławskie po połączeniu z miejscowością Jelcz przyjęły nazwę Jelcz – Laskowice (11).

Zakład Doświadczalny Laskowice Oławskie ściśle współpracował z Zakładem Uprawy Roli i Płodozmianów IUNG we Wrocławiu. W skład zakładu wówczas wchodziły cztery obiekty: Laskowice, Brzezinki, Piekary i Miłoszyce. W 1970 roku Piekary przekazano do Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Hodowli Roślin. Doświadczenia polowe prowadzono w Laskowicach i Miłoszycach. Badania obejmowały zagadnienia uprawy roli i płodozmianów, nawożenia, deszczowania i zwalczania chwastów z użyciem herbicydów. W zakresie produkcji roślinnej uprawiano głównie zboża i ziemniaki, a w produkcji zwierzęcej prowadzono chów bydła mlecznego w cyklu zamkniętym i opas młodego bydła, a także tucz trzody chlewnej. Zakład posiadał również stawy rybne w Nowym Dworze i Oleśnicy Małej, w których prowadził produkcję karpia.

W 1993 roku na bazie działu naukowego i wydzielonej części RZD utworzono Stację Doświadczalną, która stała się integralną częścią Zakładu Uprawy Roli w Jelczu – Laskowicach. Bezpośredni nadzór nad stacją w latach 1993 – 1994 sprawowała dr Bogdana Runowska-Hryńczuk, kierownik tego zakładu naukowego.

W 1995 roku sprzedano pałac w Laskowicach (z 1557 r.), który był wieloletnią siedzibą Zakładu Uprawy Roli i Rolniczego Zakładu Doświadczalnego w Jelczu – Laskowicach (11). Utrzymywanie i konserwacja pałacu przekraczała możliwości finansowe IUNG. W 1999 roku sprzedano 279 ha najsłabszych gruntów. Natomiast w 2003 roku z powodu niekorzystnych wyników ekonomicznych sprzedano pozostałą część RZD Jelcz – Laskowice, z wyjątkiem stawów (26,5 ha), które wydzierżawiono a następnie w 2013 roku sprzedano.

Dyrektorzy zakładu: inż. Zbigniew Maciejewski (1956 – 1967), inż. Mieczysław Pulit (1968 – 1972 i 1974 - 1975), dr Józef Hendrysiak (1973 – 1974), inż. Franciszek Ciućman (1975 – 1978), mgr Roman Mróz (1978 – 1987), mgr Feliks Korzeniowski (1987 – 1990), dr Borys Hryńczuk (1990 – 1991), mgr Leszek Senator (1991 – 1992) i Andrzej Wójtowicz (1992 – 2003). Zastępcami dyrektora ds. naukowych byli: dr Józef Hendrysiak (1956 – 1972 i 1975 – 1987) i inż. Wacław Wartolec (1973 – 1974), a kierownikiem działu naukowego – mgr Leokadia Majka (1987 – 1991).

Zakład Doświadczalny Kępa-Puławy (1990 −)

Początki gospodarstwa Kępa, zwanego również jako Mokradki, sięgają końca XIX wieku. Wówczas właściwa Kępa wraz z Górną Niwą była częścią Mokradek i od 1893 roku pełniła funkcję obiektu doświadczalnego należącego do Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa (IGWL) w Puławach (40). Jednak Kępa (a właściwie Mokradki pod parkiem Instytutu) funkcjonowała wcześniej (od 1878 roku) jako szkolne pole doświadczalne IGWL (29). Natomiast w 1895 roku do ówczesnego Instytutu zostało włączone gospodarstwo leśne Ruda. Następnie w 1917 roku Mokradki i folwarki Końskowola, Sadłowice i Michałówka oraz gospodarstwo leśne Ruda zostały przejęte przez PINGW (42). Po rozwiązaniu PINGW gospodarstwo Kępa – Mokradki przeszło do IHAR, następnie w latach 1957 – 1989 było w składzie Zespołu Zakładów Doświadczalnych IUNG Puławy, zaś w 1990 roku zostało usamodzielnione jako RZD Kępa – Puławy (tab. 6). Aktualnie w skład RZD Kępa – Puławy wchodzą gospodarstwa: Kępa – Mokradki (od 1990 r.), Osiny (od 2000 r.), Pulki (od 2011 r.) i Sadłowice (od 2004 r.) oraz las Ruda (od 1990 r.). Jest to zakład wieloobiektowy o zróżnicowanych glebach i wielokierunkowej produkcji roślinnej ze zbożami jako wyróżniającą się gałęzią główną. W opracowaniu każde z gospodarstw przedstawiono oddzielnie.

W przeszłości na Kępie prowadzono doświadczenia z trawami pastewnymi, zbożami i roślinami motylkowatymi oraz chmielem i tytoniem, a w zakresie produkcji zwierzęcej na Mokradkach chów bydła. W latach 90. prowadzono również produkcję szkółkarską drzewek owocowych i uprawę tulipanów na cebulki. W obecnej strukturze organizacyjnej (po 1990 r.) doświadczenia polowe dotyczą głównie tematyki płodozmianowej i systemów produkcji roślinnej oraz uprawy roślin na cele energetyczne (Osiny), a także uprawy chmielu i tytoniu (Kępa). Aktualnie w zakresie produkcji roślinnej prowadzona jest uprawa zbóż, rzepaku i chmielu (7,5 ha) oraz produkcja sadownicza (16,5 ha) i uprawa wikliny na cele energetyczne (20,5 ha). Plantacje trwałe są zlokalizowane na Kępie (chmielnik, sad) i w Sadłowicach (wiklina).

W 2013 roku na Kępie została wybudowana niewielka chłodnia i punkt sprzedaży detalicznej produktów pochodzących z własnego gospodarstwa (owoce, warzywa, soki). RZD Kępa – Puławy prowadzi również gospodarkę leśną na obszarze około 688 ha, co stanowi 46% powierzchni ogólnej zakładu. W przeszłości w strukturze zakładu był tartak.

Po wielu latach w 2015 roku w RZD Kępa – Puławy podjęto chów bydła mięsnego rasy highland (HI). Przesłanką do podjęcia tego kierunku produkcji było dążenie do racjonalnego wykorzystania trwałych użytków zielonych. Bydło tej rasy (pochodzącej ze Szkocji) jest małe, cechuje się bardzo małymi wymaganiami bytowymi i żywieniowymi. Zwierzęta dorastają powoli, żywią się naturalnymi paszami (zielonka pastwiskowa, zioła, liście), a zimą sianem i słomą z małym dodatkiem pasz treściwych, mają całoroczny dostęp do swobodnego ruchu i przebywania na świeżym powietrzu.

Kierownikami gospodarstwa Kępa – Mokradki w latach 1957 – 1989 byli – inż. Stanisław Borkowski (1957 – 1974) i inż. Leszek Telec (1974 – 1989), zaś dyrektorami samodzielnego RZD Kępa – Puławy – inż. Leszek Telec (1990 – 2012) i mgr Sławomir Jurak (2012 – nadal), a zastępcą dyrektora ds. naukowych była inż. Anna Surowiecka (1990 – 1992).

Zakład Doświadczany Osiny (1957 −)

Gospodarstwo Osiny w 1937 roku zostało włączone do PINGW, z zamiarem założenia sadu pomologicznego i stacji doświadczalnej (42). Po likwidacji PINGW, w latach 1951 – 1956 należało do IHAR, a w 1957 roku w ramach Zespołu Zakładów Doświadczalnych Puławy było przekazane do IUNG. W latach 1990 – 1997 Osiny były samodzielnym RZD, który w następnym okresie (1998 – 1999) został wydzierżawiony, zaś od 2000 roku włączony do RZD Kępa – Puławy. W latach 1990 – 1997 w skład RZD Osiny wchodziło gospodarstwo Pulki.

W okresie przynależności do IUNG w RZD Osiny prowadzona jest działalność doświadczalna. Do 1996 roku funkcjonował dział naukowy, następnie w 1997 roku wydzielono 46 ha i w połączeniu ze Stacją Doświadczeń Wegetacyjnych w Puławach utworzono Stację Doświadczalną Puławy – Osiny, która w tej strukturze funkcjonowała w latach 1997 – 2007. W następnym okresie (2008 – 2012) Stacja Doświadczalna Osiny (bez części z Puław) działała samodzielnie, natomiast (po włączeniu jej w strukturę RZD) od 2013 roku nadzór nad działalnością doświadczalną w Osinach sprawuje RZD Kępa – Puławy. Aktualnie tematyka doświadczeń polowych dotyczy głównie zagadnień płodozmianowych i systemów produkcji roślinnej, technologii produkcji roślin zbożowych i uprawy roślin na cele energetyczne. W Osinach od kilku lat organizowany jest „Dzień Kukurydzy", podczas którego na polach doświadczalnych prezentowane są odmiany kukurydzy o różnych kierunkach użytkowania. Ponadto występują (wykłady i pokazy) firmy produkujące nawozy, środki ochrony roślin i maszyny do uprawy roli, siewu, pielęgnacji i zbioru kukurydzy.

W Osinach prowadzono opas młodego bydła, a także utrzymywano gorzelnię i chmielnik, który pod koniec lat 70. zlikwidowano ze względu na sąsiedztwo Zakładów Azotowych w Puławach. W strukturze powierzchni gospodarstwa dominują grunty orne oraz są lasy i stawy.

Kierownicy gospodarstwa w latach 1957 – 1989, w kolejności: inż. Stanisław Borkowski, mgr Seweryn Kukuła, Tadeusz Dębek, mgr Ryszard Nieściór i Eugeniusz Próchniak. Dyrektorzy RZD Osiny: mgr Henryk Wieczorek (1990 – 1993), Eugeniusz Próchniak (1993 – 1995) i mgr Stanisław Sułek (p.o. 1996 – 1997). Kierownicy działu naukowego – mgr Józef Gryka i mgr Alicja Próchniak.

Gospodarstwo Garbów (1957 – 2000)

W okresie przynależności do PINGW Garbów i Kępa były gospodarstwami, w których prowadzono prace badawcze nad chmielem (53). Po likwidacji PINGW, w latach 1951 – 1956 gospodarstwo Garbów specjalizujące się w produkcji chmielarskiej (o powierzchni 11 ha, w tym 8 ha chmielnika) wchodziło w skład IHAR, a następnie po przejściu do IUNG funkcjonowało w Zespole Zakładów Doświadczalnych Puławy (1957 – 1971). W 1972 roku gospodarstwo zostało włączone do Zakładu Doświadczalnego Hodowli i Uprawy Chmielu w Jastkowie, zaś w 2000 roku sprzedane.

Gospodarstwo Pulki (1972 –)

W latach 1921 – 1950 gospodarstwo Pulki należało do PINGW (42), a następnie do Instytutu Zootechniki (1951 – 1956). Od maja 1956 roku wchodziło w skład Rolniczego Rejonowego Zakładu Doświadczalnego w Końskowoli (5), a w 1972 roku zostało przejęte przez IUNG z zamiarem zorganizowania na jego bazie zakładu doświadczalnego uprawy tytoniu (7). W latach 1972 – 1989 było w składzie Zespołu Zakładów Doświadczalnych Puławy, następnie należało do RZD Osiny (1990 – 1997), a później było wydzierżawione (1998 – 2011). Ostatecznie w 2012 roku zostało włączone do RZD Kępa – Puławy.

Zakład Doświadczalny Sadłowice (1957 –)

Gospodarstwo Sadłowice w 1917 roku było przejęte przez PINGW (42, 43). W okresie przynależności do tego Instytutu w Sadłowicach był Zakład Hodowli Wierzby Koszykarskiej. Następnie po rozwiązaniu PINGW gospodarstwo zostało włączone do IHAR, a w 1957 roku przekazane do IUNG. W latach 1957 – 1989 wchodziło w skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych (ZDUNG) Puławy. Z kolei w latach 1990 – 1996 Sadłowice były samodzielnym RZD, który w następnym okresie (1997 – 2003) został wydzierżawiony, a w 2004 roku włączony do RZD Kępa – Puławy.

Na terenie gospodarstwa Sadłowice w ramach IUNG (lata 50.) prowadzono badania w zakresie hodowli i agrotechniki wierzby koszykarskiej oraz wierzby szybko rosnącej dla przemysłu celulozowego (41). Arboretum wierzbowe w Sadłowicach było największe w kraju i obejmowało niemal wszystkie (godne

uwagi) gatunki i odmiany wierzby. W późniejszym okresie zakład do 1995 roku prowadził działalność doświadczalną, głównie z zakresu uprawy roślin pastewnych i zbożowych oraz nawodnień deszczownianych. W zakresie produkcji zwierzęcej prowadzono chów bydła mlecznego z wypasem na pastwiskach deszczowanych. W okresie dostosowywania zakładu do warunków gospodarki rynkowej zlikwidowano chów bydła, a także podejmowano produkcję porzeczki czarnej i ziół (17). Aktualnie w Sadłowicach uprawia się zboża, rzepak i wiklinę.

Kierownicy gospodarstwa w latach 1957 – 1989: inż. Janusz Borkowski, mgr Jan Nieróbca, Witold Wałęga, inż. Marek Ulbrycht, inż. Bogdan Kowalczyk, inż. Stanisław Stobnicki, mgr Jan Mankiewicz i inż. Stanisław Jaszczuk. W latach 1990 – 1996 dyrektorem zakładu był inż. Stanisław Jaszczuk. Działem naukowym w kolejności kierowali: inż. Stanisław Borkowski, mgr Kazimierz Politalski i mgr Andrzej Kawalec (1981-1992).

Zakład Doświadczalny Werbkowice (1951 −)

Dobra werbkowickie do 1944 roku były własnością prywatną Teresy Rulikowskiej (31). W 1945 roku na bazie tego majątku władze powiatu hrubieszowskiego utworzyły Ośrodek Kultury Rolnej, natomiast w 1947 roku gospodarstwo przejęła Wojewódzka Izba Rolnicza z przeznaczeniem na Zootechniczny Zakład Doświadczalny (ZZD). Z chwilą likwidacji Izby Rolniczej ZZD Werbkowice przekazano Związkowi Samopomocy Chłopskiej, a w 1948 roku do PINGW. Po reorganizacji PINGW gospodarstwo w 1951 roku przejął IUNG. Siedzibą zakładu jest parterowy pałac zbudowany w pierwszej połowie XIX wieku przez Adama Szydłowskiego. Jego syn Antoni rozwinął hodowlę owiec, która ówcześnie była jedną z pierwszych i największych w Królestwie Polskim.

W skład zakładu wchodzą dwa obiekty – Werbkowice i odległy o 7 km Kotorów, położone w dolinie rzeki Huczwy. Użytki rolne cechują się dużym udziałem trwałych użytków zielonych (ok. 50% powierzchni). W takich warunkach jest rozwijany chów bydła mlecznego rasy holsztyno-fryzyjskiej (HF) w systemie wolnostanowiskowym (1). Aktualnie stado liczy ponad 600 sztuk, w tym około 300 krów mlecznych o rocznej wydajności ponad 9 000 l mleka od krowy, określanej na podstawie oceny Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka. W okresie przystosowywania zakładu do warunków gospodarki rynkowej w latach 90. podejmowano nowe działalności – chów gęsi i uprawę warzyw (cebula, groch, marchew, pietruszka).

Nawiązując do dawnej tradycji RZD Werbkowice podjął, we współpracy z SGGW Warszawa, hodowlę owiec. W wyniku krzyżowania owiec rasy berrichon du cher z wrzosówką, powstaje nowa rasa wrober. Stado owiec liczy około 60 sztuk, w tym 45 matek. Ponadto na małą skalę prowadzona jest hodowla koni rasy małopolskiej.

W Werbkowicach dominują gleby kompleksów pszennych (czarnoziemy zdegradowane), na których uprawia się głównie rośliny towarowe – pszenicę

i buraka cukrowego, a także kukurydzę i mieszankę motylkowato-trawiastą jako uzupełnienie bazy paszowej dla bydła.

Tematyka doświadczeń realizowanych w pierwszych latach po przejęciu zakładu przez IUNG koncentrowała się głównie na zagadnieniach regeneracji runi łąkowej przez intensywne nawożenie, poeksploatacyjnego zagospodarowania torfowisk i wykorzystania nieużytków do produkcji drewna (zadrzewianie odmianami topoli amerykańskiej). Następnie prowadzono doświadczenia polowe z roślinami pastewnymi i zbożowymi w szerszym zakresie do 1992 roku, w którym nastąpiła duża redukcja zatrudnienia w dziale naukowym z powodu ograniczenia finansowania działalności doświadczalnej ze strony Instytutu. W ostatnich latach zakład prowadzi badania dotyczące oceny efektywności technologii produkcji roślinnej (pszenica ozima, burak cukrowy) oraz plonowania i jakości ziarna odmian pszenicy ozimej. Ponadto całe gospodarstwo jest objęte badaniami organizacyjno-ekonomicznymi.

Zakład aktywnie współpracuje z ODR w Końskowoli (Zespół Doradztwa Rolniczego w Sitnie), Zamojskim Towarzystwem Rolniczym, władzami samorządowymi gminy Werbkowice i powiatu hrubieszowskiego, a także z przedsiębiorstwami (m.in. Cukrownią Werbkowice) i szkołami. Na swoim terenie organizuje Dni Otwartych Drzwi, Dni Werbkowic, Dzień Cukrownika, zajęcia dydaktyczne i praktyczne z uczniami, Dzień Dziecka, kuligi dla dzieci i pracowników RZD, itp.

Dyrektorzy zakładu: mgr Erwin Słowikowski (1950 – 1968), dr Tadeusz Zaleski (1968 – 1969), inż. Lech Pulikowski (1969 – 1975), mgr Lechosław Drąg (1975 – 1977), inż. Bogdan Kowalczyk (1977 – 1993), mgr Jerzy Tomaszewski (1994 – 2010) i dr Piotr Kozera (2010 – nadal). Zastępcy dyrektora ds. naukowych: dr Tadeusz Zaleski (1956 – 1976), mgr Tadeusz Wronka (1977 – 1978) i mgr Waldemar Witkowski (1978 – 1991).

Zakład Doświadczalny Wielichowo (1951 −)

Po rozwiązaniu PINGW, na mocy zarządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 20 grudnia 1950 roku, zakład przekazano do IUNG. Zakład Wielichowo składał się z dwóch samodzielnych gospodarstw – Wielichowo (siedziba) i odległego o 7 km Zielęcina oraz dwóch mniejszych – Kołnierz i Ziemin. Siedzibą zakładu jest pałac z początku XIX wieku. W Wielichowie występują gleby słabsze niż w Zielęcinie. W obydwu gospodarstwach prowadzono chów bydła mlecznego i trzody chlewnej (tucz w Wielichowie, chlewnia macior w Zielęcinie). W zakresie produkcji roślinnej w warunkach Wielichowa dominowała uprawa zbóż (kwalifikaty) i ziemniaka przemysłowego dla gorzelni, a w Zielęcinie uprawa buraka, pszenicy i roślin oleistych.

Zakład specjalizował się w doświadczeniach polowych z zakresu uprawy roślin oleistych (Zielęcin), gospodarki paszowej, nawadniania i płodozmianów. Prowadził też doświadczenia na łąkach w dolinie rzeki Obry, głównie na łące zwanej

Kołnierzem. W 1992 roku zlikwidowano dział naukowy i zakończono prowadzenie ścisłych doświadczeń polowych.

W miarę upływu lat obiekty położone poza Wielichowem zostały sprzedane (Zielęcin w 2002 r.), a zakład Wielichowo w latach 1994 – 2009 był wydzierżawiony spółce pracowniczej. Aktualnie zakład nie prowadzi produkcji zwierzęcej, a łąki i pastwiska są wydzierżawiane rolnikom. Produkcja roślinna jest ukierunkowana na uprawę zbóż, rzepaku i buraka cukrowego. Ponadto uprawia się len i gorczycę na nasiona. Sąsiedztwo rzeki Obry i jej kanałów przyczynia się do powstawania szkód wyrządzanych przez bobry. Czynnikiem ograniczającym produkcję roślinną jest również erozja wietrzna występująca na glebach lekkich, których udział w gruntach ornych zakładu jest dość duży. Aktualnie RZD Wielichowo prowadzi doświadczenia uprawowe i badania o tematyce organizacyjno-ekonomicznej.

Dyrektorzy zakładu: dr Marian Falkowski (1950 – 1952), inż. Marian Szomek (1953 – 1954), inż. Edward Frankiewicz (1955 – 1957), inż. Władysław Neusser (1958 – 1964), mgr Michał Priebe (1964 – 1968), inż. Władysław Roszkowski (1968 – 1977), inż. Bernard Domagała (1978 – 1982), mgr Mieczysław Patan (1982 – 1989), mgr Genowefa Feldgebel (1989 – 1990), mgr Tadeusz Fórmanowicz (1990 – 1993) i mgr Urszula Koziołek (2010 – nadal). Zastępcy dyrektora ds. naukowych/ kierownicy działu naukowego: mgr Michał Priebe (Zielęcin 1951 – 1960), dr Antoni Parfianowicz (1953 – 1960), mgr Michał Priebe (1961 – 1964 i 1968 – 1979), mgr Jadwiga Ładomirska (1968 – 1974), mgr Michał Borysiak (1979 – 1984), mgr Genowefa Feldgebel (1984 – 1988), mgr Tadeusz Fórmanowicz (1988 – 1989) i mgr Barbara Sikora (1990 – 1992).

Zakład Doświadczalny Wierzbno (1956 −)

Zakład powstał w 1956 roku z gospodarstwa przejętego z PGR. Siedzibą zakładu jest pałac z połowy XIX wieku otoczony parkiem krajobrazowym ze starodrzewiem. Produkcja rolnicza jest prowadzona w trudnych warunkach siedliskowych i organizacyjnych, bowiem zakład gospodaruje na glebach słabych (lekkie i bardzo lekkie, klasy V i VI) o niekorzystnym ukształtowaniu rozłogu pól uprawnych (duże rozczłonowanie).

W zakładzie prowadzono badania głównie z zakresu uprawy, nawożenia i nawodnień deszczownianych oraz uprawy ziemniaka, zbóż i roślin pastewnych, a także organizacji bazy paszowej. W 1992 roku, z powodu braku zleceń z Instytutu na prowadzenie działalności doświadczalnej, zlikwidowano dział naukowy. Aktualnie gospodarstwo jest objęte badaniami organizacyjno-ekonomicznymi oraz prowadzi prace nad oceną technologii produkcji roślinnej (żyto i pszenżyto ozime).

W zakresie produkcji roślinnej w gospodarstwie prowadzono uprawę zbóż i ziemniaka (sadzeniak i na potrzeby własne gorzelni), a w produkcji zwierzęcej chów bydła rasy ncb (produkcja mleka i opas młodego bydła) oraz fermę drobiową

(produkcja brojlerów i piskląt jednodniowych). Wywar z gorzelni wykorzystywano w żywieniu bukatów. Aktualnie na polach uprawnych prowadzona jest produkcja zbóż (ponad 90% udziału w zasiewach), głównie żyta i pszenżyta ozimego.

Działalność w zakresie wylęgu drobiu jest nadal jednym we sposobów poprawy wyników ekonomicznych zakładu gospodarującego na słabych glebach. W 2015 roku, po zakończeniu 20-letniej współpracy z Zakładem Wylęgu Drobiu „Interferm", RZD Wierzbno podjął decyzję o wejściu na rynek drobiarski jako samodzielny Zakład Wylęgu Drobiu. Mimo trudności zakład pozyskał odbiorców piskląt – renomowanych firm (ZWD Henryk Stokłosa Sp. z o.o., Animex) specjalizujących się w produkcji znanych w całej Polsce wędlin. Ponadto w zakładzie prowadzony jest opas młodego bydła rzeźnego. RZD Wierzbno współpracuje z lokalnym samorządem i rolnikami w zakresie doradztwa rolniczego i upowszechniania zasad dobrej praktyki rolniczej.

Dyrektorzy zakładu: mgr Wiktor Kmieciak (1956 – 1959), dr Augustyn Ponikiewski (1960 – 1961), inż. Krystyna Leska (1961 – 1971), mgr Józef Bialic (1971 – 1992), inż. Elżbieta Burzyńska (1992 – 2005), inż. Stanisław Koźlicki (2006 – 2012) i mgr Jarosław Koźlicki (2012 – nadal). Zastępcy dyrektora ds. naukowych: inż. Krystyna Leska (1958 1962), dr Mariusz Fotyma (1963 – 1966), mgr Józef Pikul (1967 – 1975), dr Janusz Chróst (1976 – 1978) i inż. Stanisław Gruszczyński (1979 – 1992).

Zakład Doświadczalno-Wdrożeniowy Rekultywacji Terenów Zdewastowanych w Puławach (1975 – 1999)

Zakład został utworzony w 1975 roku decyzją Ministra Rolnictwa, na podstawie porozumienia międzyresortowego z 1974 roku zawartego pomiędzy Ministrem Rolnictwa, Ministrem Przemysłu Chemicznego i Wojewodą Lubelskim (17). Zakład obejmował 218 ha gruntów zdewastowanych przez przemysł chemiczny – Zakłady Azotowe w Puławach (8). Na tym obszarze prowadzono pionierskie prace na minimalizacją skutków degradacji środowiska przez przemysł chemiczny. Ponadto prowadzono produkcję i sprzedaż kompostu. W grudniu 1999 roku zakład sprzedano Zakładom Azotowym w Puławach.

Dyrektorzy zakładu: inż. Czesław Ścierzyński (1975 – 1981), mgr Michał Polkowski (1981 – 1991) i mgr Stanisław Sułek (1991 – 1999).

Zakład Doświadczalny Żelisławki (1952 −)

Gospodarstwo Żelisławki było w użytkowaniu Centralnego Zarządu Przemysłu Cukrowniczego. W 1950 roku na jego bazie powstała stacja doświadczalna, której celem były badania nad plonowaniem buraka cukrowego i roślin oleistych. W dniu 1 marca 1952 roku obiekt Żelisławki przejął IUNG z przeznaczeniem na zakład doświadczalny, w którym podjęto badania z zakresu zagospodarowania gleb lekkich

z wykorzystaniem roślin motylkowatych, uprawy roślin oleistych i ograniczania erozji gleb. Pola uprawne charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem jakości (głównie klasy III – IV) i dość silnym urzeźbieniem (teren pofalowany). Siedzibą zakładu jest pałac z początku XIX wieku otoczony parkiem krajobrazowym.

Zakład prowadził doświadczenia polowe z uprawą zbóż, roślin pastewnych oraz nawożeniem i wapnowaniem gleb. W 1992 roku zlikwidowano dział naukowy, a tym samym zakończono prowadzenie ścisłych doświadczeń polowych. W zakładzie prowadzono chów bydła rasy ncb (produkcja mleka i żywca) i trzody chlewnej . Żywienie krów było prowadzone systemem alkierzowym z wykorzystaniem zielonek i kiszonek (pochodzących z polowej uprawy mieszanek motylkowato-trawiastych, żyta i kukurydzy) oraz wywaru z własnej gorzelni. W 2007 roku zlikwidowano chów bydła (wcześniej trzody chlewnej).

Aktualnie głównym kierunkiem działalności zakładu jest produkcja roślinna w zakresie uprawy zbóż, rzepaku i buraka cukrowego. Ponadto prowadzone są badania o tematyce organizacyjno-ekonomicznej i związane z oceną technologii produkcji roślinnej (burak cukrowy, pszenica ozima), a także doświadczenia demonstracyjne z odmianami rzepaku i pszenicy. Zakład również prowadzi współpracę z firmami pracującymi na rzecz rolnictwa. W formie pokazów i wykładów promowane są nowe technologie i maszyny rolnicze, głównie do uprawy roli i nawożenia. Dzięki aktywności w tym zakresie RZD Żelisławki pełni rolę regionalnego ośrodka innowacji i promocji dobrych praktyk rolniczych.

Dyrektorzy zakładu: mgr Michał Szypowski (1952 – 1962), inż. Stanisław Rasiński (1963 – 1970), mgr Henryk Skalski (1971 – 1992), mgr Zdzisław Herstowski (1993 – 1999) i mgr Sławomir Żur (1999 – nadal). Z-cy dyrektora ds. naukowych: mgr Tadeusz Parowski (1953 – 1971), mgr Lechosław Drąg (1972 – 1975), inż. Marek Płożański (1975 – 1978), mgr Zbigniew Małkowski (1979 – 1982) i mgr Elżbieta Wyskwar (1982 – 1991).

4. POŁOŻENIE, WARUNKI SIEDLISKOWE I DZIAŁALNOŚĆ PRODUKCYJNA RZD AKTUALNIE NALEŻĄCYCH DO IUNG-PIB

Położenie i warunki siedliskowe RZD aktualnie znajdujących się w strukturze IUNG – PIB przedstawiono w tabeli 8, a ich przestrzenne rozmieszczenie na rysunku 10. Spośród RZD większość obiektów położona jest w terenie płaskim (Baborówko, Błonie – Topola, Borusowa, Wierzbno) i trzy w terenie o konfiguracji falistej (Jastków, Werbkowice, Żelisławki). Pod względem kategorii agronomicznej w sześciu RZD dominują gleby średnie (Antopol, Baborówko, Błonie – Topola, Grabów, Jastków, Osiny), w czterech ciężkie (Borusowa, Kępa, Werbkowice, Żelisławki), a w dwóch gleby lekkie (Wielichowo, Wierzbno). Natomiast najlepszą jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyróżniają się gminy, w których położone są takie RZD, jak: Antopol, Borusowa, Jastków, Werbkowice i Żelisławki. Najgorsze warunki do produkcji rolniczej mają gminy, na terenie których są zlokalizowane RZD o glebach lekkich – Wielichowo i Wierzbno.

Tabela 8

Położenie i warunki siedliskowe Rolniczych Zakładów Doświadczalnych IUNG – PIB

RZD IUNG	Województwo	Gmina	Dzielnica rolniczo-klimatyczna*	Położenie geograficzne		Rzeźba terenu	Dominująca kategoria agronomiczna gleb	Wskaźnik bonitacji dla gminy**	
				N	E			jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej	jakość i przydatność rolnicza gleb
Antopol	lubelskie	Nałęczów	lubelska	51°16'36''	22°15'33''	płasko-falista	średnie	97,9	80,6
Baborówko	wielkopolskie	Szamotuły	środkowa	52°35'01''	16°37'32''	płaska	średnie	70,7	52,4
Błonie-Topola	łódzkie	Łęczyca	środkowa	52°04'44''	19°10'28''	płaska	średnie	76,8	57,4
Borusowa	małopolskie	Gręboszów	tarnowska	50°16'44''	20°47'17''	płaska	ciężkie	102,1	80,8
Grabów	mazowieckie	Przyłęk	radomska	51°21'09''	21°39'43''	płaska	średnie	60,8	43,8
Jastków	lubelskie	Jastków	lubelska	51°18'12''	22°26'12''	falista	średnie	100,8	82,2
Kępa	lubelskie	Puławy	lubelska	51°24'14''	21°57'49''	płaska	ciężkie	72,2	53,9
Osiny	lubelskie	Żyrzyn	lubelska	51°28'19''	21°03'13''	płaska	średnie	66,2	48,6
Werbkowice	lubelskie	Werbkowice	chełmska	50°45'09''	23°45'33''	falista	ciężkie	93,3	73,4
Wielichowo	wielkopolskie	Wielichowo	środkowa	52°06'56''	16°22'04''	płaska	lekkie	55,4	37,7
Wierzbno	lubuskie	Przytoczna	nadnotecka	52°34'08''	15°48'36''	płasko-falista	lekkie	56,4	38,5
Żelisławki	pomorskie	Pszczółki	zachodnio-bałtycka	54°09'26''	18°39'09''	falista	ciężkie	90,6	71,5

*według Gumińskiego, 1951 (13),
**według Witka, 1993 (49)
Źródło: opracowanie własne.

Tabela 9

Użytkowanie gruntów w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG – PIB w 2015 roku (ha)

Wyszczególnienie	Antopol	Baborówko	Błonie-Topola	Borusowa	Grabów	Jastków	Kępa-Puławy	Werbkowice	Wielichowo	Wierzbno	Żelisławki
Grunty orne w użytkowaniu	81,6	270,5	158,1	212,0	72,7	65,3	538,3	242,4	327,1	333,1	531,9
Łąki trwałe	36,8	33,1	62,7	3,4	6,9	24,5	24,9	191,7	74,0	21,2	15,5
Pastwiska trwałe	10,3	2,4	-	13,0	21,3	-	7,1	42,9	-	-	11,0
Plantacje trwałe (sady, chmielniki, krzewy itp.)	-	0,1	-	1,0	-	20,5	42,7	-	-	-	-
Ugory i odłogi	-	-	-	-	-	9,2	3,0	-	-	48,7	-
I. Razem użytki rolne	128,7	306,1	220,8	229,4	100,9	119,5	616,0	477,0	401,1	403,0	558,4
Grunty pod zabudową (łącznie z podwórzem)	2,9	0,5	4,9	6,6	6,7	2,0	15,6	10,7	6,3	9,8	9,2
Drogi i rowy	1,2	0,6	6,7	2,8	-	1,0	28,5	3,9	3,0	1,3	2,8
Stawy*	5,5	-	-	-	-	4,4	8,2	-	-	-	-
Lasy i parki	9,8	1,6	2,6	-	2,4	5,5	754,5	17,4	14,5	10,2	11,9
Inne grunty i nieużytki	-	5,3	4,5	11,5	1,3	0,8	54,6	12,0	25,0	3,1	15,0
II.Razem grunty nie użytkowane rolniczo	19,4	8,0	18,7	20,9	10,4	13,7	861,4	44,0	48,8	24,4	38,9
III.Ogółem powierzchnia Zakładu (I+II)	148,1	314,1	239,5	250,3	111,3	133,2	1477,4	521,0	449,9	427,4	597,3

*do IUNG-PIB należą również stawy w Żyrzynie (16,9 ha), które aktualnie są wydzierżawione.

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i informacji RZD.

Pod względem ogólnej powierzchni wyróżnia się wieloobiektowy RZD Kępa – Puławy (1477,4 ha), w którym około 50% areału stanowią lasy (tab. 9). Do grupy obszarowej w zakresie 400-600 ha należą cztery zakłady (Werbkowice, Wielichowo, Wierzbno, Żelisławki), zaś pozostałe RZD posiadają powierzchnie w granicach 110 – 315 ha. W strukturze użytków rolnych na ogół dominują grunty orne, przy czym w Werbkowicach stanowią one ok. 50% powierzchni UR, a drugą część zajmują trwałe użytki zielone (łąki i pastwiska). Znaczny udział TUZ w strukturze UR mają też inne zakłady: Antopol (37%), Błonie – Topola i Grabów (po 28%). Trwałe użytki zielone ze względu na chów bydła mlecznego spełniają ważną rolę w Werbkowicach i Grabowie. Natomiast w pozostałych zakładach, z powodu braku zwierząt przeżuwających, TUZ są wydzierżawiane gospodarstwom indywidualnym lub okresowo nieużytkowane.

Plantacje trwałe występują w Jastkowie (chmiel) i Kępie – Puławach (chmiel, sad, wiklina). Grunty orne o najwyższej jakości (klas I-III) dominują w Antopolu, Błoniu – Topoli, Borusowej, Jastkowie i Werbkowicach, a gleby o znacznie zróżnicowanej (średniej) jakości (kl. III-IV) w Baborówku, Grabowie, Kępie – Puławach i Żelisławkach, natomiast najsłabsze (kl. V i VI) w Wielichowie i Wierzbnie (tab. 10). Gleby łąk i pastwisk są na ogół średniej jakości (kl. III-IV), a w Wielichowie Wierzbnie i Żelisławkach słabe. W większości RZD występują gleby bielicowe (tab. 11). W Baborówku znaczny udział mają również gleby brunatne i czarne ziemie, a w Borusowej, Kępie – Mokradkach i Sadłowicach dominują mady pochodzenia rzecznego, zaś w Werbkowicach gleby błotne i czarnoziemy zdegradowane. Ponadto dużym udziałem gleb błotnych (torfy i gleby murszowe) wyróżniają się zakłady w Błoniu – Topoli, Werbkowicach i Wielichowie. Na tych glebach, położonych głównie w dolinach rzek, występują trwałe użytki zielone. Więcej informacji o glebach RZD znajduje się w publikacjach (44, 45).

Aktualnie powierzchnie niektórych RZD z powodu sprzedaży części gruntów, szczególnie w Baborówku i Wielichowie (tab. 11), są nieco inne od podanych w tabeli 9.

W tabelach 12 – 16 przedstawiono niektóre wyniki działalności gospodarczej RZD w latach 1987 – 2001. Pierwsze trzylecie (1987 – 1989) obejmuje wyniki uzyskane w okresie poprzedzającym urynkowienie gospodarki krajowej, a w następnych latach były uwarunkowane zmianami jakie zachodziły w RZD w okresie dostosowywania do nowej sytuacji rynkowej. W latach 1987 – 1989 RZD cechowały się wysokim nawożenia mineralnego NPK (tab. 12), małym udziałem zbóż w strukturze zasiewów (tab. 13) i dużym zatrudnieniem (tab. 16). W latach 1991 – 1993 drastycznie obniżono nawożenie mineralne, szczególnie w Borusowej, Werbkowicach i Żelisławkach (tab. 12). W następnych latach nawożenie NPK uległo zwiększeniu, zwłaszcza w Antopolu, Kępie i Werbkowicach, ale nie osiągnęło poziomu sprzed 1990 roku. Natomiast w latach 2000 – 2015 tylko Borusowa zwiększyła nawożenie mineralne do poziomu występującego w latach 80. (tab. 17).

Tabela 10

Jakość gruntów rolnych w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG – PIB
według danych z 2015 roku (ha)

Klasy bonitacyjne gruntów ornych	Antopol	Baborówko	Błonie-Topola	Borusowa	Grabów	Jastków	Kępa-Puławy	Werbkowice	Wielichowo	Wierzbno	Żelisławki
I	-	-	0,4	53,1	-	4,6	-	50,8	-	-	-
II	29,3	5,2	64,2	86,4	-	37,5	16,7	72,0	-	-	-
IIIa	43,6	122,9	80,2	72,5	29,9	29,2	156,0	46,1	10,1	-	47,1
IIIb	7,2	47,5	3,9	-	23,6	1,9	157,1	50,0	15,6	4,8	220,5
IVa	1,5	57,1	5,9	-	23,9	0,2	148,6	16,2	67,2	26,5	212,5
IVb	-	18,6	3,1	-	6,6	-	51,8	5,3	36,2	32,0	43,2
V	-	17,8	0,5	-	2,6	-	8,1	2,1	148,9	131,4	8,2
VI	-	1,5	-	-	1,9	-	-	-	48,7	168,2	-
Razem	81,6	278,6	158,2	212,0	88,5	73,4	538,3	242,5	326,7	362,9	531,8
Klasy gleb łąk i pastwisk											
I	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	-	-	-	-	-	3,3	-	-	-	-	-
III	31,1	13,6	61,8	3,4	13,3	29,0	14,5	8,7	-	-	2,5
IV	11,4	12,8	0,8	12,9	6,8	8,4	11,2	145,2	32,2	15,3	5,5
V	1,0	8,0	-	-	-	-	5,7	79,7	18,8	19,1	16,3
VI	3,6	1,1	-	-	0,9	6,2	0,5	1,0	32,9	6,2	2,3
Razem	47,1	35,5	62,6	16,3	21,0	46,9	31,9	234,6	83,9	40,6	26,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i informacji RZD.

Tabela 11

Powierzchnie poszczególnych typów gleb w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG (ha)
(wg danych z 1963 r.)

Zakład Doświadczalny	Typy gleb						Wody	Powierzchnia ogółem
	gleby bielicowe	gleby brunatne	czarnoziemy zdegradowane	czarne ziemie	mady	gleby błotne**		
Antopol	110,60	21,70	-	-	-	6,00	16,80	155,10
Baborówko	333,80	121,0	-	171,00	-	46,00	-	671,80
Błonie-Topola	138,50	-	-	36,00	-	67,00	-	241,50
Borusowa	-	-	-	-	218,10	-	-	218,10
Grabów	79,28	-	-	11,00	-	19,00	1,66	110,94
Mokradki*	-	-	-	-	125,40	-	8,00	133,40
Osiny*	237,50	1,00	-	69,00	-	1,00	3,20	311,70
Sadłowice*	24,00	-	-	-	247,60	2,00	13,00	286,60
Werbkowice	-	54,50	155,50	48,00	14,00	323,50	5,00	600,50
Wielichowo	211,34	9,00	-	140,00	-	250,00	2,60	612,94
Wierzbno	247,70	37,80	-	46,00	-	7,00	1,00	339,50
Żelisławki	562,40	-	-	33,00	-	-	-	595,40
Las Ruda*	744,50	-	-	-	16,08	2,00	-	762,58

*aktualnie wchodzą w skład RZD Kępa – Puławy,
**głównie torfowe i murszowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie pracy Ślusarczyka, 1963 (44)

W ostatnich latach (2012 – 2015) najwyższe nawożenie stwierdzono w Błoniu – Topoli, Borusowej, Kępie i Żelisławkach w granicach 250 – 270 kg NPK·ha^{-1} UR, a wyraźnie niższe o ok. 40% (120 – 180 kg NPK·ha^{-1}) w pozostałych zakładach. Mniejsze nawożenie w Grabowie i Werbkowicach było spowodowane stosowaniem dużych dawek nawozów naturalnych (obornik, gnojowica) pochodzących z własnej produkcji zwierzęcej (chów bydła mlecznego), a w Wielichowie i Wierzbnie mniej intensywną produkcją roślinną na glebach lekkich.

W latach 1987 – 1989 udział zbóż w strukturze zasiewów był relatywnie mały (tab. 13), bowiem uprawiano więcej gatunków roślin (okopowe, zbożowe, pastewne, oleiste). Z upływem lat następowało uproszczenie struktury zasiewów i zwiększenie udziału zbóż. W ostatnim 4-leciu (2012 – 2015) największym udziałem zbóż (70-94%) cechowały się RZD w Błoniu – Topoli, Kępie, Wielichowie i Wierzbnie, a najmniejszym w Werbkowicach i Grabowie (32 i 46%), tj. w zakładach prowadzących chów bydła mlecznego.

Plony ziarna zbóż ogółem w latach 1987 – 1989 wahały się w granicach 3,5 – 5,4 t·ha^{-1} (tab. 14). Powyżej 5 t·ha^{-1} plonowały zboża uprawiane w Błoniu – Topoli, Grabowie i Kępie. W latach 90. na skutek obniżenia dawek nawozów mineralnych NPK plony ziarna zbóż kształtowały się na nieco niższym poziomie. Natomiast w latach 2012 – 2015, mimo niższego nawożenia mineralnego, we wszystkich RZD zboża, plonowały zdecydowanie wyżej niż w latach 80., zwłaszcza w Błoniu – Topoli, Werbkowicach i Żelisławkach (tab. 18). W tym samym okresie plony pszenicy ozimej kształtowały się na wyższym poziomie niż zbóż ogółem, w granicach 5,5 – 7,0 t·ha^{-1} (tab. 19). Na poprawę plonowania zbóż wpłynęły zasadniczo dwa czynniki – postęp biologiczny (35), tj. nowe odmiany i udoskonalone technologie produkcji. W produkcji buraka cukrowego też nastąpił znaczący progres, bowiem w latach 2000 – 2015 plony korzeni wzrosły przeciętnie o ok. 50% - z 40 do ponad 60 t·ha^{-1} (tab. 20). Na uwagę zasługuje dość wyrównany poziom plonowania buraka w latach 2012 – 2015.

Do 1997 roku niemal wszystkie RZD (wyjątek Kępa) prowadziły produkcję zwierzęcą (tab. 15), głównie chów bydła. Jednak od 1990 roku następowało stopniowe ograniczanie, a następnie likwidacja tej produkcji, głównie z powodu jej nieopłacalności. Jeszcze w latach 2000 – 2003 w sześciu RZD prowadzono chów zwierząt, a od 2008 roku zwierzęta są utrzymywane tylko w czterech zakładach (tab. 21). W Borusowej na małą skalę prowadzony jest tucz trzody chlewnej, w Grabowie i Werbkowicach chów bydła mlecznego w cyklu zamkniętym (obory wolnostanowiskowe), a w Wierzbnie opas bydła i wylęg piskląt. Produkcja żywca nie była główną specjalnością produkcji zwierzęcej i nie osiągała dużych rozmiarów (tab. 22), ale produkcja mleka osiągała wysoki poziom (tab. 23 i 24). Na uwagę zasługuje specjalizacja Grabowa i Werbkowic w produkcji mleka. W ostatnim 15-leciu wydajność mleka od krowy w Grabowie (stado ok. 60 sztuk krów) wzrosła o 26%, a w Werbkowicach (ok. 300 sztuk krów) aż o 86%.

Tabela 12

Nawożenie mineralne NPK w latach 1987 – 2001 (kg·ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata			
	1987 - 1989	1991 - 1993	1994 - 1997	1999 - 2001
Antopol	188	141	166	214
Baborówko	294	123	235	*
Błonie-Topola	322	138	167	197
Borusowa	258	40	91	186
Grabów	394	158	212	229
Jastków	220	146	118	147
Kępa	305	194	273	307
Werbkowice	239	75	144	199
Wielichowo	305	289	246	*
Wierzbno	334	178	200	169
Żelisławki	364	97	103	162

*gospodarstwo dzierżawione

Źródło: Ufnowska i Kukuła, 2002 (48).

Tabela 13

Udział zbóż w strukturze zasiewów w latach 1987 – 2001 i 2012 – 2015 (%)

RZD IUNG	Lata				
	1987 - 1989	1991 - 1993	1994 - 1997	1999 - 2001	2012 - 2015*
Antopol	30,0	35,8	49,3	69,0	**
Baborówko	41,4	50,9	71,6	**	**
Błonie-Topola	32,5	57,7	72,7	70,1	70,5
Borusowa	53,2	61,3	78,6	55,9	56,7
Grabów	24,7	36,6	39,5	47,5	45,7
Jastków	32,1	32,5	27,5	34,2	46,8
Kępa	38,6	52,5	54,3	68,5	70,2
Werbkowice	34,6	60,0	59,4	78,1	32,0
Wielichowo	44,6	60,3	70,0	**	75,8
Wierzbno	57,5	77,9	86,2	91,3	94,0
Żelisławki	49,3	56,0	54,5	54,7	66,2

*obliczenia własne, **gospodarstwo dzierżawione

Źródło: Ufnowska i Kukuła, 2002 (48).

Tabela 14

Plon ziarna zbóż ogółem w latach 1987 – 2001(t·ha^{-1})

RZD IUNG	Lata			
	1987 - 1989	1991 - 1993	1994 - 1997	1999 - 2001
Antopol	4,1	4,3	4,0	4,4
Baborówko	3,7	4,5	5,2	*
Błonie-Topola	5,4	5,4	4,1	4,1
Borusowa	4,3	4,5	3,8	4,1
Grabów	5,2	5,3	4,6	4,7
Jastków	4,2	3,9	3,7	4,1
Kępa	5,2	4,5	4,5	4,5
Werbkowice	4,5	4,3	4,6	5,3
Wielichowo	3,5	3,9	4,3	*
Wierzbno	3,5	2,3	2,7	2,6
Żelisławki	4,4	3,9	3,5	4,8

*gospodarstwo dzierżawione

Źródło: Ufnowska i Kukuła, 2002 (48).

Tabela 15

Obsada zwierząt w latach 1987 – 2001 (SD·ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata			
	1987 - 1989	1991 - 1993	1994 - 1997	1999 - 2001
Antopol	0,49	0,50	0,40	-
Baborówko	0,50	0,60	0,39	*
Błonie-Topola	0,87	0,79	0,63	0,34
Borusowa	0,36	0,26	0,14	0,11
Grabów	0,84	0,75	0,84	0,80
Jastków	0,94	0,62	0,49	-
Kępa	-	-	-	-
Werbkowice	0,73	0,34	0,38	0,57
Wielichowo	0,37	0,51	0,34	*
Wierzbno	0,58	0,37	0,74	0,62
Żelisławki	0,54	0,45	0,28	0,32

*gospodarstwo dzierżawione
Źródło: Ufnowska i Kukuła, 2002 (48).

Tabela 16

Zatrudnienie w działach produkcyjnych w latach 1987 – 2001 (osoby·100 ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata			
	1987 - 1989	1991 - 1993	1994 - 1997	1999 - 2001
Antopol	23,0	16,0	8,8	4,4
Baborówko	24,8	10,1	4,8	**
Błonie-Topola	15,7	15,0	11,5	5,0
Borusowa	15,6	10,7	7,6	4,3
Grabów	14,8	16,0	11,4	7,8
Jastków	43,1	35,8	22,5	9,5
Kępa	*	43,4	23,8	8,8
Werbkowice	14,3	8,2	7,1	5,4
Wielichowo	12,2	7,4	4,4	**
Wierzbno	17,2	11,8	9,6	8,2
Żelisławki	16,8	11,8	6,3	3,8

*brak danych,
**gospodarstwo dzierżawione
Źródło: Ufnowska i Kukuła, 2002 (48).

Tabela 17

Nawożenie mineralne NPK w latach 2000 – 2015 (kg·ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	219	243	261	248
Borusowa	186	240	258	268
Grabów	252	224	179	186
Kępa – Puławy	268	305	274	266
Werbkowice	263	134	105	119
Wielichowo	-	-	129*	137
Wierzbno	177	155	150	173
Żelisławki	186	212	220	264

*średnio w latach 2010 i 2011
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 18

Plon ziarna zbóż ogółem w latach 2000 – 2015 ($t \cdot ha^{-1}$)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	4,28	5,15	6,04	6,40
Borusowa	4,55	5,56	6,37	6,20
Grabów	4,58	4,82	4,86	4,45
Kępa – Puławy	4,60	4,87	5,06	5,44
Werbkowice	5,74	5,25	5,02	5,82
Wielichowo	-	-	3,94*	4,54
Wierzbno	2,73	2,82	2,75	3,64
Żelisławki	5,33	5,87	5,62	6,95

*średnio w latach 2010 i 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 19

Plon ziarna pszenicy ozimej w latach 2000 – 2015 ($t \cdot ha^{-1}$)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	4,79	5,44	6,25	6,37
Borusowa	4,91	5,87	6,88	6,24
Grabów	5,18	6,15	5,86	5,48
Kępa – Puławy	5,20	5,71	5,85	5,74
Werbkowice	5,77	5,37	4,99	6,52
Wielichowo	-	-	5,19*	5,93
Żelisławki	5,72	6,37	6,95	7,03

*średnio w latach 2010 i 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 20

Plon korzeni buraka cukrowego w latach 2000 – 2015 ($t \cdot ha^{-1}$)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	40,3	45,9	57,2	64,6
Borusowa	38,9	51,4	54,4	64,3
Werbkowice	-	-	51,3*	60,0
Wielichowo	-	-	63,0**	63,4
Żelisławki	43,4	45,6	51,0	62,2

*średnio w latach 2009 – 2011,

**plon w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 21

Obsada zwierząt w latach 2000 – 2015 (SD·ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	0,30	-	-	-
Borusowa	0,07	0,07	0,08	0,09
Grabów	0,79	0,78	0,71	0,82
Werbkowice	0,64	1,01	1,18	1,04
Wierzbno	0,38	0,17	0,18	0,27
Żelisławki	0,37	0,31	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 22

Produkcja żywca w latach 2000 – 2015 (kg·ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	311	-	-	-
Borusowa	38	50	56	53
Grabów	61	83	98	98
Werbkowice	81	106	173	193
Wierzbno	59	74	130	104
Żelisławki	40	40	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 23

Produkcja mleka w latach 2000 – 2015 (l·ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Grabów	2671	2935	2827	3045
Werbkowice	2071	4120	5601	4468
Żelisławki	1012	865	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Tabela 24

Wydajność mleka od krowy w latach 2000 – 2015 (l·rok^{-1})

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Grabów	5240	6135	7168	6815
Werbkowice	4677	6792	8244	9163
Żelisławki	4929	5450	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

W wyniku zmian profilu produkcji rolniczej (likwidacja produkcji zwierzęcej i uproszczenia w produkcji roślinnej) nastąpiła duża redukcja zatrudnienia (tab. 16 i 25). W latach 1987 – 1989 RZD cechowały się dużym zatrudnieniem w przeliczeniu na jednostkę powierzchni użytków rolnych. W kolejnych latach, szczególnie do 2001 roku (tab. 16), sukcesywnie następowało zmniejszenie zatrudnienia. W okresie 2004 – 2015 wystąpiła jego stabilizacja na dość niskim poziomie (tab. 25). Zatrudnienie w latach 2012 – 2015 było 3 do 10-krotnie niższe od stwierdzonego w końcu lat 80. Zatrudnienie najniższe (poniżej 2 osób na 100 ha UR) było w Błoniu – Topoli, Wielichowie i Żelisławkach, a wyraźnie najwyższe w Grabowie (tab. 25), co jest związane z prowadzeniem w dużym zakresie działalności doświadczalnej oraz chowem bydła mlecznego.

Tabela 25

Zatrudnienie w działach produkcyjnych w latach 2000 – 2015 (osoby·100 ha^{-1} UR)

RZD IUNG	Lata (okresy 4-letnie)			
	2000 - 2003	2004 - 2007	2008 - 2011	2012 - 2015
Błonie-Topola	3,82	2,02	1,81	1,80
Borusowa	4,14	3,49	3,49	3,48
Grabów	7,56	5,61	5,83	5,84
Kępa – Puławy	5,35	3,58	2,97	2,42
Werbkowice	5,21	4,73	4,89	3,82
Wielichowo	-	-	1,00*	1,36
Wierzbno	6,79	4,18	3,58	3,33
Żelisławki	3,34	2,76	1,65	1,61

*średnio w latach 2010 i 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Reasumując należy stwierdzić, że w wyniku zmian profilu i organizacji produkcji rolniczej oraz stosowania udoskonalonych technologii produkcji nastąpiła stabilizacja i optymalizacja poziomu nawożenia mineralnego i zatrudnienia, a znacząco wzrosła produkcja roślinna i zwierzęca. Zatem RZD są dobrymi wzorcami produkcji rolniczej o różnym stopniu specjalizacji. Jednocześnie poprzez własne wyniki produkcyjne, propagowanie zasad dobrej praktyki rolniczej i upowszechnianie osiągnięć nauki rolniczej w rejonach swojego działania pełnią funkcję regionalnych ośrodków kultury rolnej.

5. STACJE DOŚWIADCZALNE WYDZIELONE Z ROLNICZYCH ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH IUNG

W okresie urynkowienia gospodarki, po 1989 roku, nastąpiło ograniczenie finansowania działalności naukowo-badawczej Instytutu i pogorszenie wyników ekonomicznych RZD IUNG. W tej sytuacji w Instytucie dokonano restrukturyzacji polegającej na likwidacji pracowni naukowych i niektórych działów obsługi oraz zmniejszenia zakresu badań naukowych, a tym samym doszło do drastycznej redukcji zatrudnienia. Natomiast w większości RZD, na skutek ograniczenia

finansowania działalności doświadczalnej, zlikwidowano działy naukowe. Zakłady doświadczalne będącej w trudnej sytuacji ekonomicznej (gospodarujące ze stratą) wydzierżawiono (Baborówko i Wielichowo w 1994 r., Antopol w 1995 r.) lub sprzedano (Dobrogostów w 1995 r., ZDWRTZ Puławy w 1999 r., Jelcz – Laskowice w 2003 r.), a na bazie dotychczasowych działów naukowych i wydzielonych części gruntów ornych w niektórych RZD utworzono stacje doświadczalne.

W latach 1993 – 2015 poza głównym ośrodkiem IUNG funkcjonowały trzy stacje doświadczalne, w tym jedna o zmienianej formule organizacyjnej (tab. 26). Najpierw z dniem 1 marca 1993 roku na bazie likwidowanego w RZD Jelcz – Laskowice działu naukowego powołano stację doświadczalną, która stanowiła integralną część Zakładu Uprawy Roli w Jelczu – Laskowicach. W latach 1993 – 1994 bezpośredni nadzór nad stacją sprawowała dr Bogdana Runowska-Hryńczuk – kierownik tego zakładu naukowego. Natomiast w latach 1995 – 2012 kierownikiem stacji był dr Adam Kaus. Z dniem 1 listopada 2012 roku stację włączono w strukturę Zakładu Herbologii i Technik Uprawy Roli we Wrocławiu.

Tabela 26

Stacje Doświadczalne wydzielone z Rolniczych Zakładów Doświadczalnych IUNG

SD IUNG	Okres funkcjonowania	Powierzchnia Stacji (ha)	Kierownik Stacji (okres sprawowania funkcji)
Baborówko	1993 – 2015	53,6 – 129,0	dr Edwin Naglik (1993-2006) dr Krzysztof Kubsik (2006-2015)
Jelcz-Laskowice	1993 – 2012	51,0 – 75,2	dr Adam Kaus (1995-2012)
Puławy – Osiny	1996 – 2007	47,8 (w tym Puławy 2,1 ha)	dr Leszek Maj (1996-2007)
Osiny	2008 - 2012	45,7	mgr Jan Królikowski (2008-2011) Marek Woźniak (2011-2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Instytutu.

Stację Doświadczalną w Baborówku powołano z dniem 1 kwietnia 1993 roku na bazie dotychczasowego działu naukowego, w wyniku reorganizacji RZD. Natomiast z dniem 1 stycznia 2016 roku stację włączono w strukturę RZD Baborówko. Kierownikami stacji byli – dr Edwin Naglik (1993 – 2006) i dr Krzysztof Kubsik (2006 – 2015). Zasadniczym zadaniem Stacji Doświadczanych w Jelczu – Laskowicach i Baborówku było prowadzenie ścisłych doświadczeń polowych.

Stację Doświadczalną Puławy – Osiny utworzono z dniem 1 marca 1996 roku na bazie działu naukowego RZD Osiny i Stacji Doświadczeń Wegetacyjnych w Puławach. Powierzchnia stacji wynosiła 47,8 ha, w tym 45,7 ha w Osinach i 2,1 ha w Puławach. Głównym zadaniem stacji było prowadzenie doświadczeń wazonowych i mikropoletkowych (Puławy) oraz ścisłych doświadczeń polowych (Osiny). Kierownikiem tej stacji był dr Leszek Maj (1996 – 2007). Na początku 2008 roku zmieniono strukturę tej stacji – utworzono Stację Doświadczalną w Osinach i Stację Doświadczeń Wegetacyjnych w Puławach. Kierownikiem Stacji

Doświadczalnej w Osinach był najpierw mgr Jan Królikowski (2008 – 2011), a następnie Marek Woźniak (2011 – 2012). Stację w Osinach z dniem 20 marca 2012 roku włączono w strukturę RZD Kępa – Puławy.

Aktualnie ścisłe doświadczenia polowe w szerszym zakresie są prowadzone w RZD Grabów i Kępa – Puławy. Natomiast wszystkie RZD są objęte badaniami organizacyjno-ekonomicznymi i oceną technologii produkcji roślinnej.

6. LITERATURA

1. AdAgri: Zdrowe krowy w dolinie Huczwy. Trouw i MY, 2015, 4(40): 10-11.
2. Bornus A., Gonet Z.: Zakład Doświadczalny Topola – Błonie 1923 – 1973. Pół wieku w służbie postępu rolniczego. IUNG Puławy, 1973, ser. R(64).
3. Bort Z.: Przepisy prawne instytutów rolniczych w Marymoncie i Puławach (1816 – 1939). IUNG – CBR Puławy, 1983.
4. Burczyk H., Naglik E.: Historia i miejsce Zakładu Doświadczalnego Baborówko w rolnictwie wielkopolskim. Biul. Inf. IUNG, 2003, nr specjalny; 3-7.
5. Chłopecki K., Jakimiak M., Stefanek S. (red.): WOPR Końskowola w służbie rolnictwa. WOPR Końskowola, 1981.
6. Dworakowski T., Kuźmicki J.: 65 lat doświadczalnictwa na Podlasiu pod patronatem Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB. IUNG – PIB Puławy – PODR Szepietowo, 2015.
7. Działalność i osiągnięcia naukowe IUNG w okresie 25-lecia. IUNG Puławy, 1975, ser. R(107).
8. Filipiak K.: Wczoraj, dziś i jutro doświadczalnictwa polowego. Biul. Inf. IUNG, 2003, nr specjalny; 8-12.
9. Filipiak K., Krzymuski J.: Substytucja i komplementarność eksperymentu w badaniach rolniczych. Zesz. Probl. Post. Nauk Rol., 1996, 447: 27-41.
10. Gonet Z.: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w latach 1950 – 1991. W: Z dziejów instytutów rolniczych w Polsce. Cz. IV. Działalność IUNG w latach 1950 – 1991. IUNG Puławy, 1992; 13-20.
11. Gonet Z.: Pałac w Jelczu – Laskowicach – dotychczasowa siedziba Zakładu Uprawy Roli IUNG sprzedany Zarządowi Miasta i Gminy. Biul. Inf. IUNG, 1996, 3: 32-34.
12. Gonet Z., Niedźwiedzki J.: Zakłady Doświadczalne. W: Księga pamiątkowa IUNG. Jubileusz 50-lecia (1950 – 2000). IUNG Puławy, 2000: 556-565.
13. Gumiński R.: Meteorologia i klimatologia dla rolników. PWRiL Warszawa, 1951.
14. Harasim A.: Ocena produkcji roślinnej na gruntach ornych w gospodarstwie rolniczym w ujęciu długookresowym. Monografie i Rozprawy Naukowe. IUNG – PIB Puławy, 2012, 34: 1-63.
15. Harasim A.: Zarys historii i działalności Rolniczego Zakładu Doświadczalnego Błonie – Topola w latach 1923 – 2013. IUNG – PIB Puławy, 2013.
16. Hołaj H.: Chmielników obraz sentymentalny. Gazeta Jastkowska, 2015, 2: 27.

17. Informacja o Rolniczych Zakładach Doświadczalnych. IUNG Puławy, 1995.
18. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. IUNG Puławy, 1973.
19. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa. Zarys działalności w latach 1950 – 1965. PWRiL Warszawa, 1965, ser. P(9).
20. Jelinowska S.A.: Eksperyment polowy jako element badań w zakresie produkcji roślinnej. Zesz. Probl. Post. Nauk Rol., 1966, 447: 15-26.
21. Kalińska D.: Działalność izb rolniczych upowszechniających dobre praktyki rolnicze w Polsce okresu międzywojennego. Zesz. Eduk. IMUZ Falenty, 1997, 4: 63-72.
22. Karłowski J., Solnicki P.: Metoda i cel prowadzenia kroniki gospodarstwa i historii pól. W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. PWRiL Warszawa, 1962, 7: 7-87.
23. Konarski M.: Zakłady Doświadczalne IUNG. W: Sesja jubileuszowa. IUNG Puławy, 1969, ser. R(12): 189-218.
24. Korniewicz A.: Zootechniczny Zakład Doświadczalny „Czechnica" w Siechnicach – historia i dokonania. Przegl. Hod., 1997, 2: 29-31.
25. Kozakiewicz J.: Sprawozdanie z działalności Zakładu Ekonomiki i Organizacji Produkcji Roślinnej IUNG (1952 – 1981). W: Kronika Zakładu Ekonomiki i Organizacji Produkcji Roślinnej. IUNG Puławy, 1989.
26. Księga pamiątkowa. Jubileusz 50-lecia (1950 – 2000). IUNG Puławy, 2000.
27. Kukuła S., Krasowicz S., Harasim A.: 60 lat działalności Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. W: 60 lat w służbie nauki i rolnictwa 1950 – 2000. IUNG – PIB Puławy, 2010: 5-31.
28. Kukurenda H. (red.): Zakład Doświadczalny Baborówko – 25 lat w służbie nauki i postępu rolniczego. IUNG Puławy, 1978.
29. Lewicki S.: Uprawa, doświadczalnictwo i hodowla roślin na tle stulecia Puław. Pam. Puł., 1965, zesz. specjalny; 335-357.
30. Linowski K.: Ocena projektów urządzenia gospodarczego Zakładów Doświadczalnych IUNG. Pam. Puł., 1964, 16: 13-55.
31. Łuczyński A., Hołubowicz-Kliza G.: Rezydencje magnackie i dwory szlacheckie Lubelszczyzny. Cz. IV. Biuro Turystyki Szkolnej, Dęblin 2011.
32. Maciejewski Z.: Organizacja zakładu doświadczalnego i jego pracy. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. ZD Laskowice Oławskie. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 35-46.
33. Michałowski K.: Informator o Rolniczych Zakładach Doświadczalnych na „Dzień Otwartych Drzwi". CBR Warszawa, 1979.
34. Mieloch E.: Wpływ organizacji gospodarki paszowej na efekty produkcyjno-ekonomiczne opasu młodego bydła. IUNG Puławy, 1978 (praca doktorska).
35. Nalborczyk E.: Postęp biologiczny a rozwój rolnictwa w końcu XX i początku XXI stulecia. Agricola, 1997, 33 (supl.): 1-5.
36. Nawrocki S. (red.): Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa na tle bieżących i przyszłych zadań. IUNG Puławy, 1973, ser. R(62).

37. Nazaruk G., Skowroński J., Szuniewicz J.: Rolniczy Zakład Badawczy Biebrza. Gospodarka Wodna, 1959, 9: 415-418.
38. Perzanowski R.: Wpływ postępu technicznego na intensyfikację produkcji rolniczej (na przykładzie Zakładów Doświadczalnych IUNG). IUNG Puławy, 1977 (praca doktorska).
39. Sprawozdanie Centralnego Towarzystwa Rolniczego za latach 1922 – 1923. CTR Warszawa, 1924.
40. Strzemski M.: Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Puławach w latach 1869 – 1914. Pam. Puł., 1965, zesz. jubileuszowy; 26-74.
41. Strzemski M.: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. PWRiL Warszawa, 1959.
42. Strzemski M.: Organizacja i skład personalny Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (1917 – 1950). Pam. Puł., 1965, zesz. jubileuszowy; 75-126.
43. Strzemski M.: Z dziejów instytutów rolniczych w Polsce. Cz. III. Pod znakiem pingwina. IUNG Puławy, 1986.
44. Ślusarczyk E.: Ogólna charakterystyka gleb Zakładów Doświadczalnych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa. Pam. Puł., 1963, 9: 227-273.
45. Truszkowska R., Chwaścińska D., Dejowa W., Gąsiewicz W., Marciniak W., Ostrowski J., Rokicka H.: Zagadnienie zmienności powierzchniowej gleb. Pam. Puł., 1967, 27: 123-134.
46. Uchwała Nr 88 Prezydium Rządu z dnia 22 lutego 1956 r. w sprawie powołania rolniczych rejonowych zakładów doświadczalnych oraz rolniczych rad naukowo-technicznych przy prezydiach wojewódzkich rad narodowych. MP z 1956 r., nr 25, poz. 358.
47. Ufnowska J.: Zmiany w działalności produkcyjnej RZD IUNG w warunkach gospodarki rynkowej. Biul. Inf. IUNG, 1999, 10: 26-30.
48. Ufnowska J., Kukuła S.: Zmiany w produkcji rolniczej RZD IUNG w procesie przystosowawczym do gospodarki rynkowej. Wieś Jutra, 2002, 8: 27-30.
49. Witek T. (red.): Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski według gmin. IUNG Puławy, 1993, ser. A – 57 (supl.).
50. Z dziejów instytutów rolniczych w Polsce. Cz. IV. Działalność IUNG w latach 1950 – 1991. IUNG Puławy, 1992.
51. Zub L.: Prace Instytutu Puławskiego nad chmielem. Pam. Puł., 1965, zesz. jubileuszowy; 362-372.
52. Żbikowski J.: Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach na tle ogólnopolskiej organizacji doświadczalnictwa rolniczego. Pam. Puł., 1965, zesz. specjalny; 358-361.

7. PUBLIKACJE NAUKOWE PREZENTUJĄCE WYNIKI BADAŃ UZYSKANE W WARUNKACH PRODUKCYJNYCH I ZWIĄZANE Z ORGANIZACJĄ RZD IUNG

1. Bełda B.: Zasobność i odczyn gleb gospodarstwa Zakładu Doświadczalnego IUNG w Laskowicach Oławskich. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 29-33.
2. Bieńkowski J., Garbarczyk T.: Organizacja produkcji pasz dla bydła mlecznego w warunkach nawodnień na przykładzie RZD Wielichowo. W: Organizacja produkcji rolniczej w różnych warunkach przyrodniczo-ekonomicznych. IUNG Puławy, 1989, R(258/2): 39-53.
3. Bis K., Harasim A.: Produkcyjność roślin pastewnych a nakłady robocizny i siły pociągowej ponoszone na ich uprawę w RZD IUNG. W: Ocena efektywności żywienia trzody chlewnej z uwzględnieniem ziemiochłonności. IUNG Puławy, 1987, R(238): 5-18.
4. Bis K., Harasim A., Igras J.: Analiza pracochłonności produkcji zbóż w gospodarstwach RZD IUNG. W: Wybrane zagadnienia organizacji produkcji roślinnej. IUNG Puławy, 1994, R(316): 13-30.
5. Bis K., Harasim A., Nieściór E.: Częstotliwość przejazdów między polem a podwórzem w zależności od warunków gospodarowania. Rocz. Nauk Rol., 1994, G, 86(3): 51-64.
6. Bis K., Harasim A., Nieściór E.: Nakłady robocizny i siły pociągowej a produkcyjność ważniejszych roślin uprawnych w RZD IUNG. IUNG Puławy, 1990, R(268).
7. Bis K., Harasim A., Nieściór E.: Transportochłonność produkcji roślinnej na gruntach ornych. IUNG Puławy, 1991, R(286).
8. Bis K., Harasim A., Krasowicz S.: Ocena wykorzystania ciągników i kombajnów rolniczych. W: Wybrane zagadnienia organizacji produkcji roślinnej. IUNG Puławy, 1994, R(316): 31-54.
9. Bis K., Krasowicz S., Igras J.: Intensywność organizacji produkcji a wykorzystanie ziemi i pracy na przykładzie RZD IUNG. W: Efektywność czynników produkcji w gospodarstwach rolnych. IUNG Puławy, 1999, R(271): 31-52.
10. Bis K., Nieściór E., Ufnowska J., Harasim A., Oleśkiewicz J.: Efektywność produkcyjno-ekonomiczna modeli produkcji i przetwarzania pasz w tuczu trzody chlewnej w różnych warunkach przyrodniczych. IUNG Puławy, 1986, S(49).
11. Bis K., Ufnowska J.: Porównanie różnych modeli produkcji pasz i żywienia tuczników. W: Organizacja produkcji rolniczej w różnych warunkach przyrodniczo-ekonomicznych. IUNG Puławy, 1989, R(258/2): 5-20.
12. Bis K., Ufnowska J., Nieściór E.: Efektywność tuczu świń z wykorzystaniem nasion roślin strączkowych. IUNG Puławy, S(62).
13. Bis K., Ufnowska J., Oleśkiewicz J.: Efektywność różnych modeli żywienia tuczników. IUNG Puławy, 1990, S(72).
14. Bis K., Ufnowska J., Oleśkiewicz J.: Kompleksowa ocena efektywności dwóch modeli produkcji i przetwarzania pasz poprzez opas bydła. IUNG Puławy, 1989, S(67).

15. Bogdanowicz J.: Badania płaskiej snopowiązałki ciągnikowej, produkcji duńskiej „J. Freudendahl typ SF-8". W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 153-159.
16. Bogdanowicz J.: Badania pracy kombajnu ZMS-4 przy omłocie rzepaku ze sztygów. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 161-166.
17. Bogdanowicz J.: Ogólna ocena pracy nośnika narzędzi „Lanz-Alldog" i ciągnika „Ferguson 25". W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 147-151.
18. Bogdanowicz M.: Badania nad zapotrzebowaniem pracy w gospodarstwie (szkic metodyczny). W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 3: 115-123.
19. Bogdanowicz M.: Skrócona metoda obliczania w gospodarstwie zapotrzebowania pracy ludzkiej i pracy ciągnikowej z uwzględnieniem „szczytów pracy" przy projektowaniu płodozmianów. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1957, 1: 56-70.
20. Bogdanowicz M., Wojciechowski B.: Wpływ gospodarki płodozmianowej na wysokość produkcji w gospodarstwie rolnym. Pam. Puł., 1964, 16: 83-95.
21. Bojarszczuk J., Księżak J., Kopiński J., Kozera P.: Ocena organizacji produkcji i efektywności wykorzystania powierzchni paszowej w gospodarstwie wyspecjalizowanym w chowie bydła mlecznego. Monografie i Rozprawy Naukowe, IUNG – PIB Puławy, 2015, 47.
22. Czerniawska A., Jankowiak J.: Porównanie wydajności i ekonomiki uprawy roślin pastewnych o długim okresie wegetacji. IUNG Puławy, 1987, R(229).
23. Dudek S.: Dobór roślin na gleby lekkie na rejon niżu Dolnego Śląska (w świetle obserwacji w Zakładzie Doświadczalnym IUNG – Laskowice). W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 113-122.
24. Dwornikiewicz J.: Wstępna analiza kosztów i opłacalności produkcji chmielu na przykładzie ZD UNG Puławy. W: Prace Zakładu Uprawy i Hodowli Chmielu. IUNG Puławy, 1979; 114-124.
25. Dwornikiewicz J.: Zależność plonowania chmielu w warunkach produkcyjnych od czynników agrotechnicznych i siedliskowych. IUNG Puławy, 1994, R(320).
26. Harasim A.: Agroekologiczna ocena zrównoważenia uspołecznionych gospodarstw rolnych. Rocz. Nauk. SERiA, 2013, 15(2): 101-105.
27. Harasim A.: Ocena produkcji roślinnej na gruntach ornych w gospodarstwie rolniczym w ujęciu długookresowym. Monografie i Rozprawy Naukowe, IUNG – PIB Puławy, 2012, 34.
28. Harasim A.: Ocena stopnia zrównoważenia gospodarstw rolnych (na przykładzie RZD IUNG). W: Wybrane aspekty zrównoważonego rozwoju i specjalizacji gospodarstw rolnych. Studia i Raporty IUNG – PIB, 2013, 32(6): 91-99.
29. Harasim A.: Ocena wpływu wybranych czynników na poziom plonowania pszenicy ozimej w zasiewach produkcyjnych. Rocz. Nauk Rol., 1997, A, 112(3-4): 63-71.

30. Harasim A.: Porównanie efektywności produkcji niektórych ziół, zbóż i rzepaku ozimego. Rocz. Nauk Rol., 1991, G, 85(4): 137-147.
31. Harasim A.: Porównanie plonowania zbóż w doświadczeniu polowym i zasiewach produkcyjnych. Fragm. Agron., 1997, 1: 26-38.
32. Harasim A.: Próba bilansu materii organicznej w glebie z uwzględnieniem nawożenia obornikiem i gatunków uprawianych roślin na przykładzie RZD Błonie – Topola. IUNG Puławy, 1988, R(252).
33. Harasim A.: Relacja między plonem słomy i ziarna u zbóż. Pam. Puł., 1994, 104: 51-59.
34. Harasim A.: Wpływ niektórych czynników na plonowanie i pracochłonność uprawy pszenicy ozimej w warunkach produkcyjnych. Pam. Puł., 1995, 106: 35-46.
35. Harasim A.: Wpływ przedplonu na wydajność i strukturę plonu jęczmienia jarego w zasiewach produkcyjnych. W: Agrotechnika jęczmienia jarego. IUNG Puławy, 1983, R(179): 49-54.
36. Harasim A.: Wpływ przedplonu na wydajność i strukturę plonu pszenicy ozimej w zasiewach produkcyjnych. W: Agrotechnika pszenicy ozimej. IUNG Puławy, 1983, R(183): 45-50.
37. Harasim A.: Wpływ zmian kierunku produkcji gospodarstwa rolniczego na wskaźniki rolnośrodowiskowe w ujęciu długookresowym. Rocz. Nauk. SERiA, 2012, 14(5): 70-74.
38. Harasim A., Matyka M.: Porównanie plonowania pszenicy ozimej, jęczmienia jarego i buraka cukrowego w doświadczeniach polowych i na plantacjach produkcyjnych. Pol. J. Agron., 2011, 5: 29-34.
39. Harasim A., Matyka M.: Ważniejsze elementy technologii wpływające na poziom plonowania pszenicy ozimej oraz ich zmiana w ujęciu długookresowym. Pam. Puł., 2005, 140: 59-68.
40. Harasim A., Matyka M.: Zmiany technologii produkcji pszenicy ozimej w ujęciu długookresowym. J. Agribus. Rural Dev., 2009, 2(12): 61-66.
41. Harasim A., Mieloch E., Radziszewski T.: Nawożenie a produkcyjność gruntów ornych w ZD Błonie – Topola. IUNG Puławy, 1986, R(224).
42. Harasim A., Krasowicz S.: Efektywność ekonomiczna wybranych technologii produkcji pszenicy i jęczmienia w latach 1989 – 1995. W: Niektóre problemy organizacji produkcji rolniczej. IUNG 1996, R(333): 5-33.
43. Harasim A., Krasowicz S., Madej A.: Ocena stopnia zrównoważenia uspołecznionych gospodarstw towarowych o różnych kierunkach produkcji. W: Wybrane problemy rolnictwa polskiego z uwzględnieniem stanu jego zrównoważenia. Studia i Raporty IUNG – PIB, 2014, 40(14): 143-152.
44. Hołaj J., Zaorski T.: Wykorzystanie czasu pracy maszyn rolniczych w wybranych procesach technologicznych. IUNG Puławy, 1991, R(285).
45. Hołaj J., Zaorski T.: Wykorzystanie kombajnów zbożowych w gospodarstwach doświadczalnych IUNG w latach 1985 – 1987. W: Wybrane zagadnienia organizacji produkcji roślinnej. IUNG Puławy, 1994, R(316): 55-76.

46. Kaczorowski T.: Analiza kosztów eksploatacji deszczowni półstałej w gospodarstwie ZDUNG – Grabów. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 128-135.
47. Karłowski J.: Nakłady i bezpośrednie koszty produkcji głównych ziemiopłodów w gospodarstwach IUNG. IUNG Puławy, 1965, R(3).
48. Karłowski J., Solnicki P.: Metoda i cel prowadzenia kroniki gospodarstwa i historii pól. W: Prace Zakładu Ekonomiki. PWRiL Warszawa, 1962, 7: 7-86.
49. Karłowski J., Spytkowska H.: Próba analizy dynamiki produkcji rolnej Zakładów Doświadczalnych IUNG – Sternalice i Szepietowo w latach 1949 – 1954. W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. PWRiL Warszawa, 1957, 1: 5-50.
50. Karłowski J., Spytkowska H.: Próba uproszczonego badania bezpośrednich kosztów produkcji roślinnej, na przykładzie analizy tych kosztów przy uprawie jęczmienia jarego w Zakładzie Doświadczalnym IUNG w 1955 roku. W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. PWRiL Warszawa, 1957, 1: 51-75.
51. Kęsy T.: Opłacalność produkcji zwierzęcej i niektóre metody jej liczenia. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1972, R(28): 223-249.
52. Kęsy T.: Przyczynek do oceny poziomu i efektów produkcji rolnej na przykładzie wieloletniej działalności gospodarczej Zakładów Doświadczalnych IUNG. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 136-148.
53. Kęsy T., Walewski K.: Próba porównawczej oceny jednostkowych kosztów produkcji mleka. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1972, R(28): 175-221.
54. Kotlewicz Z.: Plonowanie pszenicy ozimej w zależności od przedplonu w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym Dobrogostów. W: Niektóre zagadnienia z zakresu produkcyjności pszenicy ozimej. IUNG Puławy, 1989, R(256): 44-52.
55. Kowaliński S.: Ogólna charakterystyka gleb Zakładu Doświadczalnego IUNG w Laskowicach Oławskich. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 25-28.
56. Kozakiewicz J.: Metodyka opracowywania projektu gospodarczego urządzania przedsiębiorstwa rolniczego. IUNG Puławy, 1983, R(174).
57. Kozakiewicz J.: Nowa metoda obliczania zapotrzebowania pasz w pracach płodozmianowych. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów 1951 – 1955. PWRiL Warszawa, 1957, 1: 71-79.
58. Kozakiewicz J.: Plan gospodarczego urządzenia a elastyczność zarządzania przedsiębiorstwem rolnym. Pam. Puł., 1964, 16: 139-149.
59. Kozakiewicz J., Nieściór E.: Słoma i sposoby jej użytkowania w gospodarstwach rolniczych. IUNG Puławy, 1984, R(164).
60. Kozakiewicz J., Siemion E.: Wielkość i wahanie w produkcji masy zielonej w gospodarstwach wielkotowarowych (na przykładzie 12 ZD UNG). W: Prace Zakładu Organizacji Produkcji Roślinnej. IUNG Puławy, 1974, R(74): 64-92.
61. Księżak J., Ufnowska J., Mieloch E.: Ocena plonowania, efektywności ekonomicznej i żywieniowej mieszanek grochu ze zbożami jarymi. Rocz. AR Poznań, Rolnictwo, 2000, 325(58): 49-58.

62. Krzymuski J., Siemion E.: Rejonizacja rzepaku ozimego w świetle wyników produkcyjnych i doświadczeń. IUNG Puławy, 1977, S(25).
63. Kupisz A.: Zastosowanie grochu zamiast koncentratu Prowit w dawkach dla tuczników. SGGW – AR Warszawa, 1985 (praca magisterska).
64. Linowski K.: Gospodarka bezobornikowa. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 42-98.
65. Linowski K.: Ocena projektów urządzenia gospodarczego Zakładów Doświadczalnych IUNG. Pam. Puł., 1964, 16: 13-55.
66. Maciejewski Z.: Organizacja Zakładu Doświadczalnego i jego pracy. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 35-46.
67. Mieloch E.: Koszty produkcji paszy w poplonach ozimych z uwzględnieniem nawożenia azotowego. W: Prace Zakładu Organizacji Produkcji Roślinnej. IUNG Puławy, 1974, R(74): 93-112.
68. Mieloch E.: Wpływ organizacji gospodarki paszowej na efekty produkcyjno-ekonomiczne opasu młodego bydła. IUNG Puławy, 1978 (praca doktorska).
69. Mieloch E., Szanecki S.: Zagadnienie organizacji sprzętu i uprawy ogniwa: poplon ozimy – plon wtóry. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1972, R(28): 111-138.
70. Mieloch E., Walewski K.: Efektywność chowu młodego bydła opasowego. W: Prace Zakładu Organizacji Produkcji Roślinnej. IUNG Puławy, 1974, R(74): 147-197.
71. Nieróbca J.: Wpływ temperatury na przyrost głównego pędu chmielu. W: Prace Zakładu Uprawy i Hodowli Chmielu. IUNG Puławy, 1976, R(114): 46-52.
72. Perzanowski R.: Wpływ postępu technicznego na intensyfikację produkcji rolniczej (na przykładzie Zakładów Doświadczalnych IUNG). IUNG Puławy, 1977 (praca doktorska).
73. Plebański T.: Bilans pracy ZD Baborówko za lata 1955 i 1956, jako próba analizy zużywanej robocizny w gospodarstwie na uprawę poszczególnych roślin oraz na produkcję 1 q płodów rolnych. W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. PWRiL Warszawa, 1961, 2: 7-32.
74. Plebański T., Ponikiewski A.: Doświadczenia produkcyjne. W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. PWRiL Warszawa, 1957, 1: 77-104.
75. Ponikiewski A.: Analiza ekonomiczno-gospodarcza bilansu paszowego 1955 r. gospodarstw w ZD Wielichowo i Zielęcin. W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. PWRiL Warszawa, 1961, 2: 159-185.
76. Ponikiewski A.: Porównanie sposobów zbioru rzepaku. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 149-176.
77. Ponikiewski A., Spytkowska H.: Badania i doświadczenia produkcyjne. Post. Nauk Rol., 1966, 6: 71-78
78. Rola J.: Wstępne badania nad stanem zachwaszczenia pól płodozmianów „A" i „B" w Zakładzie Doświadczalnym Laskowice Oławskie. W: Prace Zakładu Uprawy Roli i Płodozmianów. PWRiL Warszawa, 1960, 2: 75-91.
79. Rozwadowska K., Linowski K.: Wpływ nawożenia na wielkość produkcji roślinnej w Zakładach Doświadczalnych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w latach 1961/62 – 1970/71. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, R(28): 271-289.

80. Rozwadowska K., Walewski K.: Wpływ podstawowych czynników produkcyjnych na plonowanie pszenicy ozimej (na przykładzie ZD IUNG). W: Wyniki prac nad organizacją produkcji w gospodarstwach rolnych. IUNG Puławy, 1977, R(118): 23-70.
81. Spytkowska H.: Aspekty ekonomiczne uprawy mieszanek lucerny z trawami. W: Prace Zakładu Organizacji Produkcji Roślinnej. IUNG Puławy, 1974, R(74): 113-133.
82. Spytkowska H.: Analiza kosztów bezpośrednich produkcji jęczmienia jarego w Zakładach Doświadczalnych IUNG w latach 1955 – 1957 (próba uproszczonego badania bezpośrednich kosztów produkcji roślinnej). W: Prace Zakładu Ekonomiki IUNG. IUNG Warszawa, 1961, 6: 53-95.
83. Spytkowska H.: Efektywność i opłacalność podwyższonego nawożenia mineralnego. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 177-198.
84. Spytkowska H.: Koszty i opłacalność stosowania preparatu CCC. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 199-216.
85. Spytkowska H.: Próba określenia mierników sprawności gospodarowania z uwzględnieniem wpływu czynnika ludzkiego na uzyskane efekty produkcyjne i ekonomiczne. IUNG Puław, 1973, R(70).
86. Ślusarczyk E.: Ogólna charakterystyka gleb Zakładów Doświadczalnych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa. Pam. Puł., 1963, 9: 227-273.
87. Truszkowska R., Chwaścińska D., Dejowa W., Gąsiewicz W., Marciniak W., Ostrowski J., Rokicka H.: Zagadnienie zmienności powierzchniowej gleb. Pam. Puł., 1967, 27: 123-134.
88. Ufnowska J.: Zmiany w działalności produkcyjnej RZD IUNG w warunkach gospodarki rynkowej. Biul. Inf. IUNG, 1999, 10: 26-30.
89. Ufnowska J., Kukuła S.: Zmiany w produkcji RZD IUNG w procesie przystosowawczym do gospodarki rynkowej. Wieś Jutra, 2002, 8: 27-30.
90. Walewski K.: Ekonomiczne aspekty gospodarki paszowej na przykładzie 10 Zakładów Doświadczalnych. W: Wyniki prac nad organizacją produkcji w gospodarstwach rolnych. IUNG Puławy, 1977, R(118): 71-103.
91. Walewski K.: Metoda analizy gospodarki paszowej w wielkotowarowym gospodarstwie rolnym. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 8-20.
92. Walewski K.: Organizacja gospodarki paszowej w Zakładach Doświadczalnych IUNG w latach 1965 – 1970. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1972, R(28): 35-65.
93. Walewski K.: Perspektywy rozwoju produkcji zwierzęcej w Zakładach Doświadczalnych IUNG na tle osiągnięć pięciolecia 1965/1970 i planowanych zadań na 1975 rok. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1972, R(28): 251-270.
94. Walewski K.: Powierzchnia paszowa, jej wielkość, wydajność i produkcyjność jako podstawowy element analizy organizacji gospodarki paszowej (na przykładzie ZD IUNG). W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1972, R(28): 9-34.
95. Walewski K.: Szczyt zapotrzebowania pracy w intensywnej gospodarce rolnej. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Płodozmianów. IUNG Puławy, 1970, R(14): 21-41.

96. Walewski K., Rozwadowska K.: Analiza kształtowania się plonów i ich wzajemnych relacji w ZDUNG. W: Prace Zakładu Ekonomiki i Organizacji Produkcji Roślinnej z lat 1976 – 1978. IUNG Puławy, 1979, R(137): 45-70.
97. Warta Z.: Pogłówne nawożenie lucerny fosforem i potasem – ocena ekonomiczna zabiegu. W: Wyniki prac nad organizacją produkcji w gospodarstwach rolnych. IUNG Puławy, 1977, R(118): 119-129.
98. Zaorski T.: Efektywność techniczno-ekonomiczna stosowania różnych paliw w suszarnictwie chmielu i tytoniu. IUNG Puławy, 1992, R(299).
99. Zaorski T., Zaliwski A., Hołaj J.: Ocena symulacyjnego planu produkcji gospodarstwa chmielarskiego. W: Organizacja produkcji rolniczej w różnych warunkach przyrodniczo-ekonomicznych. IUNG Puławy, 1989, R(258/1): 146-176.

WYKAZ SPRAWOZDAŃ ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH IUNG
(według zakładów i lat wydania)

1. **Antopol**
   - Chodulska-Filipowicz L., Feczan P., Hałasa K., Olender T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Antopol z lat 1970 – 1977. IUNG Puławy, 1978.

2. **Baborówko**
   - Misterski W., Jabłoński M., Burczyk H.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Baborówko za rok 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
   - Misterski W.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Baborówko za lata 1954 i 1955. PWRiL Warszawa, 1958.
   - Sypniewski J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Baborówko z lat 1956 – 1959. IUNG Warszawa, 1961.
   - Sypniewski J. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Baborówko z lat 1960 – 1961. IUNG Warszawa, 1961.
   - Sypniewski J. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Baborówko z lat 1962 – 1964. IUNG Warszawa, 1967, ZD (36).
   - Kukurenda H. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Baborówko z lat 1969 – 1976. IUNG Puławy, 1978.
   - Kukurenda H. (red.): Zakład Doświadczalny Baborówko – 25 lat w służbie nauki i postępu rolniczego. IUNG Puławy, 1978.

3. **Biebrza**
   - Nazaruk G., Skowroński J., Szuniewicz J.: Rolniczy Zakład Badawczy Biebrza. Gospodarka Wodna, 1959, 9: 415-418.
   - Wyniki doświadczeń Rolniczego Zakładu Badawczego Biebrza 1954 – 1963. PWRiL Warszawa, 1965.

4. **Błonie-Topola**
   - Ładziński T., Dziekan B.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Topola – Błonie za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1957.
   - Ładziński T., Gajek F., Gajek Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Topola – Błonie z lat 1959 – 1961. IUNG Warszawa, 1964, ZD(25).
   - Ładziński T., Pieniążek P., Szulc J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Topola – Błonie z lat 1962 – 1963. IUNG Warszawa, 1967, ZD(38).
   - Harasim A., Ładziński T., Pieniążek P., Radziszewski T., Szulc J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Błonie – Topola z lat 1964 – 1972. IUNG Puławy, 1980.
   - Harasim A., Harasim J., Mieloch E., Pieniążek P., Radziszewski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Błonie – Topola z lat 1973 – 1977. IUNG Puławy, 1979.
   - Harasim A., Harasim J., Mieloch E., Radziszewski T., Rykała M.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Błonie – Topola. Sprawozdanie z lat 1978 – 1981. RZD Błonie – Topola, 1984 (maszynopis).

5. **Borusowa**
   - Cwykiel T., Horodyński E.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Borusowa za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1957.
   - Cwykiel T., Horodyński E.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Borusowa z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1960.
   - Cwykiel T., Kasprzykowska M.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Borusowa 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1962.
   - Cwykiel T., Kasprzykowska M., Sikora C.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Borusowa z lat 1961 – 1965. IUNG Warszawa, 1967, ZD(37).

6. **Chorzelów**
   - Machnicka J.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Chorzelów za lata 1950 – 1952. PWRiL Warszawa, 1956.

7. **Czechnica**
   - Modzelewska-Jelinowska A., Falkowska-Piasecka S., Gonet I.: Wyniki doświadczeń i działalności Działu Doświadczalnictwa Roślinnego IUNG w Czechnicy za lata 1949 – 1953. PWRiL Warszawa, 1957.

8. **Dobrogostów**
   - Adamczyk Z.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Dobrogostów za rok 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
   - Grzegorski W.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Dobrogostów z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1959.
   - Mękal J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Dobrogostów z lat 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1961
   - Cybulska H., Karczmarz-Bajer A., Halladin H.: Wyniki doświadczeń Zakladu Doświadczalnego Dobrogostów z lat 1961 – 1964. IUNG Warszawa, 1967, ZD (39).
   - Pasek B., Pasek E., Mróz R., Karczmarz-Bajer A., Wysocka Z., Chyży Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Dobrogostów z lat 1965 – 1972. IUNG Puławy, 1976.
   - Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Dobrogostów z lat 1973 – 1978. PWRiL Warszawa, 1980.

9. **Grabów**
   - Niedźwiedzka W., Niedźwiedzki J., Skrzypek Z., Zięzio A.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Grabów z lat 1970 – 1977. IUNG Puławy, 1978.

10. **Jadwisin**
    - Kaczorek S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Jadwisin 1958 – 1960. IUNG Warszawa, 1961.
    - Bartoszuk W., Kaczorek S.,Kończak Cz.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Jadwisin z lat 1961 – 1962. IUNG Warszawa, 1963, ZD (22).

11. **Jelcz- Laskowice (Laskowice Oławskie)**
    - Hendrysiak J., Hendrysiakowa T., Maciejewski Z., Tymieniecka W.:Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z lat 1956 – 1959. IUNG Warszawa, 1961.
    - Hendrysiak J., Hendrysiakowa T., Maciejewski Z., Tymieniecka W.:Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z roku 1960. IUNG Warszawa, 1961.
    - Hendrysiak J., Hendrysiakowa T., Maciejewski Z., Tymieniecka W.:Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z roku 1960. IUNG Warszawa, 1962.
    - Hendrysiak J.(red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z lat 1962 – 1963. IUNG Warszawa, 1964, ZD (29).
    - Hendrysiak J.(red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z roku 1964. IUNG Warszawa, 1966, ZD (31).

- Hendrysiak J., Płoszyńska W., Hendrysiak T., Majka L., Szczygieł F., Ząbek S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z lat 1965 – 1966. IUNG Warszawa, 1967, ZD (41).
- Hendrysiak J., Płoszyńska W., Hendrysiak T., Majka L., Chadzypanteliadis J., Bakowski B., Dabrówny E.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z lat 1967 – 1971. IUNG Puławy, 1972, R(46).
- Hendrysiak J., Płoszyńska W., Hendrysiak T., Majka L., Dąbrówna S., Chadzypanteliadis J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Laskowice Oławskie z lat 1972 – 1977. Cz. I i II. IUNG Puławy, 1979.

12. **Kępa**
    - Bal J., Dwornikiewicz J., Kapalski M., Kawalec A., Surowiecka A., Szeleźniak I., Telec L.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Kępa – Mokradki za lata 1974 – 1977. IUNG Puławy, 1979.

13. **Kluczewo**
    - Grabowski W.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Kluczewo za lata 1952 – 1953. PWRiL Warszawa, 1955.
    - Grabowski W.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Kluczewo z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1961.

14. **Kończewice**
    - Cybulska H., Stankiewicz S.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Kończewice za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
    - Krzywicki B., Estreicher I.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Kończewice z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1961.

15. **Małyszyn Wielki**
    - Boguszewski W., Kozłowski E., Stuczyński E., Szembek J., Ulińska M., Uliński G.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki i Oddziału IUNG w Gorzowie Wlkp. z zakresu doświadczeń polowych za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
    - Boguszewski W., Kozłowski E., Maćkowiak W., Stuczyńska J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki i Oddziału IUNG w Gorzowie Wlkp. z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1959.
    - Goworko W., Kozłowska B., Kozłowski E., Lebiedź S., Maćkowiak W., Nuckowski S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki z lat 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1962.
    - Goworko W., Kozłowska B., Kozłowski E., Lebiedź S., Maćkowiak W., Nuckowski S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki z roku 1961. IUNG Warszawa, 1962.

- Goworko W., Kozłowska B., Kozłowski E., Maćkowiak W., Nuckowski S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki z lat 1962 – 1963. IUNG Warszawa, 1964, ZD (28).
- Goworko L., Goworko W., Kozłowska B., Kozłowski E., Maćkowiak W., Nuckowiski S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki z lat 1964 – 1965. IUNG Warszawa, 1966, ZD (34).
- Goworko L., Goworko W., Nuckowski S., Maćkowiak W., Pytlak J., Szeląg J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Małyszyn Wielki z lat 1966 – 1972. IUNG Puławy, 1974, R(99).

16. **Minikowo**
    - Kulikowska H., Mackiewicz Z., Roguski W., Tołłoczko W., Żmijewski S.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Minikowo za lata 1946 – 1953. PWRiL Warszawa, 1958.
    - Kulikowska H., Kozłowski J., Mackiewicz Z., Roguski W., Tołłoczko W., Żmijewski S.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Minikowo z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1960.

17. **Narożno**
    - Horodyński E.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Narożno za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
    - Zywert Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Narożno za lata 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1959. Cybulska H., Stechman E., Zywert Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Narożno 1956 – 1959. IUNG Warszawa, 1961.
    - Cybulska H., Kazimierczak Z., Radomyski W., Zywert Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Narożno z lat 1960 – 1962. IUNG Warszawa, 1964, ZD (24).
    - Neusser W., Radomyski W., Zywert Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Narożno z lat 1963 – 1964. IUNG Warszawa, 1966, ZD (33).

18. **Osiny**
    - Gryka J., Bernat J., Dolniak K., Próchniak A., Rybicka E.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Osiny z lat 1970 – 1977. Cz. I i II. IUNG Puławy, 1979.

19. **Pawłowice**
    - Juszczak F.: Wyniki doświadczeń i działalności Terenowego Ośrodka Badawczego Pawłowice za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1957.
    - Juszczak F.: Wyniki doświadczeń Terenowego Ośrodka Badawczego Pawłowice z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1961.

20. **Poraj-Skarszewo**
    - Konarzewski W., Teleżyński T.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Poraj – Skarszewo za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1955.

21. **Poświętne**
    - Janiak J., Noakowski Z.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Poświętne za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
    - Noakowski Z., Janiak J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Poświętne za lata 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1957.

22. **Przebędowo**
    - Janowski J., Kapsa E., Mikołajczyk J., Staryszak J., Winiarski P.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Przebędowo z lat 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1961.

23. **Reguły**
    - Cholewińska B., Skąpski T.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Reguły za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
    - Cholewińska B., Skąpski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Reguły za lata 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1958.
    - Berłowska E., Dębska I., Mijas M., Skąpski T., Szemplińska A.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Reguły z lat 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1961.

24. **Stare Pole**
    - Laskowski S.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Stare Pole za lata 1952 – 1953. PWRiL Warszawa, 1957.
    - Laskowski S., Baryłkowska E., Brzozowski A., Dzierzkowski M., Fenglerowa W., Gospodarczyk S., Jóźwiak C., Skrobiszewski Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Stare Pole z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1961.

25. **Sternalice**
    - Zaleski T.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Sternalice za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1955.
    - Zaleski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Sternalice z lat 1954 i 1955. PWRiL Warszawa, 1960.

26. **Szepietowo**
    - Wierszyłłowska M., Mazurek J.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Szepietowo za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
    - Wierszyłłowska M., Mazurek J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Szepietowo z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1960.

27. **Werbkowice**
- Sławikowski E., Orłowska L., Ładomirska A.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Werbkowice za lata 1952 i 1953. PWRiL Warszawa, 1955.
- Zaleski T., Szymanik W., Orłowska L., Ładomirska A.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1954 i 1955. PWRiL Warszawa, 1960.
- Zaleski T., Szymanik W., Gajda J., Gajda J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1956 - 1959. IUNG Warszawa, 1960.
- Gajda J., Gajda J., Sławikowski E., Szymanik W., Zaleski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1960 – 1961. IUNG Warszawa, 1962.
- Gajda J., Gajda J., Szymanik W., Zaleski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1962 - 1963. IUNG Warszawa, 1964, ZD(27).
- Sławikowski E., Szymanik W., Zaleski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1964 - 1965. IUNG Warszawa, 1966, ZD(35).
- Zaleski T., Sabanowska U.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1968 - 1970. IUNG Puławy, 1972, R(42).
- Durakiewicz J., Frąc I., Gajek F., Gontar Z., Gromadziński A., Sabanowska U., Witkowski W., Wronka T., Zaleski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Werbkowice z lat 1971 - 1977. IUNG Puławy, 1979.

28. **Wielichowo-Zielęcin**
- Falkowski M.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Wielichowo – Zielęcin za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
- Parfianowicz A.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego w Wielichowie za lata 1954 i 1955. PWRiL Warszawa, 1959.
- Neusser W., Parfianowicz A.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wielichowo z lat 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1963.
- Ładomirska J., Neusser W., Ostrowski R.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wielichowo z lat 1961 – 1962. IUNG Warszawa, 1964, ZD(26).
- Priebe M. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wielichowo z lat 1963 – 1977. Cz. I i II. IUNG Puławy, 1979.
- Priebe M.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Zielęcin z lat 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1956.
- Priebe M., Machnicka J., Kruk J., Machnicki A.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Zielęcin z lat 1954 i 1955. PWRiL Warszawa, 1959.

- Priebe M.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Zielęcin z lat 1956 – 1959. IUNG Warszawa, 1963.
- Priebe M. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Zielęcin z lat 1960 – 1977. IUNG Puławy, 1980.

29. **Wierzbno**
    - Leska K., Ponikiewski A.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wierzbno z lat 1956 – 1960. IUNG Warszawa, 1961.
    - Leska K., Fotyma E., Fotyma M.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wierzbno z lat 1957 – 1962. IUNG Warszawa, 1963, ZD (21).
    - Leska K., Fotyma E., Fotyma M.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wierzbno z lat 1960 – 1964. IUNG Warszawa, 1966, ZD (32).
    - Pikul J., Chróst J.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wierzbno z lat 1964 – 1971. IUNG Puławy, 1973, R(53).
    - Gruszczyński S. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Wierzbno z lat 1972 – 1979. IUNG Puławy, 1981.

30. **Zdanów**
    - Rutkowski T.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Zdanów za lata 1950 – 1953. PWRiL Warszawa, 1957.
    - Rutkowski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Zdanów z lat 1954 – 1955. PWRiL Warszawa, 1962.
    - Gajek F., Gajek Z.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Zdanów z lat 1956 – 1959. PWRiL Warszawa, 1962.

31. **Żelisławki**
    - Parowski T., Szypowski M.: Wyniki doświadczeń i działalności Zakładu Doświadczalnego Żelisławki za lata 1952 – 1953. PWRiL Warszawa, 1955.
    - Parowski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1954 i 1955. PWRiL Warszawa, 1960.
    - Parowski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1956 – 1959. IUNG Warszawa, 1962.
    - Parowski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1960 – 1961. IUNG Warszawa, 1962.
    - Parowski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z roku 1962. IUNG Warszawa, 1963, ZD (23)
    - Parowski T.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1963 – 1964. IUNG Warszawa, 1966, ZD (30).
    - Adamowicz T., Drąg L., Juraszek C., Nowicki I., Parowski T., Walewski K.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1967 – 1971. IUNG Puławy, 1973, R(59).

- Drąg L., Parowski T., Płożańska K., Walewski K., Wojtkielewicz I.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1972 – 1974. IUNG Puławy, 1978.
- Drąg L., Małkowski Z., Parowski T., Płożańska K., Płożański M., Wyskwar E.: Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki z lat 1975 – 1977. IUNG Puławy, 1979.
- Parowski T. (red.): Wyniki doświadczeń Zakładu Doświadczalnego Żelisławki. Sprawozdanie z lat 1978 – 1984. Cz. I i II. IUNG Puławy, 1986.

SERWIS FOTOGRAFICZNY

RZD Antopol

Fot. 1. Budynek biurowo-mieszkalny posadowiony na fundamentach dawnego pałacu

Fot. 2. Plantacja drzewek owocowych – tradycja szkółkarstwa trwająca od 1944 roku

RZD Baborówko

Fot. 3. Pałac z drugiej połowy XIX wieku – dotychczasowa siedziba Zakładu

Fot. 4. Budynek Stacji Doświadczalnej

RZD Błonie-Topola

Fot. 5. Budynek biurowo-mieszkalny z 1924 roku – dawna siedziba Zakładu

Fot. 6. Budynek biurowy

RZD Błonie-Topola

Fot. 7. Maszyny rolnicze i magazyn zbożowy

Fot. 8. Doświadczenie demonstracyjne z odmianami buraka cukrowego

RZD Borusowa

Fot. 9. Pałac z połowy XIX wieku – siedziba Zakładu

Fot. 10. Uprawa gleby (mada) na polu przylegającym do rzeki Wisły

RZD Grabów

Fot. 11. Budynek działu naukowego i (w głębi) biuro Zakładu

Fot. 12. Hale wegetacyjne wykorzystywane do prowadzenia doświadczeń wazonowych

RZD Grabów

Fot. 13. Obora wolnostanowiskowa dla bydła

Fot. 14. Prezentacja badań modelowych erozji wietrznej i wodnej na 10 gatunkach gleb (obok stacja meteorologiczna)

RZD/Spółka z o.o. Jastków

Fot. 15. Pałac z końca XIX wieku – do 2001 roku siedziba Zakładu

Fot. 16. Staw i plantacja produkcyjna chmielu

RZD Kępa-Puławy

Fot. 17. Budynek biurowy na Kępie

Fot. 18. Chłodnia i punkt sprzedaży owoców na Kępie

RZD Kępa-Puławy

Fot. 19. Zbiór wikliny na cele energetyczne w Sadłowicach

Fot. 20. Bydło mięsnej rasy highland

RZD Kępa-Puławy

Fot. 21. Staw i (w głębi) stodoła w Osinach

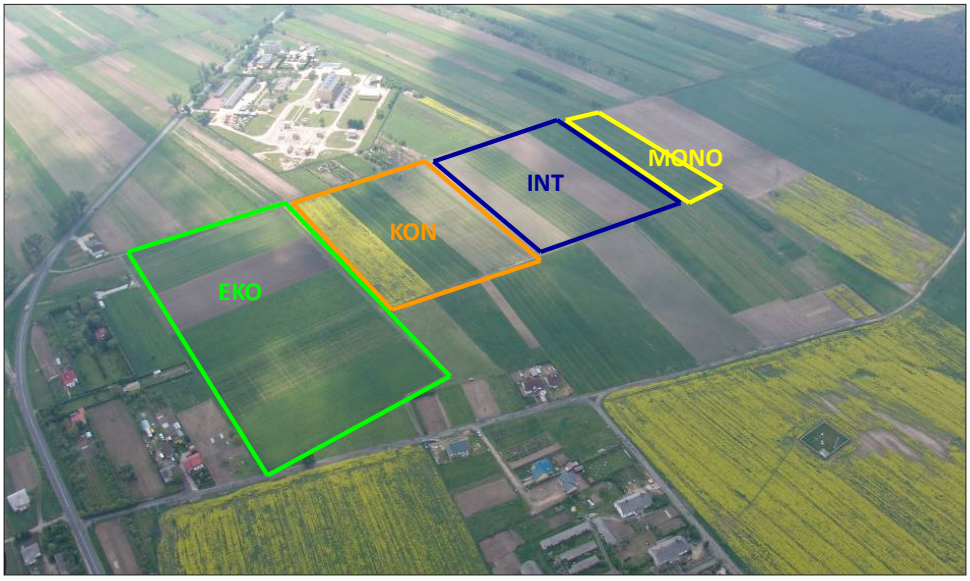

Systemy: EKO- ekologiczny, KON- konwencjonalny, INT-integrowany, MONO- monokultura

Fot. 22. Widok doświadczenia polowego z systemami produkcji roślinnej założonego w Osinach w roku 1994

RZD Werbkowice

Fot. 23. Pałac z pierwszej połowy XIX wieku – siedziba Zakładu

Fot. 24. Budynek dla chowu bydła mlecznego w systemie wolnostanowiskowym

RZD Werbkowice

Fot. 25. Hodowla owiec – nowej rasy wrober

Fot. 26. Chów koni rasy małopolskiej

RZD Wielichowo

Fot. 27. Pałac z początku XIX wieku – siedziba Zakładu

Fot. 28. Zabudowania gospodarcze

RZD Wielichowo

Fot. 29. Plantacja lnu w uprawie na nasiona

Fot. 30. Erozja wietrzna na bardzo lekkich glebach

RZD Wierzbno

Fot. 31. Pałac z połowy XIX wieku – siedziba Zakładu

Fot. 32. Obora dla bydła opasowego

RZD Wierzbno

Fot. 33. Wylęg kurcząt

Fot. 34. Opas młodego bydła rzeźnego

RZD Żelisławki

Fot. 35. Pałac z początku XIX wieku – siedziba Zakładu

Fot. 36. Zabudowania gospodarcze

RZD Żelisławki

Fot. 37. Pokaz maszyn rolniczych

Fot. 38. Warsztaty „Chemirol 2015”

WYKAZ OPISÓW ZAKŁADÓW DOŚWIADCZALNYCH

1. Antopol 33
2. Baborówko 34
3. Biebrza 24
4. Błonie-Topola 35
5. Borusowa 36
6. Chorzelów 24
7. Czechnica 24
8. Dobrogostów 37
9. Garbów (gosp.) 42
10. Grabów 38
11. Jadwisin 29
12. Jastków 38
13. Jelcz-Laskowice (Laskowice Oławskie) 39
14. Kępa-Puławy 40
15. Kluczewo 24
16. Kończewice 25
17. Małyszyn Wielki 29
18. Minikowo 25
19. Narożno (Ławica) 29
20. Osiny 41
21. Pawłowice 25
22. Poraj-Skarszewo 26
23. Poświętne 26
24. Przebędowo 30
25. Pulki (gosp.) 42
26. Puławy (Zespół Zakładów Doświadczalnych – ZDUNG 31
27. Reguły 30
28. Sadłowice 42
29. Siejnik 26
30. Skierniewice 30
31. Stare Pole 26
32. Sternalice 27
33. Szepietowo 27
34. Werbkowice 43
35. Wielichowo 44
36. Wierzbno 45
37. Zdanów 30
38. ZDWRTZ Puławy 46
39. Żelisławki 46

WYKAZY TABEL, RYSUNKÓW I FOTOGRAFII

A. **Tabele**

1. Skład osobowy Dyrekcji IUNG w latach 1950 – 2015 9
2. Nadzór administracyjny nad Zakładami Doświadczalnymi IUNG 10
3. Nadzór naukowy nad Zakładami Doświadczalnymi IUNG 10
4. Zakłady Doświadczalne IUNG w latach 1950 – 1956 23
5. Zakłady Doświadczalne IUNG w latach 1957 – 1989 28
6. Skład Zespołu Zakładów Doświadczalnych (ZDUNG) Puławy w latach 1957 - 1989 28
7. Rolnicze Zakłady Doświadczalne IUNG w latach 1990 – 2015 ……...32
8. Położenie i warunki siedliskowe Rolniczych Zakładów Doświadczalnych IUNG-PIB 48
9. Użytkowanie gruntów w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG-PIB w 2015 roku (ha) 49
10. Jakość gruntów rolnych w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG-PIB według danych z 2015 roku (ha) 51
11. Powierzchnie poszczególnych typów gleb w rolniczych Zakładach Doświadczalnych IUNG (ha) 52
12. Nawożenie mineralne NPK w latach 1987 – 2001 (kg·ha^{-1} UR) 54
13. Udział zbóż w strukturze zasiewów w latach 1987 – 2001 i 2012 – 2015 (%) 54
14. Plon ziarna zbóż ogółem w latach 1987 – 2001 (t·ha^{-1}) 54
15. Obsada zwierząt w latach 1987 – 2001 (SD·ha^{-1} UR) 55
16. Zatrudnienie w działach produkcyjnych w latach 1987 – 2001 (osoby·100 ha^{-1} UR) 55
17. Nawożenie mineralne NPK w latach 2000 – 2015 (kg·ha^{-1} UR) 55
18. Plon ziarna zbóż ogółem w latach 2000 – 2015 (t·ha^{-1}) 56
19. Plon ziarna pszenicy ozimej w latach 2000 – 2015 (t·ha^{-1}) 56
20. Plon korzeni buraka cukrowego w latach 2000 – 2015 (t·ha^{-1}) 56
21. Obsada zwierząt w latach 2000 – 2015 (SD·ha^{-1} UR) 57
22. Produkcja żywca w latach 2000 – 2015 (kg·ha^{-1} UR) 57
23. Produkcja mleka w latach 2000 – 2015 (l·ha^{-1} UR) 57
24. Wydajność mleka od krowy w latach 2000 – 2015 (l·rok^{-1}) 57
25. Zatrudnienie w działach produkcyjnych w latach 2000 – 2015 (osoby·100 ha^{-1} UR) 58
26. Stacje Doświadczalne wydzielone z Rolniczych Zakładów Doświadczalnych IUNG 59

B. **Rysunki**

1. Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1950 roku 11
2. Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1965 roku..... 12
3. Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1973 roku 13
4. Schemat struktury organizacyjnej IUNG w 1991 roku 14
5. Schemat struktury organizacyjnej IUNG – PIB w 2010 roku 15
6. Schemat struktury organizacyjnej IUNG – PIB w końcu 2015 roku 16
7. Schemat nadzoru Instytutu nad Rolniczymi Zakładami Doświadczalnymi 17
8. Strona tytułowa kroniki gospodarstwa oraz szczegółowej historii pól 17
9. Strona tytułowa sprawozdania z działalności doświadczalnej i produkcyjnej Zakładu Doświadczalnego IUNG 20
10. Rozmieszczenie przestrzenne Rolniczych Zakładów Doświadczalnych IUNG-PIB 33

C. **Fotografie**

Antopol
1. Budynek biurowo-mieszkalny posadowiony na fundamentach dawnego pałacu 78
2. Plantacja drzewek owocowych – tradycja szkółkarstwa trwająca od 1944 roku 78

Baborówko
3. Pałac z drugiej połowy XIX wieku – dotychczasowa siedziba Zakładu 79
4. Budynek Stacji Doświadczalnej 79

Błonie – Topola
5. Budynek biurowo-mieszkalny z 1924 roku – dawna siedziba Zakładu ..…..80
6. Budynek biurowy 80
7. Maszyny rolnicze i magazyn zbożowy 81
8. Doświadczenie demonstracyjne z odmianami buraka cukrowego 81

Borusowa
9. Pałac z połowy XIX wieku – siedziba Zakładu 82
10. Uprawa gleby (mada) na polu przylegającym do rzeki Wisły 82

Grabów
11. Budynek działu naukowego i (w głębi) biuro Zakładu 83
12. Hale wegetacyjne wykorzystywane do prowadzenia doświadczeń wazonowych 83
13. Obora wolnostanowiskowa dla bydła 84
14. Prezentacja badań modelowych erozji wietrznej i wodnej na 10 gatunkach gleb (obok stacja meteorologiczna) 84

Jastków
14. Pałac z końca XIX wieku – do 2001 roku siedziba Zakładu 85
15. Staw i plantacja produkcyjna chmielu 85
Kępa-Puławy
16. Budynek biurowy na Kępie 86
17. Chłodnia i punkt sprzedaży owoców na Kępie 86
18. Zbiór wikliny na cele energetyczne w Sadłowicach 87
19. Bydło mięsnej rasy highland 87
20. Staw i (w głębi) stodoła w Osinach 88
21. Widok doświadczenia polowego z systemami produkcji roślinnej założonego w Osinach w roku 1994 88
Werbkowice
22. Pałac z pierwszej połowy XIX wieku – siedziba Zakładu 89
23. Budynek dla chowu bydła mlecznego w systemie wolnostanowiskowym 89
24. Hodowla owiec – nowej rasy wrober 90
25. Chów koni rasy małopolskiej 90
Wielichowo
26. Pałac z początku XIX wieku – siedziba Zakładu 91
27. Zabudowania gospodarcze 91
28. Plantacja lnu w uprawie na nasiona 92
29. Erozja wietrzna na bardzo lekkich glebach 92
Wierzbno
30. Pałac z połowy XIX wieku – siedziba Zakładu 93
31. Obora dla bydła opasowego 93
32. Wylęg kurcząt 94
33. Opas młodego bydła rzeźnego 94
Żelisławki
34. Pałac z początku XIX wieku – siedziba Zakładu 95
35. Zabudowania gospodarcze 95
36. Pokaz maszyn rolniczych 96
37. Warsztaty „Chemirol 2015” 96